

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՆՆԱ ՏԱՐԻԵԼԻ ԿՆՅԱԶՅԱՆ

ԼԵԶՈՒ ԵՎ ԳԵՆԴԵՐ

ԵՐԵՎԱՆ

ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

2018

ՀՏԴ 81'27

ԳՄԴ 81.2-67

Կ 624

*ՀՀ ԿԳ նախարարության կողմից հաստատվել է
որպես բուհական դասագիրք*

*Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ ռոմանագերմանական բանասիրության
ֆակուլտետի գիտական խորհուրդը*

Խմբագիր՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Ս. Գասպարյան

Գրախոսներ՝ բ.գ.դ., դոցենտ Գ. Մուրադյան
բ.գ.թ., դոցենտ Ա. Մաթևոսյան

Կնյազյան Աննա

Կ 624 Լեզու և գենդեր/Կնյազյան Ա.: -Եր., ԵՊՀ հրատ., 2018,
210 էջ:

Դասագիրքը նախատեսվում է ՀՀ բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում լեզվաբանության մեջ մասնագիտացող բարձր կուրսի ուսանողների և մագիստրոսների համար: Կարող է օգտակար լինել դասախոսներին, գենդերային հիմնախնդիրներով հետաքրքրվող ընթերցողներին:

ՀՏԴ 81'27

ԳՄԴ 81.2-67

ISBN 978-5-8084-2290-2

© ԵՊՀ հրատ., 2018

© Կնյազյան Ա., 2018

Բովանդակություն

ԱՌԱՋԱԲԱՆ	5
ՄԱՍ 1	
ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ	11
1.1. Գենդերային հետազոտությունների զարգացման նախադրյալները լեզվաբանության մեջ	11
1.2. Լեզվի և գենդերի հետազոտությունների լեզվաբանական և հանրամշակութային ավանդույթները ..	16
1.3. Լեզուն և գենդերային կարծրատիպերը.....	42
1.4. Գենդերային կարծրատիպերը անգլիական հանրամշակույթում	48
1.5. Գենդերային անհատի խոսքային նկարագիրը անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում.....	59
ՄԱՍ 2	
ԽՈՍՈՒՅԹԻ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՐՊԸ.....	107
2.1. Հետազոտական աշխատանք	107
2.2. Գենդերային ընթերցումներ	126
Գենդերային հասկացությունների բացատրական բառարան.....	188
Հավելված 1.....	202
Հավելված 2	205

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Մարդկանց առօրյա կյանքը, կարծրատիպերը, անհատի դերային դիրքորոշումները, գործողությունների գնահատումը մեծապես պայմանավորված են գենդերային փոխհարաբերություններով: «Գենդեր» եզրույթը վերաբերում է հասարակության մեջ տղամարդկանց և կանանց զբաղեցրած դիրքին, նրանցից ակնկալվող վարքի նորմերին, հոգեբանական և սոցիալական առանձնահատկություններին: Այդ իրողությամբ պայմանավորված՝ այն ընկալվում է որպես «սոցիալական սեռ», քանի որ բացի կենսաբանական սեռից՝ հասարակական կյանքում առկա են տարաբնույթ կարծրատիպեր և երևույթներ, որոնք վերագրվում են կանանց կամ տղամարդկանց: Գենդերը բացահայտում է հանրամշակութային կարծրատիպերի, փոփոխվող դերերի, կարգավիճակների, վարքի տարատեսակ դրսևորումների և զգայական համակարգերի տարբերությունները:

Արևմտյան Եվրոպայում և ԱՄՆ-ում արդեն ավելի քան երկու տասնամյակ հիմնավոր հետազոտության է ենթարկվում գենդերային գործոնի դերը լեզվում: Ռուս գիտական շրջանակներում սեռի հանրամշակութային հասկացույթին առնչվող հարցերի ուսումնասիրությունները մինչև վերջերս ավելի շատ դիպվածային բնույթ էին կրում, սակայն ներկայումս բոլոր հիմքերը կան ասելու, որ գենդերաբանությունը լեզվաբանության մեջ կայացել է՝ որպես ինքնուրույն ուղղություն: Գենդերային

հետազոտությունների ուշադրության կենտրոնում են սոցիալական և մշակութային գործոնները, որոնք պայմանավորում են հասարակության վերաբերմունքը տղամարդկանց և կանանց նկատմամբ, անհատների վարքը՝ այս կամ այն սեռի պատկանելու առումով, կանանց և տղամարդկանց հատկությունների վերաբերյալ կարծրատիպային պատկերացումները, այսինքն՝ այն ամենը, ինչը սեռի հիմնախնդիրը կենսաբանության ոլորտից փոխադրում է կյանքի սոցիալական և մշակութային ոլորտներ:

Կանանց և տղամարդկանց բնորոշ գենդերային դերերը տարբերվում են բոլոր մշակույթներում: Գենդերային տարբերություններին վերաբերող որոշ կարծրատիպային պատկերացումներ համընդհանուր են բոլոր մշակույթների համար. դրանցից են ագրեսիվության, ուժի վերաբերյալ պատկերացումները՝ որպես տղամարդկանց տարբերակիչ առանձնահատկություն, ինչպես նաև թուլությունը, հնազանդությունը և զգացմունքայնությունը՝ որպես կանանց բնորոշ հատկություններ: Սակայն գենդերային հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ ոչ բոլոր հանրամշակույթներին են հատուկ գենդերային տարբերությունների միևնույն դրսևորումները:

Գենդերը (սոցիալական կամ հանրամշակութային սեռը) լեզվաբանական կարգ չէ, սակայն դրա բովանդակությունը կարելի է բացահայտել լեզվական կառույցների վերլուծության միջոցով:

Հետազոտության արդիականությունը և կարևորությունը պայմանավորված են այն հանգամանքով, որ հատկապես վերջին տարիներին «գենդեր» եզրույթը ակտիվորեն շրջանառվում է ընդհանրապես և Հայաստանի Հանրապետությունում՝ *малыш на драве*, քանի որ գենդերային փոխհարաբերությունների

համաչափ զարգացումը լիակատար կերպով համահունչ է ընդհանուր ժողովրդավարացման գործընթացին: Քաղաքական և սոցիալ-տնտեսական բնույթի համընդգրկուն տեղաշարժերի հետևանքով շոշափելիորեն խորանում է գենդերային փոխհարաբերությունների անհամաչափությունը հասարակական կյանքում, որն էլ իր դրսևորումն է գտնում քաղաքական, իրավական, հոգեբանական, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, լեզվական և այլ ոլորտներում: Ուստի գենդերային տարբերությունների ուսումնասիրության խնդիրը առավել արդիական է դառնում, և գենդերային հավասարության պահպանումը առաջնահերթ է հասարակական կյանքի բոլոր բնագավառների զարգացման համար: Գենդերային փոխհարաբերությունները ներազդում են ինչպես մշակույթի, լեզվի, սովորույթների, այնպես էլ հասարակական կառույցների, պետական հաստատությունների կողմից որոշումների ընդունման վրա և ձևավորում հանրամշակութային կարծրատիպեր:

Թեև Արևմուտքում գենդերային հետազոտություններն արդեն հաստատուն տեղ են գրավել գիտաճյուղերի շարքում, սակայն Հայաստանում գենդերային ուսումնասիրությունները համեմատաբար նոր գիտահետազոտական բնագավառ են: Լայն առումով լեզվի և հաղորդակցության գենդերային հայեցակերպի հետազոտումը դեռևս մնում է ամենաքիչ ուսումնասիրված բնագավառը գենդերային հետազոտությունների ընդհանուր միջգիտակարգային ոլորտում:

Դասագիրքը կազմված է մագիստրոսական ուսուցման շրջանակներում տարվող «Լեզու և Գենդեր» դասընթացի ծրագրին համապատասխան և նպատակ ունի ուսանողներին ներկայացնել «գենդեր» գիտական հասկացության էությունը, դրա բովանդակությունը, գենդերային լեզվաբանության առանձնա-

հատկություններն ու ժամանակակից ուղղությունները, բացահայտել գենդերային կարծրատիպերի հիմքում ընկած մեխանիզմները: Իրականացվել է անգլիական անեկդոտների հանրամշակութային վերլուծություն՝ նպատակ ունենալով բացահայտել սոցիալական բնույթի և աշխարհի լեզվական պատկերի այն յուրահատկությունները, որոնց հիմքում ընկած են գենդերային կարծրատիպերը:

Դասագիրքը բաղկացած է երկու հիմնական մասից, բացատրական բառարանից և երկու հավելվածից:

Առաջին մասը (*Գենդերային հիմնահարցեր*) բաղկացած է հինգ ենթագլխից, որոնք անդրադառնում են գենդերային ժամանակակից հետազոտություններին: Դիտարկվում են նաև լեզվի և գենդերի փոխհարաբերությունների վերաբերյալ ուսումնասիրությունները լեզվաբանության մեջ, հանգամանորեն լուսաբանվում է «կարծրատիպ» հասկացությունը՝ որպես հանրամշակութային և լեզվաբանական երևույթ, ներկայացվում են անգլիական էթնոմշակութային կարծրատիպերը, պարզաբանվում են տղամարդու և կնոջ հուզազգացական վարքի տարբերությունների հոգեֆիզիոլոգիական մեխանիզմները և այդ տարբերությունների դրսևորման ձևերը հաղորդակցության խոսքային մակարդակում: Առկա տեսագործնական նյութի քննական վերլուծությունը թույլ է տալիս նկատել, որ գենդերային հայեցակարգի դիտարկման շրջանակներում հիմնական շեշտը դրվում է տղամարդու և կնոջ ոչ թե բնական, կենսաբանական տարբերությունների վրա, որոնք ի սկզբանե կանխատեսված են նրանց ֆիզիոլոգիական յուրահատկություններով, այլ նրանց սոցիալական հետաքրքրությունների, պահանջմունքների և վարքագծի վրա՝ չանտեսելով նաև գենդերային

հատկանիշների սերտ կապը հանրամշակութային յուրահատկությունների հետ:

Ենթագլուխների ամփոփումից հետո առաջադրվում են հարցեր, տրվում գործնական առաջադրանքներ, ինչպես նաև նյութը առավել արդյունավետ ընկալելու համար առաջ են քաշվում քննարկման թեմաներ:

Երկրորդ մասը (*Խոսույթի գենդերային հայեցակերպը*), որն ունի առավել գործնական բնույթ, բաղկացած է երկու ենթագլխից, որոնք ընդգրկում են լեզվաբանական հագեցվածություն ունեցող առաջադրանքներ՝ նախատեսված ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքի համար: Իսկ գենդերային ընթերցումներին առնչվող հանձնարարություններն ընդգրկում են գեղարվեստական տարբեր ստեղծագործություններից քաղված հատվածներ, որոնցում առավելապես արտացոլվում է գենդերային այս կամ այն մոտեցումը: Ուսանողը պետք է այդ գեղարվեստական ստեղծագործություններից հատվածները ենթարկի վերլուծության և բացահայտի կանանց ու տղամարդկանց խոսքային տարբերությունները, գենդերային կարծրատիպերի հանրամշակութային առանձնահատկությունները, որոնք արտացոլում են արականության և իգականության վերաբերյալ սոցիալական պատկերացումները:

Բացատրական բառարանում ներկայացված են առավել գործածական լեզվաբանական և սոցիոլոգիական եզրույթներ՝ իրենց մեկնաբանություններով: Այսօրինակ եզրույթների իմացությունը մեծապես կնպաստի ուսանողի՝ մասնագիտական հաղորդակցական կարողությունների բարելավմանը:

Գիրքը եզրափակվում է **հավելվածներով** որտեղ ընդգրկված են արականությունը, իգականությունը և անդրոգենությունը բացահայտող թեստեր:

Դասագիրքը նախատեսված է ինտերակտիվ մեթոդներով դասավանդման համար: Ուստի առանձնակի նշանակություն է տրված ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքին՝ զանազան խոսույթների, փաստերի և իրողությունների՝ գենդերային տեսանկյունից վերլուծությանը:

ՄԱՍ 1

ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐ

1.1. Գենդերային հետազոտությունների զարգացման նախադրյալները լեզվաբանության մեջ

XX դարի լեզվաբանության միտումներից մեկը այլ գիտությունների, մասնավորապես՝ սոցիոլոգիայի, հոգեբանության, խոսքի գործաբանական հայեցակետերի հետ կապերի ընդլայնումն էր, որի արդյունքում ի հայտ եկան միջգիտակարգային հետազոտություններ:

Նախքան լեզվաբանական գործաբանության ձևավորումը գիտնականները սոսկ արձանագրում էին առանձին տարբերությունների առկայության փաստը, սակայն չէին հետազոտում դրանք: 1970-ականներին լեզվաբանական գործաբանության առաջխաղացմանը նպաստող մեծ քայլ կատարվեց՝ հենց գործաբանությունը և ժամանակակից հոգելեզվաբանությունը, մյուսներից առավել, սկսեցին արտացոլել անձի լեզվաբանական ճանաչողության օրինաչափությունները (Винокур, 1993, 20):

Հետազոտողները լեզվաբանական գործաբանության մեջ ուշադրությունը կենտրոնացրին խոսողի դիրքորոշման, նրա հաղորդակցային մտադրությունների, դրանց լեզվական ար-

տահայտչամիջոցների, հաղորդակցվողների խոսքային ռազմավարությունների ու մարտավարությունների վրա: Ի հայտ եկավ համընդհանուր ուղղություն, որը կոչվեց հաղորդակցական լեզվաբանություն: Լեզվաբանական գործաբանության ոլորտում սկսեցին հատկապես քննարկվել հաղորդակցման հասցեատերն ու հասցեագրողը: Հետագայում մեծացավ հետաքրքրությունը նաև անձի **գենդերային** բնութագրիչների նկատմամբ: Գենդերաբանների կարծիքով՝ դա պայմանավորված էր ինչպես գիտական հարացույցի փոփոխմամբ (անցումը կառուցվածքային լեզվաբանությունից գործաբանությանը), այնպես էլ սոցիալական փոփոխություններով (Кирилина, 1997, 15-20):

Գենդերային հետազոտություններում հայեցակարգային մոտեցումների մեջ կարելի է առանձնացնել երկու տեսություն՝ *սոցիոդետերմինիզմը* և *կենսադետերմինիզմը*, որոնք ըստ էության տարբեր կերպ են բնորոշում գենդերային տարբերությունները:

Ինչպես ցույց է տալիս տեսական գրականության քննությունը, սոցիոդետերմինիստների համար կարևորը գենդերի ճանաչողական զարգացման տեսությունն է, քանի որ գենդերային վարքին առնչվող ամբողջ տեղեկատվությունը այս կամ այն կերպ արտացոլվում է մարդու գիտակցության մեջ գենդերային սխեմաների տեսքով: Դրանցում առկա է այն ամենը, ինչը տվյալ մարդը գիտի գենդերի մասին: Նրա գիտակցության մեջ ձևավորվում են գենդերային կարծրատիպեր, որոնք էլ ազդում են տեղեկատվության վերամշակման վրա (Kohlberg, 1958):

Այս ուղղության շրջանակներում առանձնահատուկ ընդգծվում է *արականության* և *իգականության* վերաբերյալ պատ-

կերացումների սերտ կապը հաղորդակցային վարքի հետ: Այլ կերպ՝ դրանք ոչ թե ուղղակիորեն են արտացոլվում լեզվում, այլ գիտակցության միջոցով, որի ձևավորումն էլ գտնվում է լեզվի ազդեցության տակ (Картушина, 2003):

Գենդերի կենսադետերմինիզմի հայեցակերպի կողմնակիցները տղամարդկանց և կանանց վարքը, մասնավորապես հաղորդակցայինը, կապում են գենետիկ կանխատրամադրվածության և զարգացման գործընթացի արդյունքների հետ, շեշտում նշանակալի տարբերությունների կանխավարկածը և օգտագործելով նեյրոֆիզիոլոգիայի տվյալները՝ խոսում հոգեֆիզիոլոգիական տարբերությունների մասին՝ դրանով իսկ ապացուցելով ուղեղի բաժինների, հետևաբար և խոսքային գործընթացների կառուցվածքի ու գործառույթների տարբերությունների առկայությունը:

Այս հայեցակերպի կողմնակիցները, կարևորելով գենդերային երկու խմբի ներկայացուցիչների միջև առկա գլոբալ տարբերությունները (ֆիզիոլոգիական և սոցիալական), գենդերային տարբերություններն ըստ էության նույնացնում են սեռային տարբերությունների հետ (Пиз, 2000):

Գենդերային տարբերությունների քննությունը սոցիալական դերերի տեսության դիրքերից վեր է հանում հասարակական կյանքում անհատի սոցիալական դերի հաշվառման խնդիրը, որը գործոն է կանանց և տղամարդկանց վարքի տարբերությունները մեծացնելու կամ նվազեցնելու, ինչպես նաև սոցիալական և գենդերային կարծրատիպեր ձևավորելու հարցում (Eagly, 1987; Eckes, 1994; Fishman, 1978):

Գենդերի զանազան սահմանումներում *գենդեր* և *սեռ* հասկացությունները հաճախ տարանջատված են (տե՛ս Трофимов, 2002): Էնն Օյկլին, օրինակ, տարբերակում է կենսաբանական

սեռը սոցիալականից՝ գենդերային տարբերությունների առկայությունը բացատրելով ոչ թե անատոմիական տարբերություններով, այլ մշակութային տարրերի միջոցով տվյալ անհատին փոխանցված յուրահատկություններով (Oakley, 1972):

Կարևորելով սոցիալական հիմքի վրա ձևավորված արականության և իգականության յուրահատկությունները՝ որոշ հետազոտողներ փորձում են լիովին անտեսել անատոմիական և ֆիզիոլոգիական տարբերությունները (Giddens, 2001), մինչդեռ Օ. Ռյաբովը գենդեր և սեռ հասկացություններն ընկալում է ամբողջ-մաս հարաբերակցության դիտանկյունից: Մյուս կողմից նրա համոզմամբ՝ թեև սեռի հասկացությունը ներառում է կենսաբանական և հանրամշակութային սեռերը, նրանում չի կարող անտեսվել նաև սոցիալական բաղկացուցիչը (Рябов, 2002, 38):

Գենդերային լեզվաբանության բուռն զարգացումը հումանիտար գիտության մեջ պայմանավորված է տեսական նոր դրույթների յուրացմամբ: Հետազոտության սկզբնական փուլում գիտնականների ուշադրության կենտրոնում էին ընդհանուր մեթոդաբանական հարցերը: Վերջին տարիներին նկատվում է գենդերի հետազոտության մեթոդաբանական մոտեցումների բազմազանություն, որոնք հանգեցնում են դրա էության տարբեր ըմբռնումների ու կենսա- և սոցիոդետերմինիզմի կողմնակիցների միջև քննարկումների: *Գենդեր* հասկացությի՝ տարբեր լեզուներում ու մշակույթներում չհամընկնելը, ինչպես նաև չհամընկնելու հետևանքները միջմշակութային հաղորդակցություն իրականացնելիս նույնպես հետաքրքրություն են ներկայացնում գիտնականների համար:

Գենդերային խնդիրների քննության՝ վերը բերված տարաբնույթ տեսությունների ու մոտեցումների մեր ուսումնասի-

րությունը թույլ է տալիս նկատել, որ գենդերային տարբերությունների գիտակցումը կարող է էապես կարևոր դեր խաղալ համապատասխան փոխընկալում և փոխըմբռնում ապահովելու գործում ընդհանրապես և տվյալ մշակութային հանրույթի շրջանակներում մասնավորապես:

Գենդերի լեզվաբանական հետազոտության մեջ հարկ է հատկապես կարևորել բառապաշարին, շարահյուսությանը, ոճական տարաբնույթ արժևորումներին, ոչ խոսքային և հարախոսքային միջոցների կիրառությանը առնչվող հարցեր:

1.2. Լեզվի և գենդերի հետազոտությունների լեզվաբանական և հանրամշակութային ավանդույթները

Հանրամշակութային ավանդույթի շրջանակներում լեզուն մեկնաբանվում է առաջին հերթին որպես սոցիալական հարաբերությունների միջնորդ, սոցիալական նույնականություն արտահայտող, մշակութային արժեքները պահպանող միջոց, որն առավել վառ իրականացվում է հանրալեզվաբանության մեջ (տե՛ս Мечковская, 2000; Turner, 1988; Gumperz, 1982):

Պատահական չէ, որ տարբեր սոցիալական խմբերում տղամարդկանց և կանանց խոսքային վարքը հետազոտող Ֆ. Մաուտների համոզմամբ՝ գենդերային տարատեսակությունը լեզվում պայմանավորված է սոցիալական խնդիրներով (Mauthner, 1921): Այլ կերպ՝ լեզվի զարգացման վրա սոցիալական պայմանների ազդեցությունը դրսևորվում է նաև սեռերի խոսքային ու վարքագծային տարբերություններում:

Հետաքրքրական է, որ արականության և իգականության խոսքային դրսևորումների առաջին դիտարկումները կատարվել են ճանապարհորդների կողմից, սակայն հետագայում այս հիմնախնդրի միջգիտակարգային բնույթը գրավել է գիտական ամենատարբեր ոլորտների հետազոտողների ուշադրությունը (Oakley, 1972; Cameron, 2000 և այլն): Մասնավորապես Կ. Յունգը, արականության և իգականության հասկացությունները կապելով առասպելաբանական մտածողության հետ, դրանց մեջ տեսնում է երկու ներհակ նախասկիզբ՝ Անիմուսին և Անիմային (Юнг, 1996):

Ընդհանրացման արդյունքում Կ. Յունգը փորձում է տարանջատել արականության և իգականության բնութագրական գծերը: Նրա համոզմամբ՝ եթե տղամարդը պատրաստ է

մրցակցության, ապա կնոջը առավել բնորոշ է համագործակցության հակումը, եթե տղամարդը անհամբերության մարմնավորումն է, ապա կինը ջանում է համբերատար լինել: Տղամարդու քննադատական ոգին Կ. Յունզը հակադրում է կնոջը բնորոշ համաձայնողականությանն ու աջակցելու տրամադրությանը: Տղամարդու անկախ, պատվախնդիր, տրամաբանող, բանական ու բռնկուն բնույթին, նրա կարծիքով, հակակշիռ են կնոջ զիջողականությունը, մեղմությունն ու պասիվությունը:

Հետագայում գենդերային հետազոտությունների զարգացումը հանգեց մի քանի հիմնական ուղղությունների ձևավորման. գենդերը՝ որպես սոցիալական վերլուծության գործիք, գենդերի ըմբռնումը՝ որպես իգականության խնդիրների հետազոտության գործիք, գենդերը՝ որպես մշակութաբանական մեկնաբանություն և այլն (Клецин, 1997, 5-11):

Թեև լեզվի և գենդերի փոխհարաբերություններին առընչվող հետազոտությունները լեզվաբանության մեջ կանոնավոր և հետևողական բնույթ չեն կրել, և «գենդեր» կարգը լեզվի ուսումնասիրության դաշտում հայտնվել է XX դարի 80-ական թվականներին՝ ավելի ուշ, քան այլ գիտություններում, այդուհանդերձ բնական սեռի և քերականական սեռի միջև անվիճելի կապի գաղափարը երկար ժամանակ շրջանառվում էր: Դեռևս անտիկ շրջանից հայտնի բնական սեռերի (*sex*) և քերականական սեռերի (*gender*) կարգային իմաստավորումները, որոնք սերտորեն կապվում էին տարբեր սեռերի մարդկանց գոյության փաստի հետ, ըստ էության սկիզբ էին դրել սեռի (*genus*) կարգի խորհրդանշական-իմաստային ընկալումներին ու մեկնաբանություններին (ըստ Шахматкин, 1996; Ласкова, 2001):

Սեռային տարբերությունների խորհրդանշական-իմաստային կանխավարկածի հետևորդները եղան Վ. Ֆոն Հումբոլդ-

տը և ուրիշներ, որոնք զգալի դեր խաղացին՝ սեռային տարբերությունները լեզվաբանական ուսումնասիրության դաշտ տանելով, ընդ որում, ելակետային էր այն, որ արական սեռը համարվում էր առաջնային՝ շնորհիվ ուժի, ակտիվության, էներգիայի, իսկ իգականը, ընդհակառակը, որակվում էր պասիվությամբ ու ենթակայությամբ (Гымбольт, 1984):

Ինչպես վերը նշվել է, սեռային տարբերությունների հետ կապված լեզվաբանական հետազոտությունների իրականացման համար նախադրյալները շատ հուսալի չէին: Առկա էին միայն Կարիբյան արշիպելագի որոշ լեզուներում տղամարդկանց և կանանց խոսքի տարբերությունների վերաբերյալ հատուկենտ նկարագրություններ, իսկ առաջին իրական բացահայտումներն ի հայտ եկան XVII դարում և վերաբերում էին «նախասկզբնական» էկզոտիկ լեզուներին: Դրանք բնութագրական էին նրանով, որ այդ լեզուներում տղամարդկանց և կանանց արտասանության և բառագործածության տարատեսակների բաժանում կար: Գենդերային բազմազանության սակավաթիվ բոլոր նկարագրությունների համար ընդհանուրն այն էր, որ տղամարդկանց լեզուն դիտվում էր որպես բուն լեզու, իսկ կանանցը՝ որպես դրանից շեղում: Այստեղից էլ այն մեծ ուշադրությունը, որ հատկացվում էր ոչ թե տղամարդկանց, այլ կանանց լեզվի ուսումնասիրությանը (տե՛ս Macaulay, 1978; O'Barr, Atkins, 1980; Jones, 1980; Mills, 1992 և այլն): Հետազոտողների ելակետը տղամարդկանց ու կանանց միջև բնության կողմից կանխորոշված մտավոր կարողությունների տարբերություններն էին և այն համոզմունքը, որ տղամարդկանց ու կանանց խոսքի միջև առկա բոլոր տարբերությունները կենսաբանական սեռով էին պայմանավորված:

Տղամարդկանց ու կանանց խոսքի կիրառության ևս մեկ տարբերություն մատնանշեցին եվրոպացի հետազոտողները՝ այցելելով Հնդկաստանի արևմուտք, որտեղ արական սեռի անձանց հատուկ էր կանանց համար արգելված համարվող բազմաթիվ բառերի ու արտահայտությունների գործածությունը, իսկ տղամարդիկ երբեք չէին գործածում կանանց բառապաշարին պատկանող բառեր:

XX դարի սկզբին լեզվի գենդերային հայեցակերպի ու հաղորդակցության նկատմամբ հետաքրքրությունը փոքր-ինչ մեծացավ, և լեզվաբանության մեջ լեզվի ու սեռի թեման հայտնվեց գիտական առաջնահերթությունների շարքում: Դրան նպաստեցին մի շարք հանգամանքներ. նախ՝ նշյալ հիմնախնդիրը հետաքրքրեց համաշխարհային հռչակ ունեցող լեզվաբանների՝ Է. Սեպիրին, Օ. Յեսպերսենին, Ֆ. Մաուտներին, որոնք XX դարի լեզվաբանության մեջ մի շարք ուղղություններ էին հիմնադրել: Երկրորդ՝ լեզվաբանական նկարագրություններում առաջին տեղ մղվեց սոցիալական կյանքը, իսկ լեզուն դիտարկվում էր հասարակության և նրանում ապրող մարդու հետ կապի մեջ: Կարևոր էր նաև այն հանգամանքը, որ հանրալեզվաբանության բնագավառում տղամարդկանց և կանանց խոսքային տարբերակների միջև առկա տարբերությունների ուսումնասիրության որոշակի փորձ էր կուտակվել այսպես կոչված «պարզունակ լեզուների» քննության հենքի վրա, և այժմ այն կիրառվում էր եվրոպական լեզուների՝ գերմաներենի, անգլերենի, ֆրանսերենի հետազոտական ոլորտում:

1913 թ. լույս տեսավ Ֆ. Մաուտների՝ լեզվի քննությանը նվիրված աշխատությունը, որում նա ճանաչում է գենդերային տարբերությունները գերմաներենում՝ դրանք հիմնավորելով սոցիալական ու պատմական պատճառներով: Այսպես՝ լեզվի

գործառությունը տարբեր սոցիալական ոլորտներում ուսումնասիրելիս Ֆ. Մաուտներին հաջողվել է պարզել, որ, օրինակ, գործարանային բանվորների շրջանում գոեհիկ բառապաշար գործածում էին բացառապես տղամարդիկ, թեև հասարակության ազնվական խավերում տղամարդիկ հայիոյանքների ու գոեհկաբանությունների փոխարեն օգտագործում էին մեղմասություններ, որոնք թույլատրվում էր գործածել նաև կանանց, սակայն այնքան ժամանակ, քանի դեռ դրանց մեղմասությային բնույթը պահպանվում էր: Նրա դիտարկմամբ՝ կանայք ավելի հաճախ էին կիրառում նաև օտար ծագման բառեր, ինչը գիտնականը պայմանավորում է կանանց ավելի պակաս կրթված լինելով, քանի որ նրանց համար ավելի դժվար էր մայրենի լեզվում գտնել այդ բառերի համարժեքները: Բացի դրանից՝ միայն տղամարդիկ են ունակ ստեղծագործաբար գործածել լեզուն, իսկ կանայք միայն յուրացնում են այն, ինչ ստեղծված է ուժեղ սեռի կողմից: «Կանանց լեզվի» ծագումը գիտնականը կապում է անտիկ թատրոնի ավանդույթների հետ, որտեղ սկզբնական շրջանում կանանց դերերը կատարում էին տղամարդիկ: Բեմում կանանց հայտնվելուց հետո միայն դրամատուրգիայի տեխնիկայում կատարվեցին փոփոխություններ, և կանանց հնարավորություն ընձեռվեց «հնչեցնելու» նաև լեզվի իրենց տարբերակը: Պատմական մոտեցումը գիտնականին հանգեցրեց այն հետևության, որ հասարակությունն ընդունեց «կանանց լեզուն» այն ժամանակ, երբ նրանց թույլատրվեց ելույթ ունենալ, որը վկայում է լեզվի հանրայնացման վրա սեռերի անիրավահավասար վիճակի ազդեցության մասին: Ավելի վաղ գենդերային բազմազանության հանրային տեսակետները հաշվի չէին առնվում (Mauthner, 1921):

Է. Սեպիրը, ուշադրությունը կենտրոնացնելով հնդկացիական ցեղերի լեզուների սոցիալական տարբերությունների վրա, քննում է հնչակարգության տարբերությունները մեկ ձևույթի շրջանակներում և մեկնաբանում դրանք որպես սեռի ազդանշան: Նա հանգում է այն եզրակացության, որ սեռն ու կարգավիճակը լեզվաբանական ձևի միջոցով կանխանշում են նորմից շեղվող խոսքը: Է. Սեպիրը եզրակացնում է, որ սեռը քոլարկված է լեզուների ձևաբանության մեջ (Sapir, 1915, 101):

1922-ին Օ. Յեսպերսենը ավելի լայն է քննում սեռի ինքնատիպ հատկանիշները լեզվում՝ հիմնվելով Կարիբյան արշիպելագի կղզիներում ապրող հնդկացի տղամարդկանց և կանանց լեզուների մասին տարբեր առաքելությունների ներկայացուցիչների տեղեկությունների վրա: Նրա կարծիքով՝ կանայք գործածում էին տղամարդկանց բառապաշարից տարբերվող բառեր: Ավելին, կանանց առհասարակ արգելված էր անունով դիմել տղամարդկանց: Նրանք ավելի հակված էին մեղմասության և ոչ թե հայիոյախոսության և ավելի պահպանողական էին լեզվակիրառության հարցում: Օ. Յեսպերսենը ուշադրություն է դարձրել նաև տղամարդկանց ու կանանց խոսքային վարքերի միջև տարբերություններին երկլեզվության պայմաններում: Երկլեզվության դեպքում կանայք մնում են միալեզու, իսկ տղամարդիկ արագ յուրացնում են նոր լեզուն (Jespersen, 1998, 225-241): Գիտնականը բնութագրել է տղամարդկանց և կանանց արտասանության տարբերություններն ու յուրահատկությունները անգլերենի և ֆրանսերենի ձևաբանության մեջ, բառապաշարում, շարահյուսական կառույցներում: Թեև Օ. Յեսպերսենը իր ժամանակաշրջանի առումով հնարավորինս լիարժեք մեկնաբանել է գենդերային գործոնի ազդեցությունը խոսքային վարքի վրա, այնուամենայնիվ, նրա տեսակետները հետագա-

յում կասկածի տակ առնվեցին այն պատճառաբանությամբ, որ նրա եզրահանգումները հիմնվում են սոսկ սեփական սուբյեկտիվ դիտարկումների վրա (տե՛ս Janssen-Jurreit, 1982; Gunthner, Kottthoff, 1992 և այլն):

Եվ այսպես՝ առաջին հիմնարար լեզվաբանական հետազոտությունները գենդերաբանության մեջ նախաձեռնվեցին XX դարի 60-ական թվականներին՝ հանրալեզվաբանության զարգացմանը զուգընթաց, և ուշադրության արժանացան հանրամշակութային գործոնները, որոնք ազդում են խոսքի ու լեզվի ձևավորման վրա: Դրանց շարքում հատկապես առանձնացվեցին խոսողի ու խոսակցի այնպիսի բնութագրեր, ինչպիսիք են՝ տարիքը, սեռը, սոցիալական կարգավիճակը: Մանրակրկիտ հետազոտություն կատարեց Վ. Լաբովը, որը վերլուծեց «-ing» վերջավորության հնչյունաբանական հինգ տարբերակների տեղաբաշխվածությունը Նյու Յորքի տղամարդկանց ու կանանց շրջանում: Նա հետազոտեց հասարակական կարգավիճակի, ազգության, սեռի, տարիքի և իրադրության գործոնների ազդեցությունը: Սա չափազանց կարևոր հետազոտություն էր, քանի որ հարցվողները միջին խավի ներկայացուցիչներ էին, սովորական քաղաքաբնակներ, որոնք ընտրված էին ըստ սեռի, տարիքի, սոցիալական կարգավիճակի: Յուրաքանչյուր հարցվողի խոսքը վերլուծվում էր տարբեր հանգամանքներում՝ պաշտոնական և ոչ պաշտոնական, ընդ որում՝ հաշվի առնելով միաժամանակ մի քանի գործոն՝ լեզվական, սոցիալական և իրավիճակային: Այս հետազոտությունը գիտական ճանաչում բերեց այն ենթադրությանը, որ սեռը խոսքի վրա ազդող կարևորագույն գործոնն է (Labov, 2006):

Վ. Լաբովի հետազոտության կենտրոնում հնչակարգային հայեցակերպն էր, որի շրջանակներում հաստատվեց, որ կա-

նայք նախընտրում են գործածել արտասանության ավելի ընդունված ձևեր, որ տղամարդկանց և կանանց արտասանության տարբերությունների դրսևորման հաճախականությունը անգլերենում զգալիորեն նվազել է նրանց սոցիալական կարգավիճակի և կրթամակարդակի բարձրացմանը զուգահեռ (Labov, 1971, 188): Համանման արդյունքներ ստացվեցին նաև եվրոպական մի շարք այլ լեզուների նյութի վրա հաղորդակցական գենդերային հայեցակերպի հետազոտության ընթացքում (տե՛ս Günthner, Kottthoff, 1991): Բացի դրանից՝ Վ. Լաբովը ապացուցեց, որ ցանկացած խոսող լեզուն օգտագործում է փոփոխական ձևով և չի արտասանում բառի միևնույն հնչակարգային տարբերակը դրա կիրառման բոլոր դեպքերում (Labov, 1971): Այս եզրակացությունը կարևոր գիտական նշանակություն ունեցավ, քանի որ «գենդերային հիմնախնդրին նվիրված ավելի վաղ շրջանի աշխատությունները, որպես կանոն, ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն պարունակում էին տղամարդկանց և կանանց խոսակցական տարբերությունների ներակա բնույթի մասին հետևություն՝ որպես կենսաբանորեն պայմանավորված գործոնի» (Кирилина, 1999, 15):

1970-ականներին, պայմանավորված ֆեմինիստական շարժումով, հետաքրքրության նոր ալիք բարձրացավ կանանց խոսքի նկատմամբ: Մի շարք գիտնականներ պնդում էին, որ կանանց կողմից որոշակի «իգական» ձևերի գործածությունը հասարակության մեջ իրավահավասար դիրքի հասնելու նրանց փորձերի վրա բացասաբար է ազդում: Նման տեսակետ հաճախակի է հանդիպում նաև հետազայում՝ մասնավորապես Ռ. Լակոֆի աշխատություններում, որոնցում գլխավորապես քննության են առնվում լեզվում կնոջ սոցիալական կարգավիճակի արտացոլմանը վերաբերող ընդհանուր հարցեր (Lakoff,

1987): Ըստ Ռ. Լակոֆի՝ եվրոպական լեզուներում կինը, որպես կանոն, ներկայացվում է բացասական լույսի ներքո (բանահյուսությունը դրա լավագույն ապացույցն է): Այստեղ կինը ավելի հաճախ օբյեկտ է, քան սուբյեկտ: Նրա խոսքային վարքն ավելի անվստահ է, քան տղամարդունը, բայց և միաժամանակ մարդասիրական է, պակաս ագրեսիվ (Lakoff, 1973, 65): Հեղինակի կարծիքով՝ այդ ամենը լայն առումով եվրոպական հասարակության մեջ կայունացած կանացիության կարծրատիպի հետևանքն է, որն ընկալվում է որպես մեղմություն, զիջողականություն, հնազանդություն: Եվ հակառակը՝ տղամարդկանց ոճով խոսող և գրող կանանց, այսինքն՝ իրենց հուզող թեման քննարկելու վճռականություն ունեցողներին, որոնք բանավոր խոսքում կարող են նաև ընդհատել զրուցակցին, օգտագործել հրամայական ձևեր, Ռ. Լակոֆն ընկալում է որպես անկիրթ և տղամարդակերպ: Այդ իրավիճակը նա անվանում է կին լեզվակիրների «երկակի կախվածության» վիճակ (Lakoff, 1973, 52):

Հարկ է նշել, որ Ռ. Լակոֆի հետազոտությունը բազմաթիվ վեճերի առիթ դարձավ: Հեղինակին քննադատում էին այն բանի համար, որ նա իր վերլուծությունը հիմնում է սեփական ներըմբռնողության վրա և կնոջ խոսքի պատճառները փնտրում բացառապես սոցիալական գործոնների մեջ: Տղամարդու խոսքն ընդունվում էր որպես նորմ: Անընդունելի էին համարում այն հանգամանքը, որ Ռ. Լակոֆի ուսումնասիրությունը հետազոտողների ուշադրությունը շեղում էր ինչպես լեզվի ավելի համակարգված ու համալիր քննությունից, այնպես էլ մասնավորապես տղամարդկանց խոսքի կարևորումից: Այդուհանդերձ Ռ. Լակոֆի աշխատությունները կնոջ խոսքի ֆենոմենի շատ հետազոտությունների համար էական դեր կատարեցին:

Ընդհանուր առմամբ, լեզվում գենդերային գործոնի հետազոտման սկզբնական փուլում հետազոտությունների հատվածական բնույթը, լեզվաբանության մեջ ոչ կենտրոնական դիրքեր զբաղեցնելը, տղամարդու և կնոջ լեզուների հարաբերակցության դիտարկումը որպես նորմ և նորմից շեղում, այնուամենայնիվ, չխոչնդոտեցին գենդերային հետազոտությունների հետագա զարգացմանը: Թեման սկսեց ընդլայնվել և գրավել լեզվաբանների ավելի մեծ ուշադրությունը նոր տվյալների ի հայտ գալու շնորհիվ, որով պայմանավորվեց մասնագիտական հետաքրքրության աճը գենդերային հետազոտությունների նկատմամբ:

Ժամանակի ընթացքում ձևավորվեց այն հարցադրումը, թե արդյոք կարելի՞ է բոլոր լեզուներում գործող որևէ համընդհանուր սկզբունք բացահայտել, որը հիմք կտա խոսակցական լեզուն բաժանելու տղամարդկանց և կանանց տարբերակների, թե՞ սեռի գործոնի ազդեցությունը խոսքի վրա հիմնվում է տվյալ ժողովրդի մշակույթի և հասարակության առանձնահատուկ բնութագրերի վրա: Ուրիշ խոսքով՝ գիտնականները «խոսողի սեռ/խոսակցի սեռ-լեզվագործածության առանձնահատկություններ» հարաբերակցությունը ճիշտ հասկանալու և որակելու համար սկսեցին համակողմանիություն որոնել՝ փորձելով պարզել, թե արդյո՞ք բոլոր լեզուներում քերականության միևնույն ոլորտներում օգտագործվում են խոսողի և խոսակցի սեռային տարբերություններով պայմանավորված ձևերը, թե՞ գոյություն ունեն օգտագործման հատուկ կանոններ՝ կախված տվյալ լեզվից: Դա պարզելու համար անհրաժեշտ էին տվյալներ տարբեր լեզուներից: Հետազոտությունների համեմատաբար անհետևողական և անկանոն բնույթը, լեզվաբանական հետազոտություններում առաջնահերթությունների մշտափոփո-

խությունը հանգեցրին այն բանին, որ համակողմանիության մասին հարցը առ այսօր բաց է: Այդուհանդերձ, հարցադրումն ինքնին խթանեց որոնումների ակտիվությունը և մեծաքանակ տվյալների կուտակումը, որոնք հետագայում կիրառվեցին նաև այլ լեզուներում:

Ուսումնական լեզվաբանության մեջ նույնպես գենդերային հետազոտությունների սկիզբը սովորաբար թվագրվում է XX դարի իննսունական թվականների կեսերից: Հենց այդ շրջանում էր, որ ռուսական գիտական գրականության մեջ հայտնվեց **«գենդեր»** եզրույթը: Ու թեև այդ շրջանում հետազոտությունները համակարգված չէին և չէին հավակնում գիտական ուղղության կարգավիճակի, կապված չէին հանրային կառուցվածքաբանության տեսության հետ, ռուս գիտնականները որոշակի ներդրում ունեցան գենդերային հետազոտությունների հիմնախնդիրը մշակելու հարցում (տե՛ս Кирилина, 2000; Халева, 2001 և այլն):

Լեզվաբանական գենդերաբանության յուրահատկությունը ռուսական գիտական գրականության մեջ տղամարդու և կնոջ խոսքի հետազոտությունների գործնական ուղղվածությունն է (տե՛ս Жельвис, 1989; Крейдлин, 2005; Потапов, 1997; Романов, Витлинская, 2000 և այլն): Մեծ թվով աշխատություններ կապված են քրեագիտական փորձաքննության պահանջների հետ (տե՛ս Гомон, 1990; Потапова, 2001): Դրանք կենտրոնացած են տղամարդու և կնոջ խոսքի նույնականացման հատկանիշները հայտնաբերելու և պարզաբանելու վրա: Նմանաբնույթ հետազոտությունների համար առավել կարևոր է հակառակ սեռի անձի խոսքի կեղծակերպումը պարզաբանելու մեթոդիկաների մշակումը: Ակներև է, որ այդ խնդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ է ունենալ տղամարդու և կնոջ խոսքի հստակ ստու-

գելի հատկանիշներ: Այսպես՝ ըստ Տ. Վ. Գոմոնի՝ «հակառակ սեռի անձի խոսքի կեղծակերպման փաստի մասին եզրակացության հանգելու համար պետք է պարզել, թե տղամարդու և կնոջ խոսքի սեռային դասակարգման հատկանիշների ո՞ր համալիրն է աչքի զարնող, հաճախադեպ և դյուրին նմանակվող, իսկ որ հատկանիշներն են դժվար ընդօրինակելի, որը պայմանավորված է խոսքի ծագման խորքային գործընթացներով և չի կարող քողարկվել» (Гомон, 1990, 150):

Լեզվական անհատի խոսքի ձևավորման վրա գենդերային յուրահատկությունների ազդեցության հետազոտության ոլորտում առանձնացվում է երեք հիմնական մոտեցում: Ընդ որում, եթե առաջին մոտեցումը հանգում է կնոջ և տղամարդու լեզվի՝ բացառապես սոցիալական բնույթով պայմանավորված բացատրությանը և նպատակաուղղված է վեր հանելու խոսքային տարրերի՝ սոցիալ-հասարակական դրոշմ կրող իմաստաբանական տարբերությունները, ապա հանրալեզվաբանական մոտեցումը կնոջ և տղամարդու լեզուն գիտականորեն հանգեցնում է նրանց խոսքային վարքի առանձնահատկություններին՝ նշելով նրանց միջին վիճակագրական ցուցանիշների կարևորությունը կնոջ և տղամարդու վարքի հոգելեզվաբանական ուսումնասիրություններում (տե՛ս Крючкова, 1975; Вейлерт, 1976 և այլն): Երրորդ մոտեցման ներկայացուցիչները սեռերի լեզվական վարքում առավելապես շեշտադրում են տարբերությունների ճանաչողական հայեցակերպը: Նրանց համար ավելի կարևոր է ոչ միայն տարբերությունների հաճախականությունը պարզելը, այլև լեզվական կարգերի ամբողջական լեզվաճանաչողական մոդելներ ստեղծելը (տե՛ս Adler, 1987; Колосова, 1996 և այլն):

Ա. Վ. Կիրիլինան առանձնացնում է լեզվաբանական վեց ուղղություն, որոնք հետազոտում են գենդերային գործոնի ազդեցությունը խոսքի վրա և «տարբերվում են հայեցակարգային ելակետերով, հետազոտության մեթոդով և ուսումնասիրվող նյութի բնույթով» (Кирилина, 1999, 25):

1. հանրալեզվաբանական գենդերային հետազոտություններ (Trudgill, 1983; Boxer, 1993; Black, Coward, 1998; Шлычкова, 2000 և այլն),
2. ֆեմինիստական լեզվաբանություն (Steeves, 1987; Code, 2000; Добровольский, 2000; Pauwels, 2003 և այլն),
3. բուն գենդերային հետազոտություններ, որոնք ուսումնասիրում են երկու սեռերի լեզվական վարքը (Clark, 1998; Горошко, 1996; Городникова, 1999 և այլն),
4. արականության հետազոտում (men's studies), որը XX դարի վերջին առաջացած ամենաերիտասարդ ուղղությունն է (Tolson, 1977; Spender, 1994 և այլն):
5. հոգելեզվաբանական հետազոտություններ (նեյրոլեզվաբանության բնագավառի աշխատությունները, խոսքի անհատական զարգացման (օնտոգենետիկ-անհատի զարգացումը բջջից մինչև հասունություն և մահ) հետազոտումը, տղամարդկանց և կանանց միջև տարբերությունների և ճանաչողական առանձնահատկությունների հետազոտություններ խոսքում (Горелов, Седов, 1997 և այլն),
6. միջմշակութային, լեզվամշակութաբանական հետազոտություններ՝ ներառյալ գենդերային ենթամշակույթների տեսությունը (Maltz, Borker, 1982 և այլն):

Արևմտյան հումանիտար գիտությունների մեջ գենդերային հետազոտություններում արմատական փոփոխությունների

առաջացումն ու զարգացումը պատահական չեն: Դրանք կապված են ճանաչողության հիմնախնդրի, գիտության փիլիսոփայության և հասարակության փիլիսոփայության վերաբերյալ նոր հայացքի հետ:

Իմաստաբանության, հանրալեզվաբանության բուռն զարգացումը ներկայումս հանգեցրել է, լայն առումով, գիտական հարացույցի փոփոխության՝ հետազոտողները ավելի ու ավելի են հեռանում կառուցվածքաբանական դիրքերից: Նրանց ուշադրության կենտրոնում լեզվի վրա «մարդկային գործոնի» ազդեցությունն է:

XX դարի 60-ական թթ. վերջին–70-ական թթ. սկզբին գենդերային հետազոտությունները լեզվում ևս մեկ հզոր խթան ստացան, երբ ԱՄՆ-ում և Գերմանիայում այսպես կոչված «Կանանց նոր շարժման» շնորհիվ լեզվագիտության մեջ ծնունդ առավ ինքնատիպ մի ուղղություն, որը կոչվեց ֆեմինիստական լեզվաբանություն: Ֆեմինիստական լեզվաբանության գլխավոր նպատակը հայրիշխանության՝ հասարակական և մշակութային կյանքում տղամարդկանց գերիշխանության շեշտադրումն էր (Borneman, 1991):

Գերմանուհի հետազոտող Տրեմել-Պլետցը ստեղծեց «դեֆիցիտության տեսությունը», որն ընդգծում էր վստահության, առաջատարության, նվաճողականության և «տղամարդկային» այլ հատկությունների պակասը կանանց բանավոր և գրավոր խոսքում (Trömel-Plötz, 1978): 1990-ական թթ. այս հայեցակարգը (և բուն «դեֆիցիտության տեսությունը») վիճարկեցին Յու. Սամելը և Բ. Բարոնը, որոնք պնդում էին, որ իրականում խնդիրը ոչ թե կանանց խոսքում դեֆիցիտության մասին է, այլ տղամարդկանց և կանանց խոսքային վարքում առկա տարբերությունների և դրանց առանձնահատուկ գծերի, որոնք թույլ չեն

տալիս մեկի փորձառությունը հավասարեցնել մյուսին (Samel, 1995; Baron, 1996):

80-ական թթ. վերջերից արականության խնդիրների նկատմամբ հետաքրքրությունն էականորեն աճեց: Հեղինակների հետազոտական ուշադրության կենտրոնում հայտնվեցին արականության տարբեր տեսակների սահմանազատման, առաջնային արականության (*hegemonic masculinity*) կարծրատիպի առանձնացման խնդիրները (Connel, 1993):

Հետագայում գենդերային լեզվաբանության մեջ էլ ավելի շեշտադրվեցին տղամարդկանց և կանանց լեզվական վարքի տարբերությունները և դրանց արժևորմանը առնչվող հարցերը (տե՛ս Postl, 1991): Ժամանակակից գերմանացի հետազոտողները փորձում են ցույց տալ տղամարդկանց և կանանց լեզվական աշխարհների և հաղորդակցային տարբերությունները: Հետազոտողները հարցադրումներ են անում այն մասին, թե ինչ տարբերություններ են տեսնում կանայք տղամարդկանց հաղորդակցության մեջ, և թե տղամարդիկ ինչպես են գնահատում կանանց խոսքը: Կ. Օպերմանը և Ե. Վեբերը, խոսելով հաղորդակցական տարբերությունների մասին, ելնում են նրանից, որ «հաղորդակցվելիս ի սկզբանե կանայք և տղամարդիկ տարբեր նպատակներ են հետապնդում» (Oppermann, Weber, 1995, 52): Տղամարդկանց խոսքը առավելապես տեղեկատվական է, կանայք շփվելիս շեշտը դնում են մարդկային կապերի, մտերմության վրա: Խոսելիս կանայք կարիք ունեն իրենց անձնական հատկությունների հաստատման և հարաբերությունների «անվտանգության», իսկ տղամարդիկ, որպես կանոն, դրա կարիքը չունեն: Հեղինակները համոզված են, որ կանանց շփման նպատակը համաձայնության հասնելն է և տարբերու-

թյունները նվազեցնելը, մինչդեռ տղամարդիկ խոսելիս նախընտրում են «անկախությունը» (Oppermann, Weber, 1995, 58):

Ա. Լինկեն տղամարդկանց և կանանց հաղորդակցության տարբերությունները վերլուծում է այլ դիտանկյունից: Առաջին հերթին դա բառապաշարի ընտրությունն է: Ա. Լինկեի կարծիքով՝ կանայք խուսափում են ուժի դրսևորումից և ընտրում են ավելի թույլ ձևեր: Դրա հիմնական պատճառը տղամարդկանց և կանանց կենսափորձի տարբեր բնագավառներն են և տարբեր մասնագիտական բառապաշարը: Այնուհետև վերլուծվում են ծայնը, առոգանությունը, հնչերանգը, առանձին քննարկվում են վարքի փոխզիջումային-կոնֆլիկտային կողմնորոշումները, մասնավորապես՝ փոխզիջումային համագործակցային և ղեկավարող ձևերը կանանց շրջանում և կոնֆլիկտային կողմնորոշմամբ շփման ձևը տղամարդկանց շրջանում (Linke, Nussbaumer, Portmann, 1994):

Մարդու ձևավորման մեջ կարևորելով բազմաթիվ գործոնների ազդեցությունը (էթնիկ, ցեղային պատկանելության, կրոնի, տարիքի, սեռի, մասնագիտության և այլն)՝ Դ. Տաննենը համոզված է, որ դրանք, միախառնվելով յուրաքանչյուր անհատի անհատականության և նախասիրությունների հետ, անպայմանորեն դրսևորվում են նրա խոսքում: Խոսակցական ոճերում առկա սեռային պատկանելությամբ պայմանավորված յուրահատկությունները, ըստ նրա, լուրջ հետազոտություն են պահանջում (Tannen, 1992): Դ. Տաննենի տվյալները ևս մեկ անգամ հաստատում են Կ. Օպերմանի, Ե. Վեբերի, Ա. Լինկեի պնդումները կանանց և տղամարդկանց հաղորդակցության նպատակների տարբերությունների վերաբերյալ:

Այսօրինակ աշխատությունների շարքին են դասվում նաև միջմշակութային և լեզվամշակութաբանական հետազոտու-

թյունները, սակայն այս բնագավառներում գենդերի հիմնախնդիրը դեռևս բավարար մշակվածության չի հասել: Այդուհանդերձ, արդեն իսկ հետազոտված նյութի հիման վրա կարելի է արձանագրել, որ լեզվի անվանական համակարգը *արականություն* և *իգականություն* հասկացությունները միանման չի սահմանում և նույնանման նշանակություն չի տալիս դրանց: Տղամարդկանց և կանանց խոսքային վարքը կարող է տարբերվել՝ պայմանավորված համապատասխան մշակույթի նորմերով: Ինչպես ենթադրում է Ա. Վ. Կիրիլինան, «գուգադրական լեզվամշակութաբանության համար կարևորագույնը մշակութային հասկացությունների համադրումն է և դրանց մեկնաբանումը» (Кирилина, 1999, 25): Այս մոտեցման շրջանակներում ձևավորվում է աշխարհի պատկերի պարզագույն բնութագիրը, որում ներկայացված են մշակույթների ու լեզուների փոխգործակցությունն ու փոխներթափանցումը:

Արտասահմանյան լեզվաբանության որոշ հետազոտողներ շեշտը դնում են ճանաչողական մոտեցման վրա, քանի որ գենդերային հետազոտությունների կարևոր հայեցակերպերից է նաև խոսողների լեզվական գիտակցության ոլորտը՝ դինամիկ և համալիր միջավայրը, որը գոյություն ունի զանազան խոսքային կառույցների տեսքով և ճանաչողական, հուզական ու լեզվական գործընթացների միասնություն է:

Հարցեր և առաջադրանքներ

1. Ի՞նչ է *գենդերը*: *Գենդեր* և *սեռ* հասկացությունների տարբերությունը (ընդհանուր պատկերացումներ), պատմական ակնարկ:

2. Ի՞նչ նախադրյալներ կային գենդերային տեսության առաջացման համար:

3. Ինչու՞ է գենդերը համարվում սոցիալ-մշակութային հարացույց:

4. Նշե՞ք գիտական տարբեր դպրոցների ներկայացուցիչների կատարած գենդերային ուսումնասիրությունների զանազան տեսակետները:

5. Որո՞նք են գենդերային տեսության հիմնական հասկացությունները և ըմբռնումները:

6. Լեզվական անհատի խոսքի ձևավորման վրա գենդերային յուրահատկությունների ազդեցության հետազոտության ոլորտում առանձնացվում է երեք հիմնական մոտեցում: Որո՞նք են դրանք:

7. Ի՞նչ է «դեֆիցիտության տեսությունը»՝ ըստ հետազոտող Տրեմել-Պլետցի:

8. Ըստ Ա. Վ. Կիրիլինայի՝ ո՞ր լեզվաբանական ուղղություններն են հետազոտում գենդերային գործոնի ազդեցությունը խոսքի վրա:

9. Ի՞նչ մոտեցումներ են գլխավորապես քննության առնվում Ռ. Լակոֆի աշխատություններում:

10. Ի՞նչ տարբերություններ են տեսնում կանայք տղամարդկանց հաղորդակցության մեջ:

11. Լուսաբանել տղամարդկանց և կանանց խոսքի տարբերությունները:

12. Պարզաբանել տղամարդկանց ու կանանց աշխարհայացքի և արժեքների տարբերությունների ազդեցությունը հաղորդակցման վրա:

Քննարկման թեմաներ

1. Փիլիսոփայության, քաղաքագիտության, լեզվագիտության, մշակութաբանության, սոցիոլոգիայի, հոգեբանության և այլ մասնագիտությունների մեջ գենդերային բաղադրիչի ինտեգրման կարևորությունը:

2. Գենդերային փոխհարաբերությունները՝ որպես հասարակության արժեքային համակարգը պայմանավորող գործոն:

3. Արականություն և իգականություն. կարելի՞ է արդյոք միանշանակ բնութագրել:

4. Ի՞նչ կպատասխանեիք Զ. Ֆրոյդի «Անստիպան ճակատագիր է» արտահայտությանը:

5. Վերլուծել հետևյալ արտահայտությունը՝ «Կանացիությունը հարկ է համարել բնության թերություն... Առաջինն իր բնույթով բարձր է, երկրորդը՝ ցածր. և ահա առաջինը իշխում է, երկրորդը՝ հպատակվում» (Արիստոտել, Ք.ա. 384-322 թթ.):

Գործնական առաջադրանքներ

1. Արևմտյան մի շարք երկրներում կնոջ իրավունքի հիմնահարցի ընդունումը ստացավ կանանց շարժում (ֆեմինիզմ) անվանումը, որը ունեցավ զարգացման մի քանի փուլ: Ներկայացրեք կանանց շարժման հիմնական փուլերը: Ցույց տվեք փուլերից յուրաքանչյուրում կանանց դերի փոփոխման միտումները:

2. Համառոտ բնութագրեք կանանց/տղամարդկանց խոսքային շփման առանձնահատկությունը՝ Դ. Տաննենի առաջարկած հիմնական չափանիշներով (տե՛ս Tannen, 1992):

3. Կանանց խոսքին նվիրված աշխատանքների քանակը զգալիորեն գերակշռում է տղամարդկանց խոսքին նվիրված հետազոտություններին: Ռ. Լակոֆի ուսումնասիրություններից հետո բազմաթիվ գիտական աշխատություններ նվիրվեցին կանանց խոսքի վերլուծությանը՝ իրականացվելով երեք հիմնական ոլորտներում.

- վերլուծություն այն մասին, թե ինչպես է անվանվում կինը, և ինչպես է նրա նկատմամբ վերաբերմունքն արտահայտվում այս կամ այն լեզվում (Tiger, Shepherd, 1975; Hunter, 1976; Rogers, 1985; Philips, 2003),
- վերլուծություն այն մասին, թե ինչպես են կանայք խոսում (James, Clark, 1993; Cameron, 1998),
- վերլուծություն այն մասին, թե ինչպիսի հաղորդակցական մարտավարություն են օգտագործում կանայք շփումների ժամանակ (Hymes, Gumperz, 1972; Lapadat, Seesahai, 1977; Herbert, 1990):

Ներկայացրեք վերը նշված գենդերային հետազոտությունների տեսությունները և մեթոդաբանությունները:

Գրականություն

1. **Вейлерт А.А.**, О зависимости количественных показателей языка от пола говорящего лица // Вопросы языкознания, 1976. №5. С.138-143.

2. **Винокур Т.Г.**, Говорящий и слушающий: Варианты речевого поведения. М.: Наука, 1993.

3. **Гумбольдт В. фон.**, Избранные труды по языкознанию (пер. с нем.) М.: Прогресс, 1984.

4. **Горелов И. Н., Седов К.Ф.**, Основы психолингвистики. М.: Лабиринт, 1997.

5. **Горошко Е.И.**, Особенности мужского и женского речевого поведения (психолингвистический анализ). Автореф. дис. ...канд. филол. наук. М., 1996.

6. **Городникова М.В.**, Гендерный фактор и распределение социальных ролей в современном обществе (на материале брачных объявлений) // Гендерный фактор в языке и коммуникации: Сб. науч. трудов. Вып 446. М.: МГЛУ, 1999. С. 36 - 44.

7. **Гомон Т.В.**, Исследование документов с деформированной внутренней структурой. Дисс. ... кандидата юридических наук. М., 1990.

8. **Добровольский Д.О.**, Феминистская идеология в гендерных исследованиях и критерии научности / Д.О. Добровольский, А.В. Кирилина // Гендер как интрига познания. М.: Рудомино, 2000. с. 19-35.

9. **Жельвис В.И.**, Инвектива: мужское и женское предпочтения // Этнические и культурные стереотипы социального поведения. Л., 1989. с. 266-283.

10. **Картушина Е.А.**, Гендерные аспекты фразеологии в массовой коммуникации. Автореферат дисс. канд. фил. н. Ижевск, 2003.

11. **Кирилина А. В.**, Женский голос в русской паремиологии // Женщина в российском обществе, 1997. №3, с. 23-26.

12. **Кирилина А.В.**, Гендер: Лингвистические аспекты. М.: Изд-во Институт социологии РАН, 1999.

13. **Кирилина А.В.**, Гендерные аспекты массовой коммуникации // Гендер как интрига познания: Сборник статей / Сост. А.В. Кирилина. М., 2000. С. 47-80.

14. **Клецин А.А.**, Предисловие редактора // Гендерные тетради. Выпуск 1. СПб, 1997, с. 5-11.

15. **Крейдли Г.Е.**, Мужчины и женщины в невербальной коммуникации. М.: Языки славянской культуры, 2005.

16. **Колосова О.Н.**, Когнитивные основания языковых категорий (на материале современного английского языка): Дисс. ... д-ра филол. наук. М., 1996.

17. **Крючкова Т.В.**, Некоторые экспериментальные исследования особенностей использования русского языка мужчиной и женщиной// Проблемы психолингвистики. М., 1975. С.186-200.
18. **Ласкова М.В.**, Грамматическая категория рода в аспекте гендерной лингвистики. Дис. ... канд. филол.наук. Ростов-на-Дону, 2001.
19. **Мечковская Н.Б.**, Социальная лингвистика. М.: Аспект. Пресс, 2000.
20. **Потапов В.В.**, Язык женщин и мужчин: фонетическая дифференциация// ИАН СЛЯ, 1997. Т.56. №3. С. 52 – 62.
21. **Потапова Р.К.**, Сексолект как объект исследования в криминологии // Гендер: Язык, Культура, Коммуникация: Докл. Первой международной конф., Москва 25–26 ноября 1999г. М., 2001. С. 302 – 313.
22. **Пиз А.**, Язык взаимоотношений мужчина – женщина. М.: Изд-во ЭКСМО – ПРЕСС, изд-во ЭКСМО – МАРКЕТ, 2000.
23. **Романов А.А., Витлинская Т.Д.**, Особенности мужского и женского употребления и выражения настаивания // Андрогинность дискурса: Материалы рабочего совещания/ Под ред. В.Н.Базылева и Ю.А. Сорокина. М: МАКС-Пресс, 2000. С. 22-26.
24. **Рябов О.В.**, Гендерные аспекты межкультурной коммуникации: социально-философский анализ// Гендер как интрига познания: Альманах. М.: Рудомино, 2002. С.37– 47.
25. **Трофимова Е.И.**, Терминологические вопросы в гендерных исследованиях // Гендер: Язык. Культура. Коммуникация: Докл. Второй международной конф., Москва 22 – 23 ноября 2001г. М., 2002.
26. **Халеева И.И.**, Гендер в теории и практике обучения межкультурной коммуникации // Доклады Первой Международной конференции. “Гендер: язык, культура, коммуникация”. М., 2001. С. 7-11.
27. **Шлычкова О.Н.**, Социокультурный анализ гендерной картины мира. Автореф. дисс.... ... канд. философ. наук. Ростов-на-Дону, 2000.

28. **Шахмайкин А.М.**, Проблема лингвистического статуса категории рода // Актуальные проблемы современной русистики. Диакрония и синхрония. М.: МГУ, 1996. С. 226-273.

29. **Юнг К.Г.**, Душа и миф: шесть архетипов. Киев: Государственная библиотека литературы для юношества, 1996.

30. **Adler M.K.**, Sex Differences in Human Speech. A Sociolinguistic Study, Hamburg, 1987.

31. **Borneman E.**, Das Patriarchat. Ursprung und Zukunft unseres Gesellschaftssystems. Frankfurt a. Main, 1991.

32. **Baron B.**, Die Inszenierung des Geschlechterverhältnisses im akademischen Streitgespräch. Zur Kontextabhängigkeit der Dissensformatierung // Jahrbuch Arbeit. Bildung. Kultur, 1996. Bd.14. S. 69-80.

33. **Boxer D.**, Social Distance and Speech Behavior: The Case of Indirect Complaints // Journal of Pragmatics. USA: Springer, 1993. № 19.

34. **Black M., Coward R.**, "Linguistic, Social and Sexual Relations: A Review of Dale Spender's Man Made Language", in D. Cameron (ed.) The Feminist Critique of Language: A Reader. London and New York: Routledge, 1998 p. 100-119.

35. **Cameron D.**, Gender, Language and Discourse: A Review Essay // Signs: Journal of Women in Culture and Society. London, 1998. Vol. 23. № 4. p. 945 – 971.

36. **Connell R. W.**, The big picture: Masculinities in recent world history// Theorie & Society 22, 1993. p.597-623.

37. **Code L.** Encyclopedia of Feminist Theories. London: Routledge, 2000.

38. **Clark K.**, The Linguistics of Blame: Representations of Women in the Sun's reporting of Crime and Sexual Violence // The Feminist Critique of Language: A Reader / Cameron D. London, New York: Routledge, 1998. p. 183 – 197.

39. **Eagly A. H.**, Sex Differences In Social Behavior// A social-role interpretation. New York: Hellbaum, 1987.

40. **Eckes T.**, Features of Men. Features of Women: Assessing Stereotypic Beliefs About Gender Subtypes // British Journal of Social Psychology. London, 1994, № 33, p.107-123.
41. **Fishman P.**, Interaction: The Work Women Do // Social Problems. New York, 1978, № 24. p.397 – 406.
42. **Giddens A.**, Sociology. Cambridge: Polity Press, 2001.
43. **Gumperz J.**, Language and Social Identity. Cambridge: Cambridge University Press, 1982.
44. **Günthner S., Kotthoff H.**, Die Geschlechter im Gespräch: Kommunikation in Institutionen. Stuttgart, 1992.
45. **Günthner S., Kotthoff H.**, Von fremden Stimmen. Weibliches und männliches Sprechen im Kulturvergleich. in: Susanne Günthner and Helga Kotthoff (Hrsg.): Von fremden Stimmen: Weibliches und männliches Sprechen im Kulturvergleich. Frankfurt am Main: Suhrkamp. 1991.
46. **Hymes D., Gumperz J.**, Models of the Interaction of Language and Social Life // Directions in Sociolinguistics: The Ethnography of Communication. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1972. p. 35 – 71.
47. **Herbert R. K.**, Sex-based Differences in Compliment Behavior // Journal of Pragmatics. №14 . 1990. № 2. p. 193 – 218.
48. **Hunter J. E.**, Images of Women // Journal of Social Issues, 1976. № 32. p.7-17.
49. **James D., Clark S.**, Women, Men and Interruptions // Gender and Conversational Interaction / Tannen D. New York: Oxford University Press, 1993. p. 231–280.
50. **Jespersen O.**, The Woman // The Feminist Critique of Language: A Reader Routledge: London, New York, 1998. p. 225 – 241.
51. **Janssen-Jurreit M.**, Sexism: the Male Monopoly of History and Thought. London: Pluto Press, 1982.
52. **Jones D.**, Gossip: Notes on women's oral culture // The Voices and Words of Women and Men / Kramerae Ch. Oxford: Pergamon Press, 1980. p.193 – 198.

53. **Kohlberg L.**, The Development of Modes of Thinking and Choices in Years 10 to 16. Ph. D. Dissertation, University of Chicago. 1958.

54. **Labov W.**, Variation in Language // The Learning of Language. National Council of Teachers of English / Carrol E. Reed. New York, 1971. p. 187-221.

55. **Labov W.**, The Social Stratification of English In New York City. Cambridge University Press, 2006.

56. **Lakoff G.**, Women, Fire and Dangerous Things. Chicago: The University of Chicago Press, 1987.

57. **Lakoff R.**, Language and Women's Place // Language in Society. Cambridge: Cambridge University Press, 1973. N 2. p. 45-79.

58. **Lapadat J., Seesahai M.**, Male Versus Female Codes In Informal Contexts // Sociolinguistics Newsletter. Indiana University, 1977. № 8. p. 7-8.

59. **Linke A., Nussbaumer M., Portmann P. R.**, Studienbuch Linguistik. 2 Aufl., Tübingen, Niemeyer, 1994.

60. **Maltz D. Borker R.**, A Cultural Approach to Male-Female Miscommunication // Language and Social Identity. Cambridge, Cambridge University Press, 1982. p. 195-216.

61. **Mauthner Fritz**, Beiträge zu einer Kritik der Sprache. Band 1 (Zur Sprache und Psychologie), 3. Auflage, Stuttgart und Berlin, 1921 (zuerst 1913).

62. **Macaulay R.**, The Myth Of Female Superiority In Language // Journal of Child Language, Cambridge: Cambridge University Press, 1978. № 5. p. 353-363.

63. **Mills S.**, Negotiating discourses of femininity // Journal of Gender Studies. London: Routledge, 1992. 1(3) May. p. 271-285.

64. **Oakley A.** Sex, Gender and Society, London: Temple Smith, 1972.

65. **O'Barr W., Atkins B.**, "Women's Language" or "Powerless Language"? // Women and Language in Literature and Society / McConnel-Ginet S. et al. New York: Praeger, 1980. p.93-110.

66. **Oppermann K., Weber E.**, Frauensprache - Mönnersprache. Die verschiedene Kommunikationsstil von Männern und Frauen. Zürich, Orell Füssli Verl., 1995.
67. **Pauwels A.**, Linguistic Sexism and Feminist Linguistic. In J. Holmes, and M. Meyerhoff. (Eds.), The Handbook of Language and Gender. Oxford: Basil Blackwel, 2003.
68. **Postl G.**, Weibliches Sprechen: Feministische Entwürfe zu Sprache und Geschlecht / Gertrude Postl, Wien, Passagen Verlag, 1991.
69. **Philips S. U.**, The Power Of Gender Ideologies In Discourse // A Handbook of Language and Gender / Holmes J., Meyerhoff M. Blackwell Publishing, 2003. p.252-277.
70. **Rogers S. C.**, Gender In Southwestern France: The Myth of Male Dominance Revisited// Anthropology and Aesthetics. USA: Harvard University Press 1985. № 9, p.65-86.
71. **Sapir E.**, Abnormal Types of Speech In Nootka // Canada. Geological Survey. Memoir 62. Antropological Series. № 5. Ottawa: Government Printing Bureau, 1915. p.97-115.
72. **Samel I.**, Einführung In Die Feministische Sprachwissenschaft. Berlin, 1995.
73. **Steeves H. L.**, Feminist Theories and Media Studies// Critical Studies In Mass Communication.USA, 1987. S. 95-135.
74. **Spender D.** ,Man Made Language - 2nd edition. London: Pandora, 1994.
75. **Tannen D.**, You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation Great Britain:Clays Ltd, 1992.
76. **Tiger L., Shepherd J.**, Women In the Kibbutz. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1975.
77. **Trömel-Plötz S.**, Linguistik und Frauensprache // Linguistische Berichte, 1978. №57.S. 49-68
78. **Tolson A.**, The Limits Of Masculinity. London, 1977.
79. **Turner J. H.**, A Theory of Social Interaction. California: Stanford University Press, 1988.
80. **Trudgill P.**, Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Harmondsworth: Penguin Books, 1983.

1.3. Լեզուն և գենդերային կարծրատիպերը

Կարծրատիպ երևույթը դիտարկվում է ոչ միայն հոգեբանների, այլև լեզվաբանների, սոցիոլոգների, ազգագրագետների, էթնոհոգելեզվաբանների գործերում (Бартминский, 1995; Матевосян, 2007; Прохоров, 2003): Վերոնշյալ գիտություններից յուրաքանչյուրի ներկայացուցիչները առանձնացնում են կարծրատիպի այն հատկանիշները, որոնք էական են իրենց հետազոտական ոլորտի դիտանկյունից՝ վեր հանելով սոցիալական, էթնոմշակութային, գենդերային և այլ կարծրատիպեր:

Կարծրատիպերի հետազոտության ընթացքում ծագող գլխավոր խնդիրներից է այն, թե դրանք որքանով են օբյեկտիվորեն արտացոլում իրականությունը: Այս հարցում միասնական կարծիք չկա: Եթե կարծրատիպի հիմքում ընկած է իրականությունը, ապա այն պետք է լինի հարաբերականորեն կայուն, իսկ եթե ամբողջությամբ կեղծ է, ապա պետք է փոփոխվի՝ կախված այս կամ այն իրավիճակից:

Կարծրատիպ եզրույթն առաջին անգամ ներմուծվել է հասարակական գիտություններ XX դարի 20-ական թվականներին ԱՄՆ-ում, երբ զանգվածային գիտակցության գործառության օրենքները հետազոտելու և բացատրելու անհրաժեշտություն ծագեց: Ամերիկացի լրագրող և քաղաքագետ Ուոլթեր Լիպմանը 1922 թ. լույս տեսած իր «Հասարակական կարծիք» աշխատությամբ դարձավ կարծրատիպային մտածողության և վարքագծի հայեցակարգի հիմնադիրը: Ըստ Ու. Լիպմանի՝ մարդու՝ իրականությունը մեկնաբանելու համար կիրառվող ներըմբռնողական համընդհանուր հասկացությունները ըստ էության այնպիսի հասկացություններ են, որոնք կազմում են նրա՝ իրականության ճանաչողական նմուշ-օրինակը կամ կարծրա-

տիպերը: Կարծրատիպերը ոչ այնքան ճշմարտության, իրականության ճշգրիտ արտացոլման համար գոյություն ունեն, որքան սոցիալական ճանաչողության (Lippman, 1950, 23):

Ու. Լիպմանի համար գլխավորը կարծրատիպի կայունությունն է, որը նա բացատրում է համապատասխան սոցիալական խմբի հանրային արժեքները պաշտպանելու գործառույթով: Գործնականում ցանկացած ավանդույթ, մշակութային ցանկացած չափանիշ իրենց հիմքում ունեն պատմականորեն պայմանավորված անհրաժեշտություն, որի հետ կապն արդեն կորել է: Դրա շնորհիվ, սակայն, սոցիալական գիտելիքը որպես կարծրատիպ ապրում և փոխանցվում է սերնդեսերունդ (Lippman, 1950, 81): Ու. Լիպմանի գաղափարները հետագա զարգացում ապրեցին նրա հետնորդների գործերում և բերեցին այն համոզման, որ կարծրատիպերը հուզական երանգավորմամբ նկարագրեր են, որոնց հիմքում անհատների շփման և փոխհարաբերությունների սոցիալական ու հոգեբանական փորձն է (Платонов, 2001):

Կարծրատիպերից շատերը շարունակում են ապրել՝ չնայած այն բանին, որ վաղուց դադարել են արտացոլել հասարակության իրական վիճակը: Դրանք ըստ էության վերածվել են կանանց և տղամարդկանց վարքի չափանմուշների, որոնց շնորհիվ ստեղծվում է տվյալ մշակույթին բնորոշ բարոյական փոխհարաբերությունների տիպը կանանց և տղամարդկանց միջև: Գենդերային հարաբերությունները՝ որպես մշակույթի տարրեր, անկասկած արտացոլված են լեզվում և հենց լեզվի միջոցով են փոխանցվում այս կամ այն մշակութային հանրույթի ներկայացուցիչների նոր սերունդներին: Լեզուն ոչ միայն հաղորդակցության միջոց է, այլև, սոցիալական երևույթ լինելով, շրջապատող աշխարհի ու մշակույթի արտացոլումն է: Լե-

զուն առաջարկում է կարծրատիպերի արդեն պատրաստի հավաքածու տղամարդկանց և կանանց բնորոշելու համար, որոնք բնութագրում են որոշակի սեռը, մարդու մեջ ձևավորում այն ըմբռնումը, թե ինչպես է կառուցված աշխարհը, և ինչպիսին պետք է լինի այն (Williams, Best, 1986): Յուրացնելով խոսքն ու զարգանալով՝ երեխան յուրացնում է այն ամենը, ինչը մշակույթի, մարդկային գործելակերպի ու կենսակերպի առանձնահատկությունն է: Դրանցից շատերը տեղավորվում են ենթագիտակցության մեջ, երեխան սովորում է դառնալ ինքնուրույն «սոցիալական էակ»: Ամեն օր գործածելով լեզուն՝ մենք ոչ միայն պարզապես խոսում ենք, այլև սովորում ենք, կրկնում և ամրապնդում մեր պատկերացումներն այն մասին, թե ինչպիսին պետք է լինեն տղամարդիկ և կանայք մեզ շրջապատող աշխարհում: Յուրաքանչյուր բառ բնութագրում է որևէ առարկա, իր կամ երևույթ և վերաբերմունքը դրանց նկատմամբ: Կրկնելով բառերն ու կառուցելով նախադասություններ՝ մենք կրկնում ենք դրանցում արտացոլված մշակույթը և ամեն անգամ հիշեցնում ինքներս մեզ, թե ինչ և ինչպես պետք է լինի: Արդյունքում, տիրապետելով լեզվին, մենք ձեռք ենք բերում տեղի ունեցող ամեն ինչը հասկանալու և գնահատելու բանալին, որից օգտվում ենք ամբողջ կյանքում: Ինչպես պնդում է Վ. Հումբոլդտը, լեզվական բազմազանությունն է, որ օգնում է բացահայտել աշխարհի հարստությունը, քանի որ լեզուն է մարդուն օժտում մտածողության և ընկալման տարբեր ձևերով (Гумбольдт, 1985, 349): Այսպիսով՝ լեզվական միջոցների վերլուծությունը թույլ է տալիս մոտենալ այնպիսի բարդ կառուցվածքի ընկալմանն ու վերծանմանը, ինչպիսին աշխարհի պատկերն է: Լեզվական միջոցների վերլուծությունը գենդերային տեսանկյունից թույլ է տալիս բացահայտել սեռերի հա-

դորդակցական տարբերությունները: Այսպիսով՝ լեզուն ձևավորում է մարդուն, պայմանավորում նրա վարքագիծը, կենսակերպը, աշխարհայացքը, հոգեկերտվածքը, ազգային խառնվածքը, գաղափարախոսությունը:

Պատահական չէ, հետևաբար, որ լեզվում գենդերային կարծրատիպերի հետազոտությանը նվիրված են լեզվաբանների բազմաթիվ աշխատանքներ որոնք անդրադարձ են անում կարծրատիպերի համակարգի ազդեցությանը մարդու վարքագծի վրա և լեզվում այդ դրսևորումների արձանագրման ձևերին ու եղանակներին (Телия, 1999; Cameron, 1997; Гуссейнова, 2002): Ուսումնասիրությունները փաստում են, որ գենդերային պատկերացումների որոշակի շերտ ներկառուցված է կատարելատիպերում: Դրանք ո՛չ տիպական են, ո՛չ կարծրատիպային, բայց և այնպես դրանց մասին գիտելիքները ստեղծում են նախապատկերային տպավորություն: Կատարելատիպերի վրա հիմնվելով՝ կառուցվում են դատողություններ ապագայի որակի և ծրագրերի մասին: Հանրայնացման գործընթացում աղջիկներն ու տղաները յուրացնում են վարքի այն նմուշ-օրինակները, որոնք բնութագրում են նրանց սոցիալական սեռը համապատասխան մշակույթում և զգալիորեն հիմնված են կատարելատիպերի վրա: Ընդ որում, միևնույն կարգը՝ որպես նախատիպ, կարող է ունենալ կատարելատիպերի տարբեր նմուշ-օրինակներ (տե՛ս Quasthoff, 1978):

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ ավանդաբար, կարծրատիպ ասելով, հասկանում են ինչ-որ կաղապար (կլիշե), որի հիման վրա տեղի են ունենում տեղեկատվության ընկալումն ու գնահատումը: Ըստ Ե. Բարտմինսկու՝ կարծրատիպը առարկայի սուբյեկտիվորեն սահմանված պատկերացումն է, որում համագոյակցում են նկարագրողական ու գնահատողա-

կան հատկանիշները, և որը սոցիալականորեն մշակված ճանաչողական նմուշ-օրինակների շրջանակում իրականության մեկնաբանման արդյունք է (Бартминский, 1995, 7):

Գենդերային կարծրատիպը *սոցիալական* կարծրատիպի տեսակներից է: Նշյալ հասկացությունը սահմանելու դժվարությունը բացատրվում է նրանով, որ այն գործածում են ամենատարբեր ուղղություններ ներկայացնող գիտնականներ՝ սոցիոլոգիա, ազգագրություն, հոգեբանություն և լեզվաբանություն: Այս գիտաճյուղերից յուրաքանչյուրը յուրովի է մեկնաբանում կարծրատիպի հասկացությունը, սակայն դրանց սահմանումներում կան բազմաթիվ փոխլրացնող տարրեր: Անհնար է լեզվում կարծրատիպերի հետազոտությամբ զբաղվել՝ չօգտվելով այլ գիտությունների տվյալներից, որոնցում այդ հասկացության մշակումը սկսվել է շատ ավելի վաղ, քան լեզվաբանության մեջ: Դա թույլ է տալիս ավելի խորությամբ հասկանալ ու մեկնաբանել կարծրատիպը: Կարծրատիպեր վերլուծելիս անհրաժեշտ է հաշվի առնել կարծրատիպականացման ինչպես բացասական, այնպես էլ դրական հետևանքները: Տեղեկատվության սղության պայմաններում այլ մարդու մասին կարծրատիպից բխող դատողությունները հաճախ գործում են որպես կանխատրամադրվածություն: Տվյալ դեպքում սոցիալական կարծրատիպը հաճախ կեղծ է և պահպանողական դեր է կատարում՝ ձևավորելով սխալ պատկերացումներ տեղի ունեցածի մասին, խեղաթյուրելով կատարվածի մեկնաբանության գործընթացը և միջանձնային համագործակցության բնույթը: Ցանկացած սոցիալական կարծրատիպ, որ ճիշտ է մի իրավիճակում, կարող է սխալ լինել մեկ այլ դեպքում և շրջապատող հանրույթի նկատմամբ անձի կողմնորոշման հարցի լուծման համար արդյունավետ չլինել: Մյուս կողմից՝ սոցիալական կարծրատիպերի առկայությունը

նը էական դեր է խաղում սոցիալական կյանքում: Նախ՝ կարծրատիպը թույլ է տալիս կտրուկ նվազեցնել փոփոխվող իրականությանն արձագանքելու ժամանակը, երկրորդ՝ արագացնել ճանաչողության գործընթացը, երրորդ՝ ներկայացնել ինչ-որ նախնական հիմք՝ տեղի ունեցածի առնչությամբ կողմնորոշվելու համար: Այսպիսով՝ կարծրատիպերը անհրաժեշտ գործառույթ են կատարում միջանձնյա ըմբռնման գործընթացները կարգավորելու հարցում:

Ամփոփելով նշենք, որ սոցիալական կարծրատիպը արտահայտվում է անձի վարքի (այդ թվում՝ լեզվական) կարծրատիպի ձևով: Այն ձևավորվում է ինքնաբերական զգացմունքների ու հույզերի հիման վրա, սակայն դրանով հանդերձ՝ պայմանավորված է մարդկանց միասնական գիտակցության մեջ ամրագրված զարգացման բնական պայմաններով: Մարդկանց մեծամասնությունը կարծրատիպերի կրող է, սակայն դրանք կարող են փոփոխվել՝ կախված այս կամ այն երկրում պատմական, միջազգային և անգամ ներքաղաքական իրավիճակից:

1.4. Գենդերային կարծրատիպերը անգլիական հանրամշակույթում

Անգլիական գիտակցության մեջ գոյություն ունեն որոշակի կարծրատիպեր, որոնք կայուն հատկանիշներ են վերագրում տղամարդկանց և կանանց: Հասարակության կողմից պարտադրվող որոշ կարծրատիպերի արտահայտությունը կարելի է հստակորեն տեսնել լեզվում: Այդ կարծրատիպերը արտացոլում են լեզվակիր հանրության բնավորությունն ու մշակույթը: Գենդերային կարծրատիպերը մեր գիտակցության մեջ գործում են *ճիշտ է/սխալ է* սկզբունքով: Նշյալ նախադրյալները ձևավորում են որոշակի վարքագիծ, միևնույն հատկանիշներին տրվում են տարբեր գնահատականներ՝ կախված այն բանից, թե որ սեռին է վերագրվում բնութագիրը (տե՛ս Ярыгова, 1998): Օրինակ՝ եթե կնոջը ասվի, որ նա ունի «տղամարդու խելք», ապա դա նրա համար հաճոյախոսություն կլինի: Ընդհակառակը՝ եթե տղամարդուն ասվի, որ նա «կնոջ բնավորություն» ունի, ապա կընկալվի որպես վիրավորանք:

Ժամանակակից խոսակցական անգլերենից բերենք մի քանի օրինակ՝ համոզվելու համար, թե որ «**գենդեր**»-ն է (արական, թե իգական) գերակշռում այնտեղ: Անգլիական ժողովրդի արականությունը արտահայտվում է այնպիսի բառույթներով, ինչպիսիք են՝ **mankind, manpower, chairman, foreman: Man** բաղադրիչը անգլերենում ձևավորել է նաև այնպիսի նորակազմություններ, ինչպիսիք են՝ **showman, statesman, outdoorsman** (որսի և բնության գրկում հանգստի սիրահար), **alphaman** (ֆանտաստիկ հերոս, որը իր հակառակորդ տղամարդկանց գերազանցում է արտաքինով, հարստությամբ, ազդեցությամբ): Անգլերենում **man** բառը ունի երկու իմաստ. այն կարող է նշա-

նակել մարդ արարած (**human being**) կամ տղամարդ արարած (**male human being**): Ենթադրվում է, որ նախկինում սոցիալական ոլորտում տեղի ունեցած փոփոխությունների համաձայն՝ **man** միավորը՝ որպես սեռային եզրույթ օգտագործելը հանգեցրել է ամենօրյա խոսքում **woman** բառի հաճախակի գործածության բացառման, որը անգլիական հասարակությունում կնոջ դերի խեղաթյուրված պատկերացման հետևանք է: Այս տեսանկյունից գենդերային հատկանիշն օգտագործող լեզուն կապված է անգլիական հասարակությունում տղամարդկանց ու կանանց դերերի վերաբերյալ որոշակի կարծրատիպերի հետ: Իգական սեռ նշանակող այն բառերի օգտագործումը, որոնք վերաբերում են զարգացման ավելի վաղ շրջանում գտնվող կենդանի արարածներին (**girls, babes, chicks** և այլն), վկայում է անգլիացիների այն կարծրատիպային համոզմունքի մասին, ըստ որի՝ կնոջ բանականությունը գտնվում է զարգացման ավելի ցածր աստիճանում:

Հասարակության մեջ կնոջ դերի արտացոլման հաջորդ կարևոր ցուցանիշը նրան դիմելու ձևն է: Դիմելաձևերի ժամանակակից միտումներից է **Ms** հապավման ի հայտ գալը՝ ինչպես ամուսնացած, այնպես էլ չամուսնացած կանանց դիմելու համար, որը բազմաթիվ վեճերի պատճառ է դարձել լեզվաբանների, մասնավորապես ֆեմինիստ լեզվաբանների շրջանում: **Ms** դիմելաձևը պետք է փոխարիներ **Miss** և **Mrs** ձևերին, որպեսզի կնոջ ընտանեկան դրությունը ուշադրություն չգրավեր և այդ առումով համարժեք լիներ **Mister** ձևին: Իրականում **Ms** դիմելաձևը ավելացավ **Miss** և **Mrs** ձևերին:

Անգլիական հասարակության մեջ ազգականների հետ շփումը ենթադրում է պաշտոնականության բացակայություն, ուստի ազգականներին դիմելաձևերը, բացառությամբ չեզոք

mother-ի ու *grandmother*-ի, պատկանում են խոսակցական լեզվին կամ սլենգին (օրինակ՝ *sis*, որը համարժեք է հայերեն «*քույր*» դիմելաձևին, *bro*՝ «*եղբայր*» դիմելաձևին): Շատ հաճախ գործածվում են նաև անթույլատրելի և վիրավորական լեզվական միավորներ կանանց անունների փոխարեն (օրինակ՝ *You, slut, come here!*):

Կնոջը անգլերենում բնութագրում են, նախ և առաջ, արտաքինով (օրինակ՝ “*thunderchicken*” – անհրապույր կին, “*dollybird*” – տիկնիկ, գեղեցիկ աղջիկ), վարքով (օրինակ՝ “*clingingvine*” – թույլ, անօգնական կին, որը լիովին կախված է ամուսնուց), սոցիալական դերով, մասնագիտությամբ (օրինակ՝ “*policewoman*” – կին ոստիկան): Մասնագիտությունների մեծ մասի անվանումներն անգլերենում առհասարակ չեն նախատեսում իգական տարբերակ: Այդ մասնագիտության տեր կնոջը նշելու համար պետք է դիմել տարբեր սպասարկու բառերի օգնությանը՝ *lady-professor, medicine women, she-doctor*:

Անգլերենում զգալի են կնոջ արատները բնութագրող բառերը (*scarletwoman, hooker, callgirl, hustler, workinggirl, b-girl, ladyoftheevening, fancylady, streetwalker*):

Պակաս ուշագրավ չեն անգլիական ասացվածքները, որոնք ընդհանուր առմամբ հաստատում են հասարակության նախապաշարմունքներն ու նախասիրությունները՝ աշխարհը բաժանելով երկու տարածքի՝ տղամարդկանց և կանանց, ընդ որում, տղամարդու համեմատ կնոջ սոցիալական նվազ ակտիվությունը ևս մեկ անգամ հաստատելու միտումով: Լեզուն ինքն է պարտադրում սոցիալական պատկերացումների որոշակի կարծրատիպեր՝ *a woman of pleasure; a woman of quality*:

Սեռի հանրամշակութային պայմանավորվածությունը, դրա ծիսականացումը օրինաչափ են դարձնում գենդերային կարծ-

րատիպերի արտացոլումը լեզվում և դրանց հետազոտումը: Տվյալ մշակույթում սեռերից յուրաքանչյուրին վերագրվում են մի շարք պարտադիր նորմեր, գնահատականներ և կարծրատիպեր, որոնք կանոնակարգում են գենդերային վարքագիծը: Կարծրատիպերը այս կամ այն չափով ազդում են յուրաքանչյուր մարդու վրա:

Արմատացած պատկերացումների համաձայն՝ անգլիական հասարակության մեջ կանանց պակաս արժեք է վերագրվում, քան տղամարդկանց: Այս գենդերային կարծրատիպը հաստատուն տեղ է գտել անգլիական ասացվածքներում (մանրամասն տե՛ս Гаспарян, Князян, 2010): Օրինակ՝

A good Jack makes a good Jill (Nazarian, 1999, 103).

A man's best fortune, or his worst, is a wife (Kouyoumdjian, 1967, 4)

A dead wife is the best goods in a man's house (Kouyoumdjian, 1967, 2).

Սակայն հանդիպում են նաև այնպիսի ասացվածքներ, որոնցում կնոջը վերագրվում է գլխավոր դերը տղամարդու կյանքում: Օրինակ՝

A man without wife is but half a man (Nazarian 1999: 168).

Behind every successful man is a woman (Kouyoumdjian, 1967, 6).

He that has a white house and a fair wife, never wants trouble (Kouyoumdjian, 1967, 19)

Հատկանշական է, որ ասացվածքներում կինը արժեք է լուր պետ «ամուսին» և «ընտանեկան օջախի պահապան»:
Օրինակ՝

A good wife is a good prize (Kouyoumdjian, 1967, 3).

A good wife and health is a man's wealth (Kouyoumdjian, 1967, 3).

A cheerful wife is the joy of life (Kouyoumdjian, 1967, 8).

Անգլիական ասացվածքներում ու ասույթներում՝ որպես ժողովրդի լեզվամտածողության արդյունք, ևս գերակշռում են կնոջ բացասական բնորոշումները՝ բնութագրելով նրան որպես հիմար և արատավոր էակ, մինչդեռ տղամարդուն հաճախ տրվում են դրական բնորոշումներ: Օրինակ՝

If the husband be not at home, there is nobody (Kouyoumdjian, 1967, 20).

Men make houses, women make homes (Kouyoumdjian, 1967, 24).

When an ass climbs a ladder, we may find wisdom in a woman (Kouyoumdjian, 1967, 44).

Beauty is only skin-deep (Nazarian, 1999, 30).

A nice wife and a back door do often a rich man poor (Kouyoumdjian, 1967, 5).

Վերոնշյալ օրինակների համաձայն՝ անգլերենն ավելի բարյացակամ է տղամարդկանց գենդերային վարքի նկատմամբ: Այդուհանդերձ, լեզվի գենդերայնության հարցը մնում է բաց, քանի որ հետազոտությունների մեծ մասը հանգում է այն եզրա-

կացության, որ անգլերեն բառերի հիմնական մասը բացարձակապես չեզոք է:

Անգլերենում այնպիսի ածականներ կան, որոնք հիմնականում կիրառվում են կանանց առնչությամբ, օրինակ՝ **beautiful, pretty, alluring** և անհամեմատ ավելի քիչ՝ տղամարդկանց: Դրանցում սովորաբար ներառված են իմաստներ, որոնք մասնանշում են կնոջ թուլությունները, զիջողամտությունը, սոցիալապես անպաշտպան լինելը, սակայն հասարակությունը ավանդաբար բնութագրերի հենց այդ հավաքածուն է առավել արժեքավոր համարում կանանց համար: «Մարդկության թույլ (նույնն է թե՛ գեղեցիկ, լավագույն և այլն) կես» (**the weaker sex, the fair sex**) շրջասույթներում գլխավոր իմաստակիր բառը մակդիրն է: Իսկ «կես» բառի իմաստը անցնում է երկրորդ պլան:

Այսպիսով՝ գենդերային հատկանիշների դասական դրույթներից ակնհայտ է դառնում, որ անգլերենում երկու սեռերի անձինք նշանակող չեզոք բառերը արական սեռի բառեր են: Իգական սեռի բառերը ձևավորվում են արական սեռի բառերից (ավելացնելով որոշ վերջածանցներ):

Ազգային գիտակցության ու մշակույթի ձևավորման հիմքում մարդու վարքագծի կարգավորիչների դերում հանդես են գալիս ինչպես բնածին, այնպես էլ հանրայնացման գործընթացում ձեռք բերվող գործառույթներ՝ մշակութային կարծրատիպեր, որոնք յուրացվում են՝ սկսած այն պահից, երբ մարդն սկսում է նույնականացնել իրեն որոշակի էթնոսի, որոշակի մշակույթի հետ և իրեն գիտակցել որպես դրանց մասնիկ: Կարծրատիպերի ձևավորման հարցում կարևոր դեր է խաղում մարդկանց կյանքում որոշակի օբյեկտների, երևույթների հաճախորդությունը, որը հաճախ արտահայտվում է ավելի

տևական մարդկային շփումներով հենց այդ առարկաների հետ, քան այլ առարկաների, որը և հանգեցնում է նրանց կարծրատիպացմանը: Լեզվաբանական հետազոտությունների շրջանակներում կարծրատիպերը ներկայացված են որպես գիտելիքների ու գնահատականների պահպանման հատուկ ձևեր, այսինքն՝ այսպես ասած՝ վարքը ուղղորդող հասկացույթներ:

Հարցեր և առաջադրանքներ

1. Ի՞նչ է նշանակում *գենդերային կարծրափայ:*
2. Որո՞նք են կարծրատիպերի տեսակները, հատկությունները և գործառույթները:
3. Կարելի՞ է արդյոք հաղթահարել գենդերային կարծրատիպերը:
4. Գենդերային կարծրատիպերի ի՞նչ օրինակներ գիտեք հայ իրականությունից:
5. Ի՞նչ փոփոխություններ են կրել գենդերային կարծրատիպերը Հայաստանում վերջին տասնամյակում:
6. Որո՞նք են կարծրատիպերի բացասական հետևանքները լեզվում:
7. Կարո՞ղ են արդյոք ԶԼՄ-ները փոփոխել գենդերային կարծրատիպերը:
8. Ինչպիսի՞ մասնագիտություններ են նշվում իգական և արական դերերի համար:
9. Ի՞նչ ազդեցություն են ունենում կարծրատիպերը գենդերային դերերի ձևավորման գործում:

Քննարկման թեմաներ

1. Վերլուծելով կնոջ կերպարը պատմության ընթացքում՝ Ջ. Հանտերը եզրակացրել է, որ ընդհանուր առմամբ դա ոչ լիարժեքության կերպար է, իսկ կնոջ ազատագրման գործընթացը դեռևս վաղ անտիկ շրջանից ուղղակիորեն կապվում էր ապակառուցողական սոցիալական հետևանքների, բարոյականության անկման և ընտանիքի քայքայման հետ (Hunter, 1976): Արտահայտեք ձեր կարծիքը այս հարցի վերաբերյալ:

2. Ամփոփելով հասարակության մեջ տղամարդկանց և կանանց դերի մասին գոյություն ունեցող ավանդական պատկերացումները՝ Ռ. Ռ. Վերման նշում է, որ կնոջ էությունը ավելի հաճախ բնութագրվել է հետևյալ յուրահատկություններով.

- կինը ոչ լիարժեք և կախման մեջ գտնվող էակ է,
- կինը տղամարդուց ավելի ցածր էակ է, քանի որ նրան հատուկ են ծայրահեղ սահմանափակվածությունն ու թուլությունը,
- կինն իր ներքին էությամբ արժեք չունի,
- կնոջ հիմնական կոչումը տղամարդուն ծառայելն ու նրան օգտակար լինելն է, սեռական զուգընկերության և մայրության համակարգից դուրս նրա գոյությունն անիմաստ է և երկրորդական նշանակություն ունի,
- կինը ինքնըստինքյան անձնագոհ է, սիրող, համբերատար, քնքուշ և զգացմունքային, որոնք և նրա ամենամեծ առաքիլություններն են (Bepma, 1993):

Արդյոք համակարծիք եք Ռ. Ռ. Վերմայի հետ:

3. Ծնողների կողմից իրենց երեխաների ընդունակությունները գնահատելիս Ջ. Էբլզը ցույց է տվել, որ ծնողները, ելնելով գոյություն ունեցող կարծրատիպից, տղայի մաթեմատիկա-

կան ընդունակությունները ավելի բարձր են գնահատել, քան դստեր, նույնիսկ այն դեպքում, երբ նրանց առաջադիմությունը նույնն էր (Eccles, 1984): Ծնողները մաթեմատիկայից տղաների բարձր առաջադիմությունը բացատրում են նրանց ընդունակություններով, իսկ դուստրերի նույն առաջադիմությունը՝ ջանասիրությամբ: Ի՞նչ կարծիք կարտահայտեք այս հարցի վերաբերյալ:

4. Հայ հասարակությունում արդյո՞ք գոյություն ունի գենդերային խտրականություն:

5. Գենդերային կարծրատիպերի փոփոխումը և դրանց արտացոլումը խոսքում:

Գործնական առաջադրանքներ

1. Ներկայացրեք արականության և իգականության տասական հատկանիշ և քննարկեք՝ փորձելով հասկանալ, թե ինչու են կարևոր հենց այդ հատկանիշները:

2. Ավարտեք հետևյալ միտքը՝ *«Լինել կին/տղամարդ նշանակում է....»*:

3. Ներկայացրեք տարբեր մշակույթներում կանանց և տղամարդկանց դերերի վերաբերյալ առկա կարծրատիպերը:

4. Նշեք հայ և անգլիական հասարակության մեջ առկա կարծրատիպեր, որոնք խոչընդոտում են կանանց՝ որոշակի որակների, հմտությունների և կարողությունների ձեռքբերմանը:

Գրականություն

1. **Бартминский Е.**, Этноцентризм стереотипа: Результаты исследования немецких (Бохум) и польских (Люблин) студентов в 1993-1994 годах. // Речевые и ментальные стереотипы в синхронии и диахронии: Тез. конф. М., 1995. с. 7-9.
2. **Верма Р. Р.**, Отсутствующая личность. // Феминизм: восток, запад, Россия. М.: Наука, 1993. с. 146-156.
3. **Гаспарян С.К. Князян А.Т.**, Гендерность в английской паремиологии и фразеологии. Сб. научных трудов «Լեզու և գրականություն գիտ. Ինստիտյան ժամանակակից հարացույցում». Ереван, 2010, с. 49-52.
4. **Гуссейнова И.А.**, О некоторых формах представления гендерного аспекта в коммерческих дескриптивных рекламных текстах // Гендер как интрига познания: Альманах. Пилотный выпуск. Гендерные исследования в лингвистике, литературоведении и теории коммуникации. М.: Рудомино, 2002, с. 57-66.
5. **Гумбольдт В. фон.**, Философия и язык культуры. М.: Прогресс, 1985.
6. **Матевосян Л.Б.**, Языковое сознание. Стереотипный пласт. М.: Институт языкознания РАН; Ер.Авторское издание, 2007.
7. **Прохоров Ю.Е.**, Национальные социокультурные стереотипы речевого общения и их роль в обучении русскому языку иностранцев. Изд. 3-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2003.
8. **Платонов Ю.П.**, Этническая психология. СПб.: Пресс, 2001.
9. **Телия В.Н.**, Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры // Фразеология в контексте культуры. Ред. В.Н. Телия. М.: Языки русской культуры, 1999, с. 13-24.
10. **Ягубова М.А.**, Оценка в разговорной речи мужчин и женщин // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты. Волгоград - Саратов: Перемена, 1998, с.43-54.

11. **Cameron D.**, Theoretical Debates in Feminist Linguistics // Gender and Discourse / R. Wodak. London: SAGE Publications, 1997. p. 21-36.
12. **Eccles J. S.**, Sex Differences In Mathematics Participation // M. L. Maehr, M. W. Steinkamp (eds.). Women in science: Advances in motivation and achievement. Greenwich, CT, JAI Press, 1984, v. 2, p. 89-100.
13. **Lippman W.**, Public Opinion. New York, 1950.
14. **Williams J. E., Best D. L.**, Sex Stereotypes and Intergroup Relations // S. Worshel, W. G. Austin (eds.). Psychology of intergroup relations. Chicago: Nelson-Hall. 1986, p. 244-259.
15. **Quasthoff U.M.**, The Uses Of Stereotype In Everyday Argument, Journal of Pragmatics, Vol. 2/1. USA: Springer, 1978. pp. 1-48.

1.5. Գենդերային անհատի խոսքային նկարագիրը անգլիական «Կենցաղային» անեկդոտներում

Սոցիալական պայմանների (սոցիալական և մասնագիտական կարգավիճակի, տարիքի, հաղորդակցային դերի և այլն) հավասարության դեպքում տղամարդիկ և կանայք ընտրում են խոսքային վարքագծի տարբեր ռազմավարություններ: Միևնույն ժամանակ գենդերային դերերն ու նորմերը զգալիորեն փոփոխվում են՝ կախված հաղորդակցային իրավիճակից և խոսողի/գրողի նպատակից: Գոյություն չունի զուտ «տղամարդու լեզու» և զուտ «կնոջ լեզու». գենդերը «լողացող» չափորոշիչ է, որն ազդում է մարդու հաղորդակցային վարքագծի վրա: Այս առումով ավելի իրավաչափ է խոսել արական և իգական խոսքի գենդերային պայմանավորվածությամբ հաղորդակցային առանձնահատկությունների և հաղորդակցային վարքագծի ոճերի մասին, որոնք պատճառաբանված են անձնային գենդերային հատկություններով:

Արտալեզվական իրակությունների լեզվական ներկայացման ձևը մեծ մասամբ որոշվում է հաղորդակցվողի սոցիալ-հոգեբանական բնութագրով: Կախված սեռից, տարիքից, կրթական մակարդակից, սոցիալական կարգավիճակից, մշակութային համապատկերից, հաղորդակցվողին շրջապատող հասարակական, գաղափարական միջավայրից՝ որոշվում է առարկայական աշխարհի լեզվական կադապարման ձևը: Այդպիսով՝ ակնհայտ է, որ մեր հետազոտությունը կարող է օգնել հասկանալու հաղորդակցվողների կողմից աշխարհի հուզական ընկալման տարբերությունները և դրա արտացոլումն անգլիական երգիծական խոսույթում՝ կախված գենդերային պատկանելությունից:

Դասագրքի սույն մասում ներկայացվում են տղամարդկանց և կանանց խոսքի՝ անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում դրսևորվող, հուզարտահայտչական միջոցները բառային մակարդակում.

- հուզագնահատողական բաղադրիչով բառապաշար,
- հայիոյական բառապաշար,
- կոչական բառեր,
- փոքրացուցիչ-փաղաքշական բառեր,
- նորաբանություններ, տերմինաբանական/մասնագիտական բառապաշար,
- ուժգնացնող բառեր (ինտենսիֆիկատորներ),
- ձայնարկություններ:

Գենդերային խոսքային առանձնահատկությունները ուսումնասիրելիս նաև պետք է հաշվի առնել գիտակցված և ոչ գիտակցված լեզվական միջոցների կիրառման կարևորագույն խնդիրը: Մարդու հոգում տեղի է ունենում չափազանց բարդ փոխկապակցություն գիտակցված և ոչ գիտակցված լեզվական տարրերի միջև: Եվ եթե ելնենք այն ընդունված համոզմունքից, որ աշխարհի գաղափարագեղարվեստական ընկալումը գիտակցական գործընթաց է, ապա որոշիչ դեր պետք է տալ գիտակցված տարրերին: Ինչ վերաբերում է ոչ գիտակցված տարրերին, ապա դրանք խոսքում հանդես են գալիս որպես խոսողի կամ գրողի պոռթկում, աստիճանաբար ձեռք են բերում համապատասխան նշանակություն և գիտակցվում են խոսողի կամ գրողի կողմից: Լեզվական միջոցները, որոնք տղամարդիկ և կանայք օգտագործում են գիտակցված և ոչ գիտակցված, բացահայտում են ոչ միայն նրանց հոգեբանական կերպարը, այլև նրանց աշխարհընկալումը, գեղագիտական հա-

յացքները, պատկերավոր մտածողությունը: Տղամարդիկ և կանայք ընտրում են լեզվական միջոցները՝ նաև ելնելով իրենց գրույցի բովանդակությունից: Ընդհանուր առմամբ նկարագրման և փոխաբերականացման ժամանակ կանայք դիմում են այն իմաստային դաշտերին, որոնք կապված են կենցաղի, բնության, կենդանիների հետ, իսկ տղամարդիկ՝ սպորտի, որսորդության, մասնագիտական և ռազմական ոլորտների հետ:

Տղամարդկանց և կանանց բառագործածության մեջ գոյություն ունեն տարբերություններ: Մարդու գնահատողական գործունեությունը, որն անմիջականորեն շոշափում է նրա հետաքրքրությունները, պահանջմունքները, դիրքորոշումը, սերտորեն կապված է նրա հուզական ոլորտի հետ: Ցանկացած հուզավիճակ պայմանավորված է ընկալվող իրականության նկատմամբ մարդու վերաբերմունքով և իր ու իր գործունեության համար այդ իրականության նշանակության գնահատմամբ: Դրական հույզեր առաջանում են այն դեպքում, երբ տեղի է ունենում պահանջմունքի բավարարում, հաստատվում է հավասարակշռություն սուբյեկտիվի և օբյեկտիվի միջև, իսկ իրադարձությունը, առարկան գնահատվում են որպես դրական: Բացասական հուզավիճակ առաջանում է այն պահին, երբ մարդը գիտակցում է տվյալ պահին իր անհամապատասխանությունը, կամ երբ շրջապատող իրականության երևույթը գնահատվում է որպես բացասական: Հուզավիճակին համապատասխանում են վարքի ընդհանուր համակարգին բնորոշ փոփոխությունները, որոնք արտահայտվում են որոշակի ֆիզիոլոգիական, ինչպես նաև խոսողի լեզվական վարքի համակարգի փոփոխություններով:

Հուզական գնահատականը ուղղված է խոսակցի հուզավիճակը փոխելուն և համապատասխան արձագանք առաջացնե-

լուն, իսկ բանականը ուղղված է արտահայտված կարծիքին համաձայնելուն կամ դրանից հրաժարվելուն (տե՛ս Фомина, 1996): Գնահատականի նպատակահարմարությունը ուժեղանում է, եթե դրանից բխող կարծիքները միանում են, իսկ հուզականությունը սաստկանում է բառապաշարի արտահայտչականության ու գերզգայնության շնորհիվ:

Լեզվական նյութի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ անգլիական անեկդոտներում գնահատողական տեղեկատվության կրողը մեծ մասամբ **գնահատողական ածականն է**, որը կատարում է հատկանշման գործառույթ: Կանանց և տղամարդկանց կողմից լեզվական միավորների կիրառման ամենավառ տարբերությունները նկատվում են ածականների բառաքերականական կարգին պատկանող միավորներ օգտագործելիս:

Հետազոտության ընթացքում պարզվել է, որ լեզվական որոշ միավորներ (տվյալ դեպքում՝ **ածականները**), որոնք, համաձայն դրանցում ամրագրված իմաստների և հուզարտահայտչական երանգների, ի սկզբանե օգտագործվում են դրական կամ բացասական գնահատական տալու համար, կարող են, կախված համատեքստից, կիրառվել հակառակ գնահատականն արտահայտելու համար:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում առավել հաճախակի գործածությամբ բնութագրվում են **ածական-որոշիչները**, որոնք հիմնականում գործառվում են երկխոսություններում: Ածական-որոշիչների մեջ իմաստաբանորեն առանձնանում են գնահատողական ածականները: Ընդ որում, տղամարդիկ ավելի շատ են գործածում **հարաբերական ածականներ**, իսկ կանայք՝ **որակական**: Հուզագնահատողական ածականները (**good, bad, lovely, glad, happy** և այլն) բառերի ամենատարածված խումբն են երկխոսություններում: Կանանց խոսքը աչ-

քի է ընկնում հուզագնահատողական բառապաշարով, իսկ տղամարդկանց գնահատողական բառապաշարը հաճախ ոճական առումով չեզոք է: Գիտակցության գնահատողական կարողությունը գործաբանական գործունեություն է. այն կապված է բազմաթիվ արտալեզվական գործոնների՝ ազգային-մշակութային կարծրատիպերի, հասարակության քաղաքական և տնտեսական իրավիճակի, այս կամ այն սոցիալական խավի, այս կամ այն մասնագիտական գործունեության, տարիքային խմբի պատկանելության հետ: Այսպիսով՝ գնահատականը սերտորեն կապված է խոսող սուբյեկտի հետ, հետևաբար այն ոչ միայն կառուցվածքային-իմաստային և գործաբանական, այլև գենդերային առանձնահատկություն ունի:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում գործածվող **պիտրականորոգ-գնահատողական** ամբողջ բառապաշարից ընտրվել են միայն այն **ածականները**, որոնք դրսևորվում են հաղորդակցմանը մասնակից անհատի խոսքում՝ ուղղված լինելով տղամարդուն կամ կնոջը, և բնութագրում են նրանց ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական լույսի ներքո:

Անգլիական անեկդոտներում կանանց և տղամարդկանց վերաբերյալ գործածվում են տարբեր բառեր՝ հատկապես նկարագրական և գնահատողական: Երբ խոսում են կնոջ մասին, նրան անվանում են **foolish, silly, stupid, ugly, slutty, gorgeous, beautiful, attractive, charming, slender, slim, awkward, capricious, coquette, talkative** և այլն:

Օրինակ՝

1) *One day Adam sat outside the Garden of Eden shortly after eating the apple, and wondered about men and women. So looking up to the heavens he says, "Excuse me God, can I ask you a few questions?"*

God replied, "Go on Adam, but be quick. I have a world to create."

So Adam says, "When you created Eve, why did You make her body so curvy and tender unlike mine?"

"I did that, Adam, so that you could love her."

"Oh, well then, why did You give her long, shiny, beautiful hair, and not me?"

"I did that Adam so that you could love her."

"Oh, well then, why did You make her so **stupid**? Certainly not so that I could love her?" "Well Adam, No. I did that so that she could love you."

<http://www.jokebuddha.com/joke/Adam_talks_to_God_1>

2) The man approached the very beautiful woman in the large supermarket and asked,

-You know, I've lost my wife here in the supermarket. Can you talk to me for a couple of minutes?

-Why? -Because every time I talk to a **beautiful** woman my wife appears out of nowhere.

<<http://www.native-english.ru/anecdotes/1661>>

Վերլուծելով վերոբերյալ օրինակները՝ կարելի է պնդել, որ (**stupid, beautiful**) **ածականների** իրական բովանդակությունը ձևավորվում է ոչ միայն հիմնանշանակության և բուն լեզվական նշանակության իմաստային հատկանիշներից, այլև ներառում է պիտակավորող-գնահատողական հատկանիշը: Ածականների՝ որպես բառակարգի, բնորոշ է սուբյեկտիվ-գնահատողական նշանակությունների և համապատասխան առնշանակությունների առկայությունը:

Անկասկած, գնահատականը չի կարող դիտարկվել առանց հույզերի հետ դրա կապի: Խոսողի զգացմունքները մարդկանց, իրերի և իրադարձությունների նկատմամբ ցույց են տալիս, թե ինչպես է նա դրանք գնահատում: Հուզական գնահատականը ինքնին մարդկային է, կարող է վերաբերել տղամարդուն կամ կնոջը և այն ամենին, ինչը որևէ կերպ կապված է նրանց հետ, առնչվում է նրանց ֆիզիկական, հոգեկան և սոցիալական էությունը: Այլ կերպ՝ գնահատվում է այն, ինչն անհրաժեշտ է մարդուն:

3) *The young man was obsessed by the beautiful secretary in his office. He just had to kiss her and touch her body and ...*

One day, he plucked up the courage to speak to her.

“I think you’re so gorgeous, if I paid you £250, would you come into the storeroom with me so that I can kiss you and rub my hands up and down your body?”

Now the girl liked money a lot, so she agreed and they disappeared into the storeroom. For the next 10 minutes, he showered her with kisses, unbuttoning her blouse and ravishing her breasts, but all the time, he kept murmuring, “I don’t know, I don’t know.”

Eventually, she asked, “Why do you keep saying “I don’t know?”

“Well, I don’t know how I’m going to pay you”, he replied.

<<http://hotjokes.net/i-dont-know/>>

4) *“How did it happen?” the doctor asked the middle-aged farmhand as he set the man’s broken leg. “Well, doc, 25 years ago...” “Never mind the past! Tell me how you broke your leg this*

morning.” “Like I was saying... 25 years ago, when I first started working on the farm, that night, right after I’d gone to bed, the farmer’s **beautiful daughter** came into my room. She asked me if there was anything I wanted. I said, “No, everything is fine.” “Are you sure?” she asked. “I’m sure,” I said. “Isn’t there anything I can do for you???” she wanted to know. “I reckon not,” I replied. “Excuse me,” said the doctor, “What the hell does this story have to do with your broken leg?!?!?” “Well, this morning,” the farmhand explained, “when it dawned on me what she meant, I fell off the roof!

<<http://www.xjokes.net/broken-leg.htm>>

Վերոբերյալ անեկդոտներում հետևյալ արտահայտությունները՝ “....**the farmer’s beautiful daughter**....”; “**I think you’re so gorgeous**”, պատկանում են արական սեռին և մատնանշում են, որ գնահատականը դրական է, քանի որ խոսողի իրական նպատակը գովասանք արտահայտելու մտադրությունն է: Անգլիական անեկդոտներում հաղորդակցության ընթացքում տղամարդու համար մեծ նշանակություն ունի իրադարձությունների ծավալման ժամանակի, տեղի հիշատակումը, ուստի նա հաճախ սկսում է պատմությունը հանգամանքների ներկայացմամբ (**Well, doc, 25 years ago...”: 25 years ago, when I first started working on the farm, that night, right after I’d gone to bed, the farmer’s beautiful daughter came into my room. She asked me if there was anything I wanted.....):**

Լեզվական նյութի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տղամարդիկ կանանց գնահատում են նաև բացասական դիտանկյունից: Օրինակ՝

5) Q: How does an archeologist tell a male skeleton from a female skeleton?

A: He knows it's a female skeleton if **the jawbone is worn down.**

<<http://www.ajokeaday.com/Clasificacion.asp?ID=54&Pagina=5>>

6) A boy asks his dad, "What's the difference between potential and realistic?" The dad tells him to go ask the rest of his family if they'd sleep with Brad Pitt for a million dollars, and then he'd tell him the answer. The boy goes up to his mom and asks her. She responds, "A million dollars is a lot of money sweetheart. I could send you, your sister, and your brother to great colleges, so sure, I would!" He then goes and asks his sister to which she replies, "Brad Pitt? Hell ya, he's the hottest guy ever!" Next, the boy asks his brother who replies, "A million dollars? Hell yes I would. I'd be rich!" When the boy excitedly returns to his dad with the family's responses, the dad says, "Well son, potentially, we have three million dollars. Realistically, we have two **sluts and a queer.**"

<<http://www.laughfactory.com/jokes/sexist-jokes>>

Վերը բերված օրինակներից կարող ենք նաև եզրակացնել, որ տղամարդկանց խոսքում գերակշռում են ուսցիոնալիստական, սոցիալական գնահատականները, մինչդեռ հուզական և զգայական գնահատականները քիչ են: Տղամարդիկ ավելի հաճախ առանձնացնում են առարկայի կամ շրջապատող իրականության երևույթի էթիկական, քան գեղագիտական կողմը: Ըստ մեր հետազոտության արդյունքների՝ անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում տղամարդը կնոջը առաջին հերթին

գնահատում է արտաքինով: Իսկ երբ խոսում են տղամարդու մասին, նրան անվանում են **strong-willed, proud, villain, courageous, firm, bold, arrogant, boastful, broad-shouldered, self-confident, handsome, boring, lazy, drunken, fat, cheap, coward** և այլն: Այս տարբերությունները անառարկելի չեն, կնոջը կարող են անվանել նաև **conceited, imperious**, իսկ տղամարդուն՝ **sweet, silly, foolish**, սակայն որպես բնութագրական ածականներ անգլիական երգիծական խոսույթում դրանք հանդիպում են հազվադեպ, սովորաբար այն դեպքում, երբ տղամարդուն ուզում են վերագրել կնոջ հատկանիշներ, իսկ կնոջը՝ տղամարդու:

Տղամարդուն և կնոջը մեծ մասամբ (բացառությամբ ածականների, որոնք գենդերային առումով չեզոք են, ինչպիսիք են՝ **kind, remarkable, honest** և այլն) գնահատում և նկարագրում են տարբեր բառերով:

Տղամարդիկ իրենց գնահատականներում առավելությունը տալիս են իրենց սեռի ներկայացուցիչներին՝ նշելով ուժը, օրինավորությունը, համարձակությունը, մեծահոգությունը և ազնվությունը: Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում տղամարդկանց մեջ բացասական արծազանք են առաջացնում տղամարդկանց անմտությունը, հիմարությունը, դավաճանությունը, թեև վերջին երկու հատկանիշները կարծրատիպային պատկերացման հետևանքով վերագրվել են կանանց: Օրինակ՝

7) *A blonde guy gets home early from work and hears strange noises coming from the bedroom. He rushes upstairs to find his wife naked on the bed, sweating and panting.*

“What’s going on?” he says.

“I’m having a heart attack,” cries the woman. He rushes downstairs to grab the phone, but just as he’s dialing, his 4-year old son comes up and says, “Daddy! Daddy! Uncle Ted’s hiding in your clothes closet and he’s got no clothes on!” The guy slams the phone down and storms upstairs into the bedroom, past his screaming wife, and rips open the wardrobe door. Sure enough, there is his brother, totally naked, cowering on the wardrobe floor.

“You IDIOT!!!” says the husband, “my wife’s having a heart attack and you’re running around naked and scaring the kids!”

<<http://www.shabbir.com/jokes/blond/blondguy.html>>

Անգլիական երգիծական խոսույթում կանանց գնահատելիս արական սեռի անձանց կողմից նրանց տված դրական բնութագրումներն ավելի քիչ են, քան բացասականները: Նրանց՝ կանանց կարծրատիպային պատկերացումը դրական առումով ավելի «խղճուկ է», քան բացասական:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում հուզագնահատողական բառապաշարի նկատելիորեն մեծ խտություն է դրսևորում կնոջ խոսքը՝ հասցեագրված տղամարդկանց՝ հաճախ շեշտելով նրա բացասական հատկությունները, ինչպիսիք են՝ անխոհեմությունը, ստորությունը, անազնվությունը, դաժանությունը, եսասիրությունը, սանձարձակությունը, անբարոյականությունը:

Հետաքրքիր է նաև, որ կանանց խոսքում հանդիպում են համեմատություններ, որտեղ համեմատվող առարկաներն ու գործող անձինք հակադրվում են ծաղիկների հետ, օրինակ՝ ***the flower beamed like the sun; the rose was as red as blood; the tulip shone like a lamp in darkness; the tulip was as red as***

ruby; cheeks are red like a rose; as senseless as lilyan; passionate love is like a rose: Այս համեմատությունների օգնությամբ կանայք նկարագրում են բնության հարստությունը և արտահայտում իրենց անհատական պատկերացումը և գնահատականը գեղեցկության վերաբերյալ:

Կանանց խոսքին նաև բնորոշ է առարկաների, երևույթների և հաճույք պատճառող գործունեության առավել մանրակրկիտ ու վառ գնահատումը: Կանայք հակված են գործածելու դրական գնահատական արտահայտող ածականներ՝ դրա հետ մեկտեղ օգտագործելով համագնահատող ***good*** ածականի արտահայտչական հոմանիշները: Բացի դրանից՝ կանայք իրենց խոսքում գործածում են իմաստը շեշտող բազմաթիվ ածականներ, օրինակ՝ ***terrific, marvelous, splendid, wonderful, devine, perfect, fantastic, unbelievable, incredible, excellent*** և այլն: Դրան զուգահեռ կանայք իրենց խոսքում կիրառում են իմաստը լրացնող զանազան բառեր, ինչպես՝ ***well, you know, you see, kind of, it seems, it sounds*** և այլն:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում, որպես տղամարդկանց հասցեագրված դրական գնահատականներ, գերակշռում են հետևյալ ածականները՝ ***good-looking, charming, well-built, accommodating***: Օրինակ՝

8) *One Friday afternoon, two secretaries were hanging around the water cooler at the office. “Veronica, I just don’t know what to do,” Gloria said to her friend at work. “That good-looking Alex in accounting asked me out on a date for Saturday night. Should I go?” “Oh, my God!” her friend exclaimed. “He’ll wine you, dine you, and then use any ruse to get you up to his*

apartment. Then he'll rip off your dress". "What should I do?" asked Gloria. Her friend quickly replied, "Wear an old dress."

<http://www.native-english.ru/anecdotes/3721>

Ի տարբերություն տղամարդկանց՝ կանայք իզական սեռի ներկայացուցիչներին գնահատելիս առաջին հերթին դրականորեն առանձնացնում են նրանց խելքը, կրթվածությունը, հոգեկան հասկություններից գնահատվում են նվիրվածությունը, ազնվությունը և անկեղծությունը: Կինը բացասական գնահատականի դեպքում ավելի շատ օգտագործում է կնոջը հասցեագրված հետևյալ **մակդիրները՝ *stupid, evil, common tart, cruel, dirty cocotte, a promiscuous woman, unfeeling, insidious, vile and sordid, scandalous*** և այլն: Օրինակ՝

9) *The angry woman marched round to her next door neighbour's house and confronted her with a set of photographs.*

*"Look at these, you **common tart**, this is proof that you've been seeing my husband. There's one of the two of you in bed, this is a picture of you and him in the back seat of the car and this one shows you sitting on his knee. What do you have to say for yourself?" she snarled.*

For a few moments, the next-door neighbour looked through the photographs and then said, "Mmm, not bad. I'll have two copies of the first picture and one each of the other two."

(Sharpe, 2004:326)

Բերված օրինակից պարզ է դառնում, որ կանանց խոսքը բավականին երկար է (*Look at these, you **common tart**, this is proof that you've been seeing my husband. There's one of the*

two of you in bed, this is a picture of you and him in the back seat of the car and this one shows you sitting on his knee. What do you have to say for yourself?): Հաղորդակցության այս մարտավարությունը տարածված երևույթ է, որի շնորհիվ պահպանվում է կանանց խոսքի շարունակականությունը:

Առանձնակի հիշատակման է արժանի կանանց ինքնահեղինակության դրսևորումը անգլիական երգիծական խոսույթում: Նշյալ հնարանքը թույլ է տալիս արտահայտել խոսողի վերաբերմունքը սյուժեի նկարագրության նկատմամբ և խոսողի դերը դրանում ինքն իրեն ծաղրելու միջոցով: Ինքն իր վրա ծիծաղելու ունակությունը ավելի բնորոշ է կանանց, և դա յուրօրինակ պաշտպանական ռեակցիա է: Ըստ երևույթին, տղամարդու համար ավելի դժվար է ծիծաղել ինքն իր վրա: Հնարավոր է՝ դա պայմանավորված է առաջինը լինելու կամ դրան ձգտելու գենդերային դերով, իսկ «գլխավոր» դերում հանդես եկող մարդը չի կարող լինել ծիծաղի առարկա, այսինքն՝ նա, ում քննադատում կամ դատապարտում են:

Այսպիսով՝ վերլուծելով պիտակավորող-գնահատողական բառապաշարի կիրառումը՝ որպես հուզարտահայտչական միջոցներից մեկը, որը լեզվական անհատը գործածում է անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում, կարող ենք եզրակացնել, որ անգլիացի տղամարդիկ իրենց խոսքում ավելի շատ **պիպակավորող-գնահատողական բառեր** են օգտագործում, քան կանայք, ընդ որում բացասական նրբիմաստների թիվը զգալիորեն մեծ է դրական պիտակավորող գնահատականներից: Մեր կարծիքով՝ դա բացատրվում է նրանով, որ երբ մարդը բացասական հույզեր է ունենում, նրա ապրումներն ավելի խորքային բնույթ են կրում, ուստի բացասական գնահատականը միշտ քանակապես և որակապես ավելի հարուստ է՝ հաճախ կոպիտ բառապաշարի ներգրավմամբ:

Հուզարտահայտչական բառապաշարին է վերաբերում նաև **հայիոյախոսությունը**, որը խոսողի հուզական լիակատար անկաշկանդության դրսևորումն է: Հարկ է նշել, որ հայիոյանքը, հայիոյախոսությունը, անպարկեշտ արտահայտությունները (ինվեկտիվը), որոնք ագրեսիայի դրսևորման և սուբյեկտի հանրային վարկաբեկման յուրօրինակ ձևեր են նրան ուղղված տեքստի միջոցով, այս կամ այն մշակույթում միանգամայն բնականորեն ընկալվում են որպես վիրավորանք հասցեատիրոջ համար, քանի որ հայիոյական խոսքային միջոցներ գործածելով՝ խոսողը կամ գրողն արտահայտում է խոսքի հասցեատիրոջը ստորացնելու, վիրավորելու, խայտառակելու իր մտադրությունը:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում հայիոյական բառապաշարի շերտի մանրակրկիտ հետազոտությունը, դրանց գենդերային առանձնահատկությունների տեսանկյունից, թույլ է տալիս որոշել, թե կանայք և տղամարդիկ ինչպիսի անպարկեշտ արտահայտություններ են նախընտրում օգտագործել: Օրինակ՝ կանանց խոսքում **cow, bloody, slag, tart** հայիոյական բառապաշարը ուղղված է եղել կանանց, իսկ **git, bastard, idiot** բառերը՝ տղամարդկանց: Տղամարդկանց խոսքում **bird, cow** բառերը ուղղված են եղել կանանց, իսկ **bloody, bastard, wanker, sod** բառերը՝ տղամարդկանց:

Այն դեպքերում, երբ տղամարդիկ դիմում են շատ սուր և գոեհիկ հայիոյախոսության, կանայք, որպես կանոն, նախընտրում են ավելի մեղմ արտահայտություններ: Կանանց կողմից «թունդ հայիոյանքներ» (Степанов, 1969, 176) չգործածելը առաջին հերթին կարելի է բացատրել նրանց այն համոզվածությամբ, որ ագրեսիվությունը անցանկալի երևույթ է և ամեն կերպ պետք է խուսափել դրանից: Մյուս կողմից՝ կոչված լինե-

լով կրելու գեղագիտորեն նշանակալի արժեքներ՝ կանայք ամենաքիչն են դրսևորում արտաքին ագրեսիա: Տղամարդիկ օգտագործում են սուր և գռեհիկ հայիոյախոսություն, որպեսզի ազատվեն սթրեսների հետևանքով կուտակված ավելորդ ագրեսիայից (Жельвис, 1997, 53):

Վստահաբար կարելի է նշել, որ կոպիտ բառապաշարը հաղորդակցվողների արական հատվածի արտոնությունն է: Կանանց կողմից հայիոյական բառապաշարի օգտագործումը գրեթե ամենուրեք ընկալվում է որպես յուրօրինակ դավաճանություն՝ ամրագրված գենդերային կարգավիճակին:

Կանանց և տղամարդկանց սոցիալական վարքագծում առավել վառ արտահայտված տարբերությունները վերաբերում են ագրեսիվ արձագանքներին ու գործողություններին: Գոյություն ունեն բավականաչափ համոզիչ ապացույցներ, որ տղամարդիկ ավելի ագրեսիվ են, քան կանայք: Տղամարդիկ առավել հակված են բացահայտ ֆիզիկական ագրեսիայի դիմելու: Կանանց ավելի բնորոշ են անուղղակի ագրեսիայի զանազան դրսևորումները: Կանայք ագրեսիան դիտարկում են որպես վրդովմունքի դրսևորման և սթրեսից դուրս գալու միջոց, տղամարդիկ՝ որպես վարքի ձևանմուշ, գործիք, որին դիմում են սոցիալական և նյութական հատուցում ստանալու համար:

Անկասկած, հույզերի դրսևորման լարվածությունն ազդում է խոսողի լեզվական միջոցների ընտրության վրա: Նյարդային կամ ամենաթույլ սթրեսի դեպքում մարդը դիմում է հայիոյական բառապաշարի: Հայիոյական բառապաշարի բնույթը դրսևորվում է նաև ուրախության, հիացմունքի ծայրահեղ ձևերի խոսքային արտահայտման դեպքում, քանի որ գտնվելով ծայրաստիճան գրգռված վիճակում՝ խոսողը ոչ միշտ է վերահսկում իր հոգեկան և հուզավիճակների խոսքային դրսևորումները:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում տղամարդկանց խոսակցական լեզվին հատուկ է հակվածությունը ցածր ոճին և հայիոյանքին (այդ թվում՝ անպարկեշտ բառապաշարին) ոչ պաշտոնական շփումներում: Օրինակ՝

10) *Johnny tried many different jobs in his younger days. One afternoon he went into the theatrical agent's.*

"Yes?" said the agent. "What do you do?"

"Bird impressions," he replied.

*"**Bloody hell**, not another one. Go on, get on with it," said the agent.*

So Johnny flapped his wings, shat all over the agent's desk and jumped out of the window.

11) *A young girl went into confession and told the priest she had slept with four different men over the past week. Jack on Tuesday, Bill on Wednesday, Peter on Thursday and Chuck on Friday.*

"Well my child" said the priest "on your way home tonight buy two lemons and suck on them."

"But Father, will that cleanse me of my sins?" she asked.

*"No, but it'll take that **bloody damned smile** off your face."*

(Sharpe 2004:142)

Տղամարդկանց խոսքում նշված **մակդիքների (bloody hell; bloody damned smile)** ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ դրանց գործածությունը գենդերային գործոնի ազդեցությանն է ենթարկվել: Վերոնշյալ բառակապակցություններում **"damn"** և **"hell"** բաղադրիչների առկայությունը խոսում է օբյեկտի բացասական գնահատականի մասին: Անգլիական անեկդոտներում

ինչպես կանանց, այնպես էլ տղամարդկանց խոսքում գերակշռում է **մակդիրների** կիրառությունը: Եթե կանայք որպես մակդիրներ են օգտագործում ածականները՝ դրական և բացասական գնահատականներով տեսանելի պատկերավորության հասնելու համար, ապա տղամարդիկ նշյալ բառային հնարը կիրառում են բացասական գնահատական տալու համար:

Կենցաղային մակարդակի շփումներում տղամարդկանց խոսքային ոճին բնորոշ է նաև խոսքի դիտավորյալ կոշտացումը: Լեզվական նյութի քննությունը ցույց է տալիս, որ ոչ կոնֆլիկտային շփումներում գոեհիկ բառերը խոսողների մտերմիկ հարաբերությունների նշան են և վկայում են նրանց միջև սահմանների բացակայության մասին: Ոչ կոնֆլիկտային շփումներում գոեհիկ բառապաշարի գործածումը նաև կարող է լինել ինչ-որ բացասական երևույթների ինքնաբերական արձագանք: Տղամարդկանց բնորոշ է միտումնավոր, հաճախ կատակով խոսքի կոպտացումը: Դա հատկապես հատուկ է այն իրավիճակներին, երբ սովորաբար արտահայտվում են քնքուշ զգացմունքներ (ընտանիքի, սիրո, երեխաների մասին խոսակցություններում), այսինքն՝ շատ դեպքերում կարող ենք եզրակացնել, որ տղամարդիկ ծիծաղի տակ ձգտում են քողարկել իրենց գերզգայունությունն ու անկեղծ զգացմունքները: Անգլիացիների հումորը բավականաչափ անվայել է, ուստի կոպիտ բառապաշարի օգտագործմամբ նման կատակները շատ տարածված երևույթ են այդ մշակույթում:

Առաջինն ու ամենակարևորն այն է, որ կանանցից ակնկալվում է վայելուչ, նրբահունչ խոսք: Սա ենթադրում է, որ նրանք պետք է խուսափեն անընդհատ կրկնվող կոպիտ արտահայտություններից: Պարկեշտ բառերի ընտրության հետ մեկտեղ ակնկալվում է, որ կանայք կիրառեն ճիշտ քերականա-

կան և լեզվում առկա հնարավոր քաղաքավարի ձևերը: Այնտեղ, որտեղ տղամարդիկ դիմում են շատ սուր և գոեհիկ լուտանքների, կանաչք, որպես կանոն, նախընտրում են ավելի մեղմ ձևակերպումներ: Ընդհանուր առմամբ առավել զգալի են կանանց հոգեկան ավելոծությունները, նրանց հայացքները աշխարհի և տղամարդկանց նկատմամբ արտահայտվում են երգիծական խոսույթում, և նրանք փոխանցում են իրենց զգացմունքներն ու հույզերը զանազան ոճական հնարների օգնությամբ: Հարկ է նշել, որ անգլիական երգիծական խոսույթում «համեմատության աշխարհը» տղամարդկանց և կանանց ընկալման մեջ տարբերվում է՝ կախված նրանց երևակայությունից: Նրանց կողմից զանազան համեմատությունների օգտագործումը առաջացնում է զանազան հույզեր և իրենց խոսքին տալիս պատկերավորություն: Այս լեզվական հնարի գործածությամբ տղամարդկանց և կանանց հաջողվում է ստեղծել յուրօրինակ խոսք: Օրինակ՝

12) *An eccentric lady was in need of a piano player for her upcoming party. She placed ads and spread the word but could not find a suitable one. A bum knocked on her door and when she saw the state of his condition, she answered, "Go away." He said, "Please, won't you just give me a chance, I'm a piano player."****Well I see that you live like a monkey on a stick and I crouch like a fly.****" She was desperate so she let him in. After his performance, she couldn't believe her ears. "Wow! That sounded great, best I've heard in years. What was the name of that song?" The bum answered, "Oh, it's 'I Love Me Wife So Much I Took A Big Dump'."**"Oh" she says, "How unusual, would you play another?" He proceeded to play another tune and again she was astounded by*

the performance. "That was fantastic" she said, "What was the name of that tune?" "That one is called 'I Took My Wife From Behind And Made A Mess All Over That Carpet'." "How unusual" she replied and said, "You've got the job, but please do me a favor and if anyone asks the names of your songs, please don't tell them. And do something about your clothes; you look terrible. Go and buy a tux for the party." The bum was happy about his new job and had never bought a tux before and wound up getting one that was three sizes too small. At the big party, the crowd was amazed at his performance once again. He bowed at the crowd back and forth and ripped out the whole rear end of his trousers. One lady stepped forward clapping and said, "Sir, you are a great piano player but do you know you have a hairy ass and your balls are hanging out?" With a smile, the bum replied, "Lady, know it? I wrote it!"

(Sharpe, 2004, 120)

Բերված հատվածից հետևում է, որ կնոջ խոսքում **fly**, **monkey** բառերը օգտագործվել են ուղիղ իմաստով և նշանակում են կոնկրետ առարկաներ: Օգտագործելով համեմատություններ՝ կանայք իրենց առջև դնում են մեկ նպատակ՝ ինչքան հնարավոր է կերպարային և տպավորիչ ներկայացնել տղամարդուն, նրա հոգեկան ապրումները և հոգեվիճակները: Հարկ է նշել, որ կենդանական աշխարհի վրա հիմնված համեմատությունների օգտագործումը բնորոշ է կանանց խոսքին: Նրանք իրենց խոսքում կենդանական աշխարհի տարբեր ներկայացուցիչների (**gorilla, dog, snail, bird, swan, goose, tiger, serpent, snake, fly, monkey** և այլն) միջոցով ստեղծում են կոնկրետ կերպարներ (**hairy as a gorilla; agile like a monkey; as funny as a**

monkey; nose was wet, like a dog's; slow as a snail; happy like a bird): Այս համեմատությունները նպաստում են իմաստի ընկալմանը և ուժեղացնում ազդեցությունը լսողի վրա: Այսպիսի համեմատությունների օգտագործումը որոշում է ոչ միայն գրույցի բովանդակությունը, այլև խոսողի աշխարհայացքը, սեռը, հանրամշակութային արժեքները, կարծրատիպերը: Խոսողը փորձում է հաղորդել իր անկայուն հոգեվիճակը: Վերը բերված համեմատությունները ոչ միայն ցույց են տալիս կանանց վերաբերմունքը կենդանական աշխարհի նկատմամբ, այլև նրանց յուրահատուկ պատկերավոր մտածողությունը:

Ընդհանուր առմամբ **cow, pussy, bitch, monkey, animal, bull, (dead) cat, dog, sheep, hen, cock, chicken, horse, bee** բառերը օգտագործվում են փոխաբերական իմաստով և օգնում են երկու սեռին էլ այլաբանորեն գնահատել մարդու դրական ու բացասական հատկանիշները և փոխանցել իրենց հուզական վերաբերմունքը: Կենդանուն բնորոշ հատկանիշների վրա հիմնված փոխաբերությունները հաճախ գենդերային փոխաբերությունների աղբյուր են, որոնք օգտագործվում են տղամարդկանց և կանանց կերպարները բնութագրելու համար: Միանգամից նշենք, որ անգլիական երգիծական խոսույթում ամենամեծ թվով փոխաբերությունների աղբյուրը կենդանիների անվանումներն են:

Դիտարկենք գենդերային փոխաբերությունների առավել ակնառու օրինակներ՝ առանձնացնելով այն հատկանիշները, որոնք արտահայտում են դրանք.

13) A bus stops and two Italian men get on. They seat themselves and engage in animated conversation. The lady sitting behind them ignores their conversation at first, but her attention

*is galvanized when she hears one of the men say the following: “Emma come first. Den I come. Den two asses come together. I come once-a-more. Two asses, they come together again. I come again and pee twice. Den I come one lasta time.” “You **foul-mouthed swine, ugly-bad dog**” retorted the lady indignantly. “In this country we don’t talk about our sex lives in public!” “Hey, coola down **monkey** ” said the man. “Who talking abouta sexa? Imma justa tellun my frienda how to spella “Mississippi”!*

<<http://www.free-funny-jokes.com/talking-italian.html>>

Մարդուն վերաբերող վերը նշված փոխաբերությունները օգտագործելիս տվյալ կենդանիների (**swine, dog, monkey**) հատկանիշները (բացասական կամ դրական) փոխանցվում են մարդուն: Համապատասխան ներգործության ենթարկելով հաղորդակրին՝ փոխաբերությունները ստեղծում են անհրաժեշտ պայմաններ միտքն առավելագույնս արտահայտիչ ու հակիրճ ներկայացնելու համար: Անգլիական երգիծական խոսույթում օգտագործված փոխաբերությունների զգալի մասը գենդերային առումով չեզոք է և կարող է բնութագրել ինչպես տղամարդկանց, այնպես էլ կանանց հատկանիշները: Սակայն գործածվում են նաև այնպիսի փոխաբերություններ, որոնք բնութագրում են «զուտ տղամարդկանց» կամ «զուտ կանանց» բնորոշ հատկանիշներ՝ ընդ որում ձևավորելով գենդերային առումով տարբեր կերպարներ, օրինակ՝ անփույթ, գեր կանանց **կովի (cow)** հետ համեմատելը, վատաբարո տղամարդկանց **շան (dog)** հետ համեմատելը և այլն: Անմիջականորեն ազդելով տվյալ հասարակության մշակույթում տղամարդկանց և կանանց կերպարների ձևավորման վրա՝ նշյալ ժանրը ազդեցություն է գործում ոչ միայն լեզվի, այլև տղամարդկանց և կա-

նանց կերպարների բնութագրման, կարծրատիպերի և հասարակական նորմերի ձևավորման վրա՝ առաջարկելով տղամարդկանց և կանանց գենդերային նոր կերպարներ և դերեր: Փոխաբերությունները հագեցնում են անեկդոտի տեքստը, ինչը թույլ է տալիս արդյունավետորեն ներգործել տեքստի հասցեատիրոջ ենթագիտակցության և նրա հետագա գործողությունների վրա: Քանի որ փոխաբերական արտահայտությունը օժտված է ընդգծված արտահայտչականությամբ և գնահատողականությամբ, այն տեքստին հաղորդում է հուզականություն, ինչը կարևոր տարր է լսողի ենթագիտակցության վրա ներգործելու և կարծիք ձևավորելու համար: Անեկդոտներում գենդերային փոխաբերությունների աղբյուր են դառնում կյանքում տղամարդկանց և կանանց շրջապատող օբյեկտները:

Կանանց և տղամարդկանց կոնֆլիկտային շփումներում գոեհիկ բառապաշարը որպես խոսքային ագրեսիա գործածելը վկայում է ավելի շուտ հաղորդակցվողների հուզական անգսպության, իրավիճակին և իրենց հույզերին տիրապետելու անկարողության մասին: Իսկ գոեհիկ բառապաշարի նպատակադրված գործածումը ոչ կոնֆլիկտային շփումներում վկայում է հայիոյախոսության նկատմամբ ավելի մեծ չափի հանդուրժողականության, երբեմն նաև դրան լիակատար հավանություն տալու մասին: Վերլուծելով հույզերը, որոնց արտահայտման համար անգլերենի լեզվակիրները թույլ են տալիս գոեհիկախոսություն, մենք հատուկ ուշադրություն ենք դարձրել գոեհիկ բառապաշարի գործառական առանձնահատկություններին:

Ստացված արդյունքները ցույց են տալիս, որ եթե հարաբերականորեն վերջերս գոեհիկ բառապաշարը առավելապես կոպտություն արտահայտելու միջոց էր, ապա այսօր այն թույլատրելի է քաղաքավարի շփումներում որպես մտերմության

նագմավարություն և ծառայում է որպես միջանձնային փոխհամագործակցության միջոց ոչ կոնֆլիկտային շփումներում: Այն օգտագործվում է զրուցակցին քաջալերելու և աջակցելու նպատակով, նրանց միջև առկա տարածությունը կրճատելու, շփման ոչ պաշտոնական իրավիճակ ստեղծելու, ինչպես նաև երգիծական տպավորություն գործելու համար: Դա առավելապես բնորոշ է անգլիական լեզվամշակույթին: Մեր վիճակագրական տվյալները վկայում են, որ անգլիացիները ավելի մեծ հանդուրժողականություն են ցուցաբերում հայիոյախոսությանը ոչ կոնֆլիկտային շփումներում և ընկալում են այն որպես հաջողված լեզվական արտահայտչամիջոց: Գոեհիկ բառապաշարը նաև լայն տարածում է գտել կրթված անգլիական հասարակության շրջանում: Գոեհիկ բառապաշարի օգտագործման և գործառության ոլորտի ընդլայնումը վկայում է հաղորդակցային արժեքների վերագնահատման և լեզվի կշռի փոփոխությունների մասին: Եթե դեռ հարաբերականորեն վերջերս լեզվական վարքագծի չափանիշը հասարակության կրթված շերտերի շփվելածնն էր, ապա այսօր ավելի ու ավելի հանրամատչելի է դառնում «ներքևների» լեզուն, այսինքն՝ հաղորդակցային փոփոխություններն ընթանում են «ներքևից վերև» ուղղությամբ: Գոեհկախոսությունը դարձել է լայնորեն թույլատրելի երևույթ անգլիական մշակույթում:

Հարկ է նշել նաև, որ կնոջ խոսքում հուզագնահատողական **կոչական բառերի** քանակն զգալիորեն մեծ է: Կանանց կողմից գործածվող դիմելածները որակական առումով աչքի են ընկնում մեծ բազմազանությամբ՝ *sweetheart, honey, darling, silly, little thing, pompous old ass, sweetie pie, old cow, poor lamb, poor baby, silly little fool, old donkey* և այլն: Հասցեագրման համանման միջոցներ կանանց կողմից կիրառվում են

թե՛ տղամարդկանց, թե՛ կանանց դիմելիս, եթե հաղորդակցությունը կատարվում է «կենցաղային» մակարդակում:

Օրինակ՝

14) *A Rich old man, who inherited all his money from his father, one day asks his young wife:*

*“**Honey**, would you still have married me if my father didn’t leave me with all this money?*

*His wife smiles gently and answers: “Sure **honey**, you know I would marry you no matter who gave you the money”*

<<http://www.hiren.info/funstuff/funny-jokes/if-i-wasnt-rich>>

Տղամարդկանց խոսքին բնորոշ դիմելաձևերն այնքան էլ բազմազան չեն: Վերջիններս կնոջ հետ խոսելիս բավարարվում են հետևյալ տարբերակներով՝ **dear, darling, dearest, honey**:

15) *One night at the dinner table, the wife commented, “When we were first married, you took the small piece of steak and gave me the larger. Now you take the large one and leave me the smaller; You don’t love me any more...”*

*“Nonsense, **darling**,” replied the husband, “you just cook better now.”*

<<http://jokstop.com/love/0ay>>

16) *A very elderly couple is having an elegant dinner to celebrate their 75th wedding anniversary. The old man leans forward and says softly to his wife, “**Dear**, there is something that I must ask you. It has always bothered me that our tenth child never quite looked like the rest of our children. Now I want to*

assure you that these 75 years have been the most wonderful experience I could have ever hoped for, and your answer cannot take that all away. But, I must know, did he have a different father?"

The wife drops her head, unable to look her husband in the eye, she paused for a moment and then confessed. "Yes. Yes he did."

The old man is very shaken, the reality of what his wife was admitting hit him harder than he had expected. With a tear in his eye he asks, "Who? Who was he? Who was the father?" Again, the old woman drops her head, saying nothing at first as she tried to muster the courage to tell the truth to her husband. Then, finally, she says: "You."

<<http://jokstop.com/13>>

Սակայն եթե շփումը տեղի է ունենում բավականին մտերմիկ հարաբերություններ ունեցող տղամարդու և կնոջ միջև, ապա տղամարդկանց կողմից դիմելու ձևերն ավելի բազմազան են դառնում՝ ***my dear girl, my little girl, lassie, sweetie, duckie, bugabear, honeybun, honeysweet*** և այլն: Իսկ կանանց խոսքում հանդիպում ենք բառեր փաղաքշական ածանցներով, օրինակ՝ ***dearie, doggie, kitty, horsie, sweetie, babykins, chuckie, islet, lambkin, boykin, spherule, animacule, kitcenette, balconette, hillock, paddock, bullock, catling, manling, firstling*** և այլն: Կանանց հատուկ է նաև ***փոքրացուցիչ-փաղաքշական բառերի*** կիրառումը: Նման բառերը բնորոշ են երեխաների (հատկապես փոքր տարիքի) հետ մեծերի զրույցներին, սակայն կանանց խոսքում նշյալ հատկությունը բավականին վառ է արտահայտվում: Փոքրացուցիչ-փաղաքշական բառերը կանանց խոսքում հիմնավորապես հաստատվում են

դեռ մանկության շրջանից՝ աղջիկ-մայրիկ խաղի ընթացքում, մանուկների, ընտանի կենդանիների հետ շփումների ժամանակ և այլն: Ակնհայտորեն այս երևույթը արտացոլում է արտահայտչամիջոցներն ընդլայնելու կանանց պահանջմունքը՝ քրնքշանքի, փաղաքշանքի տարբեր նրբերանգներ փոխանցելու, հուզագնահատողական հատկանիշի արտահայտման աստիճանը մեծացնելու, առարկայի բնութագրական առանձնահատկությունները շեշտելու, ինչպես նաև սեփական վերաբերմունքը դրա նկատմամբ արտահայտելու համար: Կանանց խոսքում հանդիպող փոքրացուցիչ-փաղաքշական միավորները մեծ մասամբ որպես բառակազմական ձևույթներ ունենում են հետևյալ ածանցները՝ *ock; en; sie/-sies/-sy; ling; kin; cule* և այլն: Կանայք հաճախ օգտագործում են փոքրացուցիչ-փաղաքշական բառեր շրջապատող աշխարհի հետ իրենց բազմակերպ հարաբերությունները հուզականորեն հաղորդելու համար:

Եթե խոսենք բառային կազմի, իմաստաբանական դաշտերի և զուգորդական շարքերի մասին, ապա ելնելով այն բանից, որ կինը կենտրոնացած է իր ներաշխարհի վրա, նրա խոսքի բառային կազմում ավելի շատ են զգացմունքներ, հույզեր արտահայտող բառերը, նա ավելի հաճախ է կիրառում մարդու հուզական-հոգեբանական վիճակը բնութագրող արտահայտություններ: Այս հանգամանքով է նաև պայմանավորված կանանց խոսքում փոխաբերությունների առատությունը: Իր ծավալով «կնոջ» բառապաշարը հարաբերականորեն փոքր է: Կանայք օգտագործում են բառարանի հիմնական բառապաշարը, այսինքն՝ խոսքում ավելի հաճախ հանդիպող բառային միավորները, մինչդեռ տղամարդիկ ավելի շատ են գործածում ***նորաբանություններ***՝ ի զորու չլինելով գտնել դրանց փոխարինող ավելի գործածական բառերն ու արտահայտությունները:

Անգլիական երգիծական խոսույթում տղամարդիկ ավելի ընկալունակ են լեզվական նոր փաստերի նկատմամբ, քան կանայք: Նրանք գործածում են ավելի շատ նորաբանություններ (օրինակ՝ **megadual** (*totally awesome*), **pot-head** (*someone who smokes marijuana habitually*), **get wrecked** (**get rocked, get banged out, get dropped**) (*something to threaten someone with or to say after you wreck someone*), **telebanking** (*telephone banking, Internet banking*), **dial-a-taxi dial-a-meal** (*order transport, meal*), **get stoned** (*to become very drunk or high on some drug*), **teleport** (*transport by dematerializing at one point and assembling at another*), **dude** (*an informal form of address for a man; a man who is much concerned with his dress and appearance*), **kidvid** (*television for children*); **jive** (*n. deceive statements or beliefs that are untrue or make no sense; v. talk misleadingly or insincerely*), **acid-head** (*someone who takes LSD*) և այլն), ինչպես նաև բառեր տերմինաբանական և մասնագիտական բառապաշարից (**interlingual** (*a written communication in a second language having the same meaning as the written communication in a first language*), **homophobia** (*prejudice against fear or dislike of homosexual people and homosexuality*), **telemonitory systems** (*for treating patients at a distance; they are remote phone based systems that are placed in the home of the patient*), **biometric eye-scanner** (*is device that scans certain physical characteristics and allows entry into computers*) և այլն): Օրինակ՝

17) A naive young man found himself in the wrong part of town late at night, and got attacked by a gang of muggers. He put up a terrific fight but was eventually overcome and lay bleeding on the ground. When the muggers went through his pockets, all they found was a handful of loose change.

“You are just jiving me, man. You went through all that just to protect a few coins?” they asked amazed.

“Oh I see,” said the man. “For a while I thought you were after the J500 hidden in my shoe.”

(Sharpe, 2004, 43)

Բերված օրինակներում ***“You are just jiving me, man”*** արտահայտության մեջ օգտագործվել է տղամարդու կողմից ***jive*** նորաբանությունը, որը կատարում է հաղորդակցային և առնշանակային գործառույթներ: Ինչպես ցույց է տալիս երգիծական խոսույթի վերլուծությունը, տղամարդկանց խոսքում նրանց օգտագործած նորաբանությունների «զինանոցը» բավականին բազմազան է:

Ուսումնասիրության են ենթարկվել տղամարդկանց և կանանց հուզավիճակներն արտահայտող բազմաթիվ ***ուժգնացնող բառեր***. գենդերային առումով դրանք գերակշռում են կանանց խոսքում: Կանանց խոսքին հատուկ ոճական բնութագրերից է զգացմունքների չափազանցման միտումը: Դա դրսևորվում է ***incredible, crazy, creepy, terrible*** ուժգնացնող բառերի լայն գործածությամբ: Բառօգտագործման այդ առանձնահատկությունը հատկապես նկատելի է գնահատողական դատողություններ անելիս: Այն հստակ երևում է նաև կանանց բնորոշ կարծրատիպային երկխոսության արձագանքներում: Արտահայտչականության ծայրահեղ ձևերի դիմելը կանանց խոսքի բնորոշ գծերից է:

Ուժգնացնող բառերը հնարավորություն են տալիս հույզերին դուրս գալու առաջին պլան: Առանց հուզական լիցքերին ուժգնություն հաղորդող լեզվական միավորների (եղանակավորող բառերի, մասնիկների և այլնի) կնվազեին խոսակցական

լեզվի հուզականությունն ու անկաշկանդությունը: Հույզերը ստվերում են իմաստային նրբերանգները. որքան բարձր է դրսևորման ուժգնությունը, այնքան անորոշ է դրա տրամաբանական իմաստը:

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում, առավել հաճախ կանանց խոսքում, գործածվում են ուժեղացնող ածականներ՝ **admirable, colossal, enormous, senseless, beautiful, considerable, terrific, all-important, extraordinary, dearest, earnest, fondest, heaviest, highest, hopeless, fantastic, catastrophic, exclusive, hilarious, fabulous, furious, rough, wonderful, monstrous, boundless, extraordinary, extreme** և այլն: Օրինակ՝

18) *A woman meets with her lover, who is also her husband's best friend.*

They make love for hours. Afterwards, as they lie in bed, the phone rings. Since it's the woman's house, she picks up the receiver. The best friend listens, only hearing her side of the conversation:

*"Hello? Oh, hi... I'm so glad that you called... Really? That's wonderful... Well, I'm happy to hear you're having **such a great time**... Oh, that sounds **terrific**... Love you, too. OK. Bye-bye."*

She hangs up the telephone and her lover asks, "Who was that?"

*"Oh," she replies, "That was my husband telling me about **the wonderful time** he's having on his fishing trip with you."*

<<http://jokes.cc.com/funny-marriage-jokes/7ra4ct/the-husband-s-best-friend>>

19) One day in the Garden of Eden,
Eve calls out to God...

"Lord, I have a problem!"

"What's the problem, Eve?"

*"Lord, I know you've created me and have provided this beautiful garden and all of these **wonderful animals**, and that **hilarious comedic snake**, but I'm just not happy."*

"Why is that, Eve?" came the reply from above.

"Lord, I am lonely. And I'm sick to death of apples."

"Well, Eve, in that case, I have a solution. I shall create a man for you."

*"What's a 'man', Lord? "This man will be a flawed creature, with **aggressive tendencies**, an **enormous ego** and an inability to empathise or listen to you properly. All in all, he'll give you a hard time. But, he'll be bigger, faster and more muscular than you. He'll also need your advice to think properly. He'll be **really good** at fighting and kicking a ball about, hunting fleet-footed ruminants, and not altogether bad in the sack."*

"Sounds great," says Eve, with an ironically raised eyebrow.

"Yeah, well... He's better than a poke in the eye with a burnt stick. But, you can have him on one condition."

"What's that, Lord?"

"You'll have to let him believe that I made him first."

<<http://www.funs.co.uk/fs/s24.html>>

Առավել գործածական են **great, so, so much/many, pretty, really, too, too much/many, quite** ուժգնացնող բառերը: Նախադասության հուզարտահայտչական ձևավորումը կախված է հուզավիճակի աստիճանից ու լարվածությունից: Նախադասու-

թյան մեջ մեկից ավելի ուժգնացնող բառերի առկայությունը վկայում է մարդու հուզավիճակի, ապրումների խորության մասին: Կանայք տղամարդկանցից առավել հաճախ են գործածում **“so”** և **“such”** մասնիկները՝ իրենց հուզազնահատողական արտահայտությունները ուժգնացնելու նպատակով: Ինչպես արդեն վերը նշել ենք, կինը ավելի շատ է կենտրոնացած իր ներաշխարհի վրա, քան տղամարդը, որով էլ պայմանավորված է նրա կողմից ավելի շատ զգացմունքներ, հույզեր արտահայտող բառերի, մասնիկների, մարդու հուզական-հոգեբանական վիճակն արտահայտող բառակապակցությունների օգտագործումը: **Ջայրույթի** և **ուրախության** մեր դիտարկած հուզավիճակներում երկու սեռի ներկայացուցիչներն էլ օգտագործում են մեծ թվով ուժգնացնող բառեր: Ուժգնացնող բառերն օգնում են խոսողին արտահայտել ոչ միայն մտքերի ու զգացմունքների նրբերանգները, այլև կառուցել խոսքը, լրացնել դադարները, որոնք անհրաժեշտ են ճիշտ բառը գտնելու համար: Բացի դրանից՝ անգլիական երգիծական խոսույթում ուժգնացնող բառերը այլ բառերի, ինչպես նաև ամբողջ արտահայտության նշանակությունների մեջ ներառում են լրացուցիչ իմաստային նրբերանգներ՝ առանձնացնելով, սահմանափակելով կամ ուժեղացնելով դրանք:

Եթե անգլիական երգիծական խոսույթում դիտարկենք կանանց և տղամարդկանց խոսքի ձևաբանական կողմը, ապա կարելի է նկատել շատ ուշագրավ առանձնահատկություններ: Լեզվական նյութի վերլուծությամբ պարզվում է, որ անգլիական երգիծական խոսույթում տղամարդիկ ավելի շատ են օգտագործում **բայեր**, իսկ կանայք՝ **ածականներ** և **մակբայներ**: Ստորև ներկայացվող «կենցաղային» անեկդոտի օրինակում կանայք իրենց հույզերը հաղորդում են **wonderful, romantic, awful**

ածականների օգնությանը (*The honeymoon was so wonderful. So romantic...; What could be so awful?*): Նմանօրինակ ածականները կանանց խոսքում արտահայտում են պասիվ հուզավիճակներ, այլ ոչ թե ակտիվ հույզեր: Օրինակ՝

20) *Rupert and Elaine, young couple, got married and went happily on their honeymoon.*

When they got back, Elaine immediately “phoned her mother and her mother obviously asked, “How was the honeymoon, dearest?”

*“Oh, Ma,” she replied, “the honeymoon was **so wonderful. So romantic...**”*

Then Elaine burst out crying. “But, Ma, as soon as we returned home Rupert started using the most ghastly language... saying things I’ve never heard before! I mean, all these awful 4-letter words! You’ve got to come get me and take me home.... Please Ma.”

*“Calm down, Elaine!,” said her mother, “Tell me, what could be **so awful?** What 4-letter words?”*

Still sobbing, Elaine whispered, “Oh, Ma...words like dust, wash, cook, and iron.”

<http://www.guy-sports.com/jokes/good_jokes.htm>

Ներկայացվող «կենցաղային» անեկդոտի օրինակում օգտագործվում է **“so”** մասնիկը՝ խոսողի հուզազնահատողական վիճակը ուժգնացնելու համար, որը բնորոշ է կանանց գնահատողական խոսքին: **“Awful, romantic”** ածականները **“so”** ուժգնացնող բառի համակցությամբ ստանում են դրական և բացասական գնահատողական իմաստ՝ արտահայտելով խոս-

ղի հիացմունքը, ցնծությունը և զգվանքը: Մինչդեռ տղամարդկանց խոսքում նկատվում է հուզական բայերի կիրառություն, որոնք, ընդհակառակը, ենթադրում են սուբյեկտի ավելի ակտիվ դեր, օրինակ՝ **agitate, amaze, hurt, surprise, astonish** և այլն:

Կանանց և տղամարդկանց խոսքի տարբերությունների ուսումնասիրության համար բառապաշարի վերլուծությունը կարող է շատ արդյունավետ լինել: Բառապաշարի ընտրությունը, մտքի շարադրանքը շատ անհատական են: Արտահայտչամիջոցները ստեղծվում են ընդհանուր գործածական բառերի միջոցով և ծառայում են մեկ նպատակի՝ մարդու գաղափարների առավել ճշգրիտ արտահայտմանը: Անգլիական երգիծական խոսույթում մի շարք ածականներ և գոյականներ բավականին հաճախ են օգտագործվում կանանց խոսքում՝ **mountains, sun, sky, green, greenery, yellow, cool, clean, clear, white, blue, pale, glisten, glitter, gleam, brilliant, radiant, gold, golden** և այլն: Ըստ իմաստաբանական դասակարգման՝ կարելի է առանձնացնել այս բառերի հետևյալ հասկացությունները՝

- հավիտենականություն՝ **sun, sky, mountain,**
- երիտասարդություն, կյանք՝ **green, greenery, yellow,**
- մաքրություն՝ **cool, clean, clear, white, blue, pale,**
- գեղեցկություն՝ **glisten, glitter, gleam, brilliant, radiant, gold, golden:**

Կանանց խոսքում նրանց զգացմունքներն ու ապրումները բացահայտվում են բնության լավ ծանոթ երևույթների հակադրության միջոցով: Այդպիսի համեմատությունների գլխավոր նպատակն է փոխանցել ներքին հոգեվիճակը: Մարդը և բնությունը մի ամբողջություն են, որը և հիմք է ստեղծում հակադրելու գործունեությունը, վարքը, խառնվածքը, մարդու կապը բնության հետ: Կարելի է նաև նշել, որ կանանց կողմից օգտագործ-

ված բառերի մեծ մասը համընկնում է մարդու հոգեկան գործունեության հետ: Նույնիսկ այն դեպքերում, երբ օգտագործվում են ձև, գույն, չափ հատկանշող որակական ածականներ, խոսողը լրացնում է դրանք լրացուցիչ իմաստներով, և այսպես թե այնպես դա նկարագրում է մարդու հուզավիճակը: Կանայք ներկայացնում են իրենց ներաշխարհը շատ մանրակրկիտ՝ չառանձնացնելով այն հասարակական կյանքից և կոնկրետ ժամանակից:

Տղամարդկանց խոսքին ավելի բնորոշ են որոշակիությունն ու տեղեկատվայնությունը, վերլուծական դիտարկումներն ու քննադատական դիտողությունները: Եթե կանանց խոսքում քննադատությունը վերացական կամ ընդհանրական բնույթի է, ապա տղամարդկանց քննադատությունը հիմնականում որոշակի է, հասցեական և անձնավորված: Բացի դրանից՝ պետք է նշել, որ տղամարդիկ նախընտրում են ավելի ստանդարտ ու կարճ բնութագրություններ՝ կոնֆլիկտային իրավիճակներում բացասական հույզեր փոխանցելու համար: Կանայք հիմնականում օգտագործում են այդ միջոցները՝ դրական հույզերը սաստկացնելու, ասվածի նկատմամբ իրենց հեգնական վերաբերմունքն արտահայտելու համար, նրանց արտահայտությունները երկար են և բառաշատ:

Ընդհանուր առմամբ անգլիական երգիծական խոսույթում կանայք և տղամարդիկ մոտավորապես նույն հարաբերակցությամբ գործածում են անկատարի բայական ձևերը: Ընդ որում, դրանք ավելի հաճախ կիրառում են կանայք, իսկ կատարյալին՝ տղամարդիկ, ինչը համապատասխանում է տղամարդկանց վարքագծային բնութագրերին. բայի կատարյալ ձևի գլխավոր հատկանիշը նպատակն է, արդյունքը, ամբողջականությունը: Ուսումնասիրվող անեկդոտների օրինակները ապացուցում են

այն փաստը, որ տղամարդիկ օժտված են գործողությունները համեմատելու կարողությամբ: Այդպիսի համեմատություններ օգտագործելիս տղամարդկանց համար կարևոր է, թե լսողը ինչպես է ըմբռնում կերպարների գործողությունները:

Երգիծական խոսույթում կանանց խոսքը աչքի է ընկնում **մակբայ+մակբայ կառույցի** հաճախակի գործածությամբ: Իրենց խոսքի քաղաքավարի բնույթից ելնելով՝ կանայք օգտագործում են այսպես կոչված երկակի մոդալականության միջոցներ (**մոդալ բայ+մակբայ**), օրինակ՝ ***I was wondering if you could possibly just do me a small favour*** և այլն:

Անգլիական երգիծական խոսույթում զանազան մոդալ բայերի գործածումը ևս էականորեն տարբերվում է տղամարդկանց և կանանց խոսքում: Տղամարդիկ նախընտրում են **“can, must”** բայերը, որոնք արտահայտում են ֆիզիկական կարողություն, հնարավորություն, անհրաժեշտություն, իսկ կանայք՝ **“may, should, ought to”** բայերը, որոնք ունեն գործողություն կատարելու հավանականության և բարոյական անհրաժեշտության, պարտավորության իմաստ: Հատկապես կանանց խոսքում լեզվի մոդալ միջոցների գերակայությունը կարելի է բացատրել ընդհանուր առմամբ կանանց խոսքի անվստահության, անորոշությամբ և անվճռականությամբ:

Տղամարդկանց նախադասությունները ավելի հաճախ են սկսվում **“I”** դերանունով (ըստ մեր դիտարկումների՝ կանանց մոտ այդ անձնական դերանունը գործածվում է գրեթե երկու անգամ քիչ, նրանք ավելի հաճախ օգտագործում են **“we”** անձնական և **“this”, “that”, “these”, “those”** ցուցական դերանունները): Առաջին դեմքի անձնական դերանունը մատնանշում է հենց իրեն՝ խոսողին: Նման ընտրությունը լիովին համապատասխանում է այն գերակայող կարծրատիպին, որ տղամարդը չպետք է լինի թույլ և կախյալ: Լեզվաբանական դիտարկումնե-

րը համընկնում են հոգեբանների այն կանխավարկածին, որ կնոջ «*ego*»-ի սահմաններն ավելի քիչ են հստակեցված ու պատճառաբանված (Pervin, John, 1997):

Մարդու խոսքը այնպիսի միջոցների կարիք ունի, որոնք կկարողանան անմիջականորեն արտահայտել հույզեր, արտացոլել վերաբերմունք արտաքին աշխարհի երևույթների նկատմամբ: Խոսողի հուզավիճակն արտահայտող առավել հաճախադեպ միջոցներից են **ձայնարկությունները**, որոնք կարելի է սահմանել որպես հուզական բառապաշարի մասնիկներ: Դրանք նախադասության մեջ հարաբերականորեն օժանդակ դեր ունեն, այսինքն՝ կարելի է և չօգտագործել ձայնարկությունները առանց խաթարելու նախադասության կամ արտահայտության ընդհանուր իմաստը: Ձայնարկությունները շարահյուսորեն կապված չեն նախադասության այլ մասերի հետ: Բազմաթիվ հուզական բառեր, և հատկապես ձայնարկությունները, հույզեր են արտահայտում ամենաընդհանուր գծերով՝ անգամ չընդգծելով դրա դրական կամ բացասական բնույթը: Օրինակ՝ «*Oh*»-ը կարող է արտահայտել և՛ ուրախություն, և՛ թախիծ, և՛ բազմաթիվ այլ հույզեր:

Անգամ մեկ ձայնարկության առկայությունը հուզականություն է հաղորդում ամբողջ արտահայտությանը: Ընդհանուր առմամբ ձայնարկությունների միջոցով հաղորդվում է արտահայտության ողջ բնեղանգը: Դրանց նշանակությունը պարունակում է ամբողջ արտահայտության հիմնական միտքը:

Ձայնարկություններն իրենց գործածության համատեքստն ունեն, որը հանդես է գալիս ձայնարկության իմաստն արտահայտող հաղորդակցային վերաբերյալի դերում: Համատեքստը ներկայացնում է հուզավիճակ, որը տարբեր միջոցներով իրական կենսական իրավիճակների արտահայտման տարբերակ է:

Ձայնարկություններ պարունակող արտահայտություններում տեղ գտած հույզերը ճիշտ մեկնաբանելու համար վճռորոշ նշանակություն ունի համատեքստը, որում արտահայտվում են սուբյեկտի վերապրած զանազան հույզերը: Ձայնարկությունները չունեն առարկայական նշանակություն, իսկ հուզական նշանակությունը կախված է խոսքային իրադրությունից: Դրանք գենդերային առումով որոշարկված են: Ձայնարկությունների գենդերային նշույթավորվածությունը նկատելի է ձայնարկությունների խոսույթային կիրառման և լեզվական անձի գենդերային բնութագրերի միջև: Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում կանաչ իրենց խոսքում ավելի հաճախ են գործածում ձայնարկություններ: Մասնավորապես հաճախադեպ են ***alas, dear God, Good gracious, God, oh God, oh my God, hush, my word, oh, oh dear, oh my dear me, oh no, thank goodness, Oh Jesus*** ձայնարկությունների կիրառությունները: Այն ձայնարկությունները, որոնց օգնությամբ դիմում են Աստծուն և հիշատակում նրա անունը, կարծրատիպային ընկալմամբ վերագրվում են կանանց և արտահայտում են ***վախ, երկյուղ, սարսափ***: Օրինակ՝

21) *While examining the body of Mr. Schwartz, a mortician notices that Schwartz has the largest penis he has ever seen.*

“I’m sorry, Mr. Schwartz,” says the mortician, “But I can’t send you to be cremated with a tremendously huge penis like this. It has to be saved for posterity.”

The mortician removes the penis, places it in a jar and puts the jar in his briefcase. When he gets home, he decides to show it to his wife. “I have something to show you that you won’t believe,” he says, removing the jar from his briefcase.

“Oh my God!” she screams, “Schwartz is dead!”

<<http://jokes.cc.com/funny-dark-humor/d6vjuu/the-mortician-s-big-discovery>>

Սակայն նման ձայնարկությունները (**By God; Oh God**) տարբեր իմաստներով են գործածվում. տղամարդկանց դեպքում դա առավելապես **զարմանքի, խնդրանքի, զայրույթի ու նյարդայնության** իրավիճակ է: Օրինակ՝

22) *The poor man was in great difficulties. His business was failing and it looked as if he was facing bankruptcy. As a last resort he popped into the local church and kneeling down he prayed fervently.*

“Oh God, please don’t let this happen to me, please let me win the lottery. I wish I could win the lottery.”

But on Saturday night, he had no luck. The following week, the situation got worse. The man lost his house and all his possessions, so once again he went into church and prayed desperately.

“Oh please, please I beg you. I wish I could win the lottery.”

But on Saturday, he had no luck. On the following Monday, his wife and children left him and he was now completely on his own. He ran into church, got down on his knees and pleaded, “Oh God, everything has gone, I have nothing left. Have pity on me, I beg you. Why won’t you help me win the lottery?”

*At that moment, there was a tremendous thunderclap, a bright flashing light and God boomed out, “You daft bugger, you could at least give yourself a sporting chance and buy a fucking ticket!” (**խնդրանք, զայրույթ**)*

(Sharpe, 2004, 297-298)

Վերը բերված անեկդոտում հերոսի խոսքում նկատվում է ստորադասական եղանակի կառույց (*I wish I could win the lottery*), որը բավականին տարածված երևույթ է տղամարդկանց խոսքում:

Ինչ վերաբերում է ձայնարկությունների կիրառությանը տղամարդկանց խոսքում, ապա այստեղ ավելի հաճախ գործածվում են հետևյալ ձայնարկությունները՝ *ah, aha, aw, ay, aye, bah, by God, oh damn, God damn, devil, good Lord, gosh, ha, By jove, heaven knows, hell, hey, hush, hmmm, oh hell, yeah*: Օրինակ՝

23) *A guy goes to see his doctor, and the doctor says, "Well, I'm afraid you have six weeks to live." The guy says, "Oh damn, well what should I do doctor?" The doctor tells him, "You should take a mud bath once a day for the next six weeks," and the guy asks, "Why? Is that supposed to help?" and the doctor says, "No, but it'll get you used to being in the ground."*

[<http://www.jokesoftheday.net/jokes-archive/2015/01/05/>](http://www.jokesoftheday.net/jokes-archive/2015/01/05/)

Անգլիական երգիծական խոսույթում տղամարդիկ գործածում են մեծ թվով ձայնարկություններ իրենց հույզերը վերարտադրելու նպատակով: Դրանք հաճույքի, ուրախության, զարմանքի, զայրույթի, հակակրանքի և ատելության հույզերն են: Օրինակ՝

24) *One day Little Jonnie says to his father: "I want to get married."*

Father: Oh, so do you have someone special in your mind?

Johnny: Yes...Grandma

Father: What? There is a problem now; you want to marry my Mother?

Johnny: Why not? You married my mother. (զարմանք)

<<http://www.ajokeaday.com/clasificacion.asp?ID=48&Pagina=10>>

Անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում իգական սեռի գործող անձինք օգտագործում են մեծ թվով ձայնարկություններ՝ տխրության, վախի, հիացմունքի և զղջման հոյզերն արտահայտելու համար: Օրինակ՝

25) Mrs. Culpepper was almost in tears. “Oh Marie,” she said to her maid, “To my mind I have reason to suspect that my husband is having an affair with his secretary.”

“You see, I don’t believe it for one minute!” Marie snapped.

“I suppose, you’re just saying that to make me jealous !!

(տխրություն)

<<http://www.touchinglovestories.com/lovestory120.htm>>

26) A woman who died found herself standing outside the Pearly Gates, being greeted by St. Peter.

She asked him, “Oh, is this place what I really think it is? It’s so beautiful.

Did I really make it to heaven?”

To which St. Peter replied, “Yes, my dear, these are the Gates to Heaven. But you must do one more thing before you can enter.” The woman was very excited, and asked of St. Peter what she must do to pass through the gates. “Spell a word,” St. Peter replied. “What word?” she asked.

*“Any word,” answered St. Peter. “It’s your choice.” The woman promptly replied, “Then the word I will **probably** spell is love.L-o-v-e.”*

St. Peter congratulated her on her good fortune to have made it to Heaven, and asked her if she would mind taking his place at the gates for a few minutes while he went to the bathroom.

“I’d be honored,” she said, “but what should I do if someone comes while you are gone?”

St. Peter reassured her, and instructed the woman to simply have any newcomers to the Pearly Gates to spell a word as she had done.

So the woman is left sitting in St. Peter’s chair and watching the beautiful angels soaring around her when a man approaches the gates. She realizes it is her loser husband.

“What happened?” she cried, “Why are you here?”

Her husband stared at her for a moment, then said, “I was so drunk when I left your funeral, I was in an accident. And now I am here? Did I really make it to Heaven?”

*To which the woman replied, “Not yet. **You see**, you must spell a word first.”*

“What word?” he asked.

*The woman responded, “Czechoslovakia.” (**հիացմունք**)*

<<http://www.ajokeaday.com/Clasificacion.asp?ID=48&Pagina=5>>

Կանանց խոսք ներկայացնող բերված հատվածներում ակնհայտ է ձայնարկությունների քանակը: Կանանց խոսքում հանդիպում են զանազան միջանկյալ բառեր և կառույցներ, որոնք արտահայտում են վստահության տարբեր աստիճաններ՝ **to my mind, you see, I suppose, I think, probably, possibly** և այլն:

Կարելի է նաև նշել, թե միևնույն ծայնարկությունը ինչպիսի տարբեր «հանձնարարականներ» է կատարում տղամարդկանց և կանանց խոսքում: Այլ կերպ ասած՝ միևնույն ծայնարկությունը տղամարդու և կնոջ խոսքում կարող է ունենալ իմաստային տարբեր դրսևորումներ: Տղամարդկանց և կանանց խոսքում **“oh”** ծայնարկությունը կիրառելիս ի հայտ են գալիս որոշակի տարբերություններ. եթե տղամարդկանց խոսքում այն արտահայտում է **զայրույթ**, ապա կանանց խոսքում՝ **զարմանք, տխրություն, ուրախություն, վախ**: Օրինակ՝

27) **Mother:** “Why are you home from school so early?”

Son: “I was the only one who could answer a question.”

Mother: “Oh, really? What was the question?”

Son: “Who threw the eraser at the principal?” (**զարմանք**)

<<http://www.hydepark21.com/topic/anecdote>>

28) In a car in the middle of Colorado a wife says to her husband, “**Oh** Dear George, I’m afraid the house is going to burn down, I’m sure I left the iron on.”

George: “The house will not burn down Dear, don’t worry”

Wife: “Now how can you make a statement like that”

George: “Cause I forgot to turn off the water in the bathtub!”

(**վախ**)

<<http://lingualeo.com/uk/jungle/the-house-is-going-to-burn-344401>>

Որոշ ծայնարկություններ, սակայն, հաստատուն կերպով արտահայտում են որոշակի հույզեր և կրում են պայմանական բնույթ: **“Ah”** և **“oh”** ծայնարկությունները հաճախադեպ կիրառություն ունեն, թեև **“ah”** ծայնարկության կիրառման առաջ-

նայնությունը պատկանում է արական սեռի հաղորդակցվողներին, իսկ **“oh”** ձայնարկությունը՝ իգական սեռի:

Նախադասություններում հույզերի ուժեղ նշույթավորվածություն ձեռք է բերվում հուզարտահայտչական ներդրյալ կառույցների միջոցով (տվյալ դեպքում՝ **ձայնարկությունների**): Նման հուզարտահայտչական նշանները, որոնք տեղաբաշխված են խոսքի սկզբում, մեջտեղում և վերջում, օժտված են ուշադրությունը ընդհանուր տեղեկատվությունից շեղելու և արտահայտվող հույզի վրա սևեռելու ունակությամբ:

Ինչ վերաբերում է տարբեր հուզարտահայտչական իրավիճակներում տղամարդկանց և կանանց օգտագործած ձայնարկություններին, կարելի է եզրակացնել, որ **ուրախության և զայրույթի** հույզերը քանակով առավել հաճախադեպ են:

Ատորև ներկայացվում է անգլիական «կենցաղային» անեկդոտներում բառային մակարդակում լեզվական անհատի գենդերային առանձնահատկությունների վիճակագրությունը (աղյուսակը՝ Ա. Տ. Կնյազյանի):

Բառային միջոցները կանանց և տղամարդկանց խոսքում

	Կանայք	Տղամարդիկ
Հուզագնահատողական բաղադրիչով բառապաշար	30%	70%
Հայիոյական բառապաշար	15%	85%
Կոչական բառեր	55%	45%
Փոքրացուցիչ-փաղաքշական բառեր	70%	30%
Նորաբանություններ, տերմինաբանական/մասնագիտական բառապաշար	5%	95%
Ուժգնացնող բառեր	60%	40%
Ձայնարկություններ	55%	45%

Ոչինչ այդքան պարզ չի արտացոլում մարդու ընդհանուր կրթական մակարդակը, քաղաքական, փիլիսոփայական, էսթետիկական և բարոյական հայացքները, ինչպես նրա խոսքը: Հենց միայն մարդկանց խոսքից կարելի է իմանալ նրանց մտքերը, զգացմունքները և մղումները, պատկերացում կազմել նրանց ընդհանուր զարգացածության մասին: Մարդու խոսքը պայմանավորված է շատ գործոններով՝ նրա սեռով, սոցիալական դիրքով, տարիքով, մասնագիտությամբ: Տղամարդիկ և կանայք ունեն իրենց հատուկ հոգեբանական առանձնահատկություններ, որոնք ներազդում են նրանց խոսքային միջոցների ընտրության վրա և տարբերում նրանց խոսքը մյուսների խոսքից: Այդ պատճառով ամեն մի բանավոր կամ գրավոր արտահայտություն կարող է արտացոլել կին-խոսողի կամ տղամարդ-խոսողի անհատականությունը:

Հարցեր և առաջադրանքներ

1. Ինչպե՞ս են գենդերային կարծրատիպերը ներազդում կանանց և տղամարդկանց խոսքի վրա:

2. Արդյո՞ք *ձայնարկությունների, գռեհիկ, ուժգնացնող և կոչական բառերի* դերը հուզական խոսքում կարելի է կապել հուզական ազդակների հետ, որոնք արտահայտվում են խոսքում:

3. Արդյո՞ք կանայք ավելի քիչ են օգտագործում *կոպիտ և հայիոյական բառապաշար*:

4. Արդյո՞ք անգլիական անեկդոտներում գենդերային խտրականությունը ստեղծվում է տղամարդկանց՝ որպես գե-

րիշխող և կանանց՝ որպես հնազանդվող սեռերի ներկայացման միջոցով:

5. Ինչպիսի՞ վարքագիծը կարելի է համարել ագրեսիվ:

Քննարկման թեմաներ

1. Տղամարդիկ հայիոյախոսությունն օգտագործում են իրենց «տղամարդկային առաջնայնությունը», արական սեռին պատկանելությունը ցուցադրելու համար:

2. Ինչպե՞ս եք վերաբերում այն երևույթին, երբ անպարկեշտ բառերը օգտագործվում են կարծես ընկերաբար, անկաշկանդ, որպես զրուցակցի նկատմամբ դրական վերաբերմունքի դրսևորում:

Գործնական առաջադրանքներ

1. Զանազան կերպարներ կիրառվում են գովազդներում, որոնք թելադրվում են կանանց և տղամարդկանց հասարակական կարծրատիպերով (օրինակ՝ մանկական և կենցաղային ապրանքների, սննդամթերքի գովազդում ներկայացվում է մոր և կնոջ կերպարը, թանկարժեք ապրանքների գովազդում ներկայացվում է գործարար տղամարդու կերպարը): Ներկայացրեք օրինակներ կանանց և տղամարդկանց հասարակական կարծրատիպերի վերաբերյալ գովազդներում:

2. Արտաքին ագրեսիա (հարձակողականություն խոսքում և խոսքային վարքագծում) դրսևորելու տղամարդկանց առավել հակվածությունը մատնանշում են հոգեբանության հետազոտու-

թյունների արդյունքները: Ամերիկացի հոգեբան Ա. Անաստազին ագրեսիվությունը դասում է տղամարդկանց հիմնական անձնային հատկությունների շարքին (Анастаси, 1982, 8-15): Մեկնաբանեք Ա. Անաստազիի կատարած ուսումնասիրությունը:

Գրականություն

1. **Анастаси А.**, Дифференциальная психология //Психология индивидуальных различий. Тексты / Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер, В.Я.Романова. М.:Изд-во Моск. ун-та, 1982. с. 8-14.
2. **Гак В.Г.**, Язык как форма самовыражения народа/ Сб. статей: Язык как средство трансляции культуры. М.: Наука, 2000.
3. **Жельвис В.И.**, Поле брани. Сквернословие как социальная проблема. М.: Изд-во Московского университета, 1997.
4. **Степанов Ю.С.**, Основы языкознания. М.: Просвещение, 1969.
5. **Фомина З.Е.**, Эмоционально-оценочная лексика современного немецкого языка: Автореф. дис. ... доктора филол.наук. М., 1996.
6. **Pervin L.A., John O.P.**, Personality. Theory and research. New York, 1997.
7. **Sharpe J.**, The Adult Joke Book. London: Arcturus Publishing Limited, 2004.

Համացանցային աղբյուրներ

- <http://www.ajokeaday.com/clasificacion.asp?ID=48&Pagina=10>
(05.07.2010)
- <http://www.ajokeaday.com/Clasificacion.asp?ID=54&Pagina=5>
(05.10.2014)
- <http://www.free-funny-jokes.com/talking-italian.html> (08.06.2011)
- <http://www.funs.co.uk/fs/s24.html> (05.10.2014)

http://www.guy-sports.com/jokes/good_jokes.htm (05.10.2014)
<http://hotjokes.net/i-dont-know/> (08.09.2013)
<http://www.hiren.info/funstuff/funny-jokes/if-i-wasnt-rich>
 (02.02.2011)
<http://www.hydepark21.com/topic/anecdote> (08.09.2013)
<http://jokstop.com/love/0ay> (10.05.2012)
<http://jokstop.com/13> (05.10.2014)
http://www.jokebuddha.com/joke/Adam_talks_to_God_1 (05.10.2014)
<http://jokes.cc.com/funny-marriage-jokes/7ra4ct/the-husband-s-best-friend> (05.10.2014)
<http://jokes.cc.com/funny-dark-humor/d6vjuu/the-mortician-s-big-discovery> (05.10.2014)
<http://www.jokesoftheday.net/jokes-archive/2015/01/05/> (05.10.2014)
<http://www.laughfactory.com/jokes/sexist-jokes> (05.11.2015)
<http://lingualeo.com/uk/jungle/the-house-is-going-to-burn-344401>
 (20.10.2014)
<http://www.native-english.ru/anecdotes/3721> (08.10.2014)
<http://www.native-english.ru/anecdotes/1661> (08.10.2016)
<http://www.shabbir.com/jokes/blond/blondguy.html> (02.08.2010)
<http://www.touchinglovestories.com/lovestory120.htm> (02.08.2010)
<http://www.xjokes.net/broken-leg.html> (08.09.2013)

ՄԱՍ 2

ԽՈՍՈՒՅԹԻ ԳԵՆԴԵՐԱՅԻՆ ՀԱՅԵՑԱԿԵՐՊԸ

2.1. Հետազոտական աշխատանք

Task 1.

Make notes on what aspects of women's language use are being represented as “*deficient*”.

➤ Some pre-feminist work as well as feminist work on gender and language has been characterised as a “***deficit model***”. O. Jespersen's, P.Trudgill's and R. Lakoff's positions on women's language have been described as “***deficit***” models. Read Otto Jespersen's (1922) chapter, *The woman*, in his book “Language: its nature, origins and development”, Peter Trudgill's work on ***language and sex*** in *Sociolinguistics* (1983) and Robin Lakoff's “Language and Woman's Place” (1975) and try to identify the elements of a “***deficit***” approach.

➤ Is it right to describe O.Jespersen's, P.Trudgill's and R. Lakoff's representations of women's language as a “***deficit model***”?

➤ Write a report on “***deficit***” approaches to gender and language use.

Task 2.

Read Dale Spender's chapter *Language and reality: who made the world?* in her book "Man Made Language" (1980).

➤ Identify as many of her claims about men's linguistic agency as you can find.

➤ How convincing do you find these claims about the power of patriarchy?

➤ Maria Black and Ros Coward (1981) critiqued Spender's notion of "*patriarchy*". Read and make notes on M. Black and R.Coward's (1981) critique of "*Man Made Language*".

➤ Write a review of Dale Spender's "*Man Made Language*".

Task 3.

Use the World Wide Web to track down some popular reviews of Deborah Tannen's "*You Just Don't Understand!*"

➤ Trace D.Tannen's understanding of male-female miscommunication.

➤ Write up a report of D.Tannen's study.

➤ Comment on the following: *Men are from Mars, Women are from Venus* (John Gray) What does this suggest about current understandings of gender and gender relations?

Task 4.

Carry out a literature review of empirical studies of gender tendencies in the use of *tag questions* in English.

➤ Make a list of the different functions of *tag questions* that have been identified.

➤ Carry out your own study of use of tag questions in D.H.Lawrence's "*Sons and Lovers*" and "*The Rainbow*".

➤ Audiotape a mixed-sex group of five or six people in an informal setting. Analyse and identify all the **tag questions** in the conversation (different functions and frequency of **tag questions**).

➤ Summarise your findings.

Task 5.

Read West and Zimmerman's (1977, 1975) works on *overlapping speech*.

➤ Indicate developments in the understanding of how ***overlapping speech*** may not constitute an interruption.

➤ Read some later studies of gender and ***overlapping speech*** (Beattie 1981, Talbot 1992). Document how the field developed during this period in terms of methodological approaches and understandings.

➤ Audio-record ten minutes of talk between a man and a woman. Identify similarities and any differences.

➤ Summarise your findings.

Task 6.

Write three different dialogues between 1) two male speakers, 2) two female speakers, and 3) a female speaker and a male speaker.

➤ Think of and make a list of cases in which people you know vary their language use with the sex of the person they are talking to. In what ways do they do this?

➤ Summarise your findings.

Task 7.

Search the World Wide Web for reviews of “*Language and Sexuality*” by Deborah Cameron and Don Kulick (2003).

➤ Read these reviews carefully, noting particularly how much they are descriptive and evaluative, and how negative comments are phrased.

➤ Read D. Cameron and D. Kulick’s “*Language and Sexuality*” yourself and make your own review.

Task 8.

Explore why Judith Butler’s book “*Gender Trouble*” (1999) is subtitled “*Gender and the Subversion of Identity*”.

➤ Consider the notion of “*gender identity*” in relation to language.

➤ Comment on the concept of “*identity*”.

➤ Explore the position taken by discursive psychologists on identity (e.g. Edley 2001).

➤ Write a paper on the diversity of understandings of “*gender identity*”.

Task 9.

Investigate the derogatory use of ‘*big-ass*’, ‘*whore*’, ‘*tits*’, ‘*slag*’, ‘*tart*’, ‘*bitch*’, ‘*bird*’ and ‘*cow*’ in modern English.

➤ Ask native speakers of English of different ages about their uses and understandings of these terms.

➤ Traditionally used of women, to what extent are these terms now used also of men, and, if they are used of men, what meanings do they carry? Are these terms as derogatory as when used of women?

➤ Summarise your findings.

Task 10.

Using a paremiological dictionary collect proverbs about women and men.

- Find gender stereotypes in proverbs.
- What profile emerges?
- What aspects of women's and men's use of language feature in proverbs? How homogeneous is this and how much variability is there?
- Write some positive proverbs about women and men.
- Summarise your findings.

Task 11.

Using a dictionary of quotations, identify and list quotations about women and men.

- Find gender stereotypes in quotations. Stereotypes associated with the gender factor reflect the views of society on the behavior expected of men or women.
- Which type of quotations are more numerous? What might be some different reasons for this?
- How would you characterise the various quotations? How would you group them?
- Ask yourself whether the profile shown by the proverbs is comparable with that shown by the quotations.

Task 12.

Choose a science fiction novel that is particularly interesting in terms of gender.

- Make notes on why science fiction novels (for example *"Summer People"*, *"The Longings of Women"*, *"Woman on the*

Edge of Time” by Marge Piercy or “*Planet of Exile*”, “*The Left Hand of Darkness*”, “*The Word for World is Forest* “ by Ursula LeGuin) might be considered an interesting genre in the study of gender and language.

- Consider why science fiction is a genre of interest to feminists, and why it might also be of interest to some linguists.

- Summarise your findings.

Task 13.

Watch a video or DVD of the movies ‘*The Little Mermaid*’, ‘*Cinderella*’, ‘*Mulan*’, ‘*Hercules*’, ‘*Pinocchio*’.

- Identify and name some gendered discourses evident in fairy tales.

- Study gender stereotypes in fairy tales. The patriarchal paradigm that structures the fairytale genre naturalizes the subordination of women in a male dominated society. Thus, fairytales are always created and reproduced through an androcentric lens.

- Prepare a Powerpoint presentation on the above task.

Task 14.

Collect birth announcement pages from different newspapers both in English and Armenian.

- Identify the different ways in which these announcements linguistically construct gender.

- Summarise your findings.

Task 15.

Read Shelley DeLosh's book "*Etiquette books as vehicles for gender stereotypes*" (1993).

- Make notes on some of the ways in which women are advised to talk and not to talk.
- Note down assumptions about gender, gender roles and gender relations.
- Summarise your findings.

Task 16.

Read Harold Garfinkel's "*Studies in Ethnomethodology*" (1967).

- How gender may be similarly said to be *achieved* rather than *ascribed*.
- Focus on the possible or partial achievement of gender through the use of language and linguistic interaction in a range of contexts.
- Write up a report of Harold Garfinkel's study.

Task 17.

Audio-record a few minutes of discussion on a particular topic between three pairs: *one woman-man, one man-man and one woman-woman pairs*.

- Analyse three discussions including ***minimal responses and indicating overlaps and approximate pause lengths***.
- Identify differences and similarities in communication style between the participants.

Task 18.

Write a research proposal for a project investigating gender differences (or tendencies) in language use.

➤ Consider: why the research needs to be done; the data you need; the analysis of the data; how you will disseminate the findings.

➤ Prepare a Powerpoint presentation on the above tasks, and present the results to your fellow students.

Task 19.

Create a bibliography of edited collections of work on gender and language study.

➤ Identify what makes each collection distinctive.

➤ Arrange your bibliography chronologically.

Task 20

Distinguish which refers to “gender” and which refers to “sex” (Source: The Oxfam Training Manual, 1994)

Statement	True / False	True/false (personal opinion/belief/generalization)	Sex (S) or Gender (G)	Why?
1. <i>Women give birth, men do not</i>				
2. <i>Women are more loving and caring</i>				
3. <i>The most important role of the man is to be breadwinner and head of the household.</i>				

<i>4. Men think and act more rationally than women</i>				
<i>5. Women can menstruate while men cannot</i>				
<i>6. Women make poor managers</i>				
<i>7. Most men are taller than women</i>				
<i>8. According to united nations statistic, women do 67 per cent of the world's work, yet their earnings for it amount to only 10 per cent of the world's income</i>				
<i>9. Women have developed breast that are usually capable of lactating, while men do not</i>				
<i>10. Studies show that girls perform better in girls-only classroom situation</i>				
<i>11. Sex is not as important for women as it is for men</i>				
<i>12. Only men can provide the sperm for fertilization</i>				

13. In a study of 224 cultures, there were 5 in which men did all the cooking and 36 in which women did all the house building				
14. Women are the weaker sex				
15. Men do not cry				

Task 21.

Gender Communication Quiz

How much do you know about how men and women communicate? If you think a statement is an accurate description of communication patterns, mark it true. If you think it isn't, mark it false.

1. Men talk more than women.
2. Men are more likely to interrupt women than to interrupt other men.
3. During conversations, women spend more time looking at their partner than men do.
4. Nonverbal messages carry more weight than verbal messages.
5. Female managers communicate with more emotional openness and drama than male managers.
6. Men not only control the content of conversations, they also work harder in keeping conversations going.
7. When people hear generic words, such as "mankind" and "he," they respond inclusively, indicating that the terms apply to both sexes.

8. In classroom communications, male students receive more reprimands and criticism.

9. Women are more likely than men to disclose information about intimate personal concerns.

10. Female speakers are more animated in their style than are males.

11. Women use less personal space than men.

12. When a male speaks, he is listened to more carefully than a female speaker, even when she makes the identical presentation.

13. In general, women speak in a more tentative style than do men.

14. Women are more likely to answer questions that are not addressed to them.

15. There is widespread gender segregation in schools, and it hinders effective classroom communication.

16. Female managers are seen by both male and female subordinates as better communicators than male managers.

17. In classroom communications, teachers are more likely to give verbal praise to female than to male students.

18. In general, men smile more often than women.

Explanations of the Answers

1. **True.** Despite the stereotype, the research is consistent and clear. In classrooms, in offices, in group discussions, in two-person conversations, men talk more than their fair share of the time. For example, in one experiment male and female subjects were asked to verbally describe pictures and engravings. The

women's average description was approximately three minutes. For a man, the average time was 13 minutes.

2. **True.** When women talk with other women, interruptions are evenly distributed. When men talk with other men, interruptions are evenly distributed. However, when men and women talk with one another, almost all interruptions are by male speakers. Sociologists Candace West and Donald Zimmerman analyzed conversations in university settings, both on and off campus. They found that males interrupt females much more often than they interrupt other males and more often than females interrupt either males or females. These sociologists think that interrupting is a way of exercising power. They say, *"Here we are dealing with a class of speakers, females, whose right to speak appears to be casually infringed upon by males."*

3. **True.** Many studies with subjects ranging from infants to the elderly have shown that women are more likely than men to look at their partner. One reason may be that men talk more and women listen more. Research shows that a listener of either sex looks more at a speaker than the speaker looks at the listener. Another possible reason why women look more frequently at a partner may be their need for and expertise in decoding nonverbal cues. In a direct staring confrontation, however, women will be more likely to avert their eyes, especially when stared at by men. Frequently, a woman will tilt her head back rather than look directly at a man. Researchers call this a presenting gesture that reflects friendliness and submission.

4. **True.** Nonverbal messages carry over four times the weight of verbal messages. Other research shows that in most two-person conversations, nonverbal messages convey more than 65 percent of the meaning. Women seem to communicate more effectively on this nonverbal channel. They are better than men at decoding nonverbal cues. They are also more likely to reflect their feelings through facial expressions.

5. **False.** Research conducted at a Midwest hospital and in the clerical departments and production lines of manufacturing firms show that both female and male managers score higher than the general population in communicating friendliness and approval to subordinates. Further, women managers are no more emotionally open or dramatic than their male counterparts. Both sexes appear to feel that managers should not demonstrate these characteristics. However, there were some communication differences. Male managers were more dominant in style and more likely to direct the content and flow of the conversation.

6. **False.** While men do exert power and authority in controlling the course of conversations, women exert more effort in maintaining communication. Sociologist Pamela Fishman placed tape recorders in homes of couples who described themselves as free of traditional sex role stereotypes. Fishman recorded over 50 hours of conversations that occurred naturally. Over 96 percent of the topics men introduced were developed into conversations. Only 36 percent of the topics women introduced were similarly developed. Women asked more questions and were more willing to develop a topic introduced by men. In contrast, men “killed”

conversational topics that women introduced by giving a minimal response, such as “*um*,” and failing to ask questions or make more extended comments about the topic. In studies of mock jury deliberations, it has been found that women are more likely to make understanding and supportive comments.

7. False. Terms such as “*mankind*,” “*man*,” and “*he*” are supposed to be generic and are presumed to include both men and women. Research shows that this isn't really the case. People are more literal in their thinking. Studies with elementary, secondary, and college students show that when the supposed generic term “*man*” is used, people envision males, even when the content implies both men and women. In another study, students illustrated supposedly generic references (*e.g.*, *urban man*) with males pictures more than they did when references were neutral (*e.g.*, *urban life*). Other researchers found that when male generic nouns and pronouns were used to describe the job of psychologists, females students described the job as less attractive to them than when sex-neutral terms were used. Women who were exposed to the feminine generic (“*she*” to include everybody) reported feelings of pride, importance, and power. Yet another researcher reports that when an applicant for an executive position was described as a “*girl*,” subjects rated her as less “*tough*,” “*mature*,” “*brilliant*,” and “*dignified*,” and they gave her approximately 6 percent less in salary than when the word “*woman*” was used.

8. True. The research is very consistent on this issue. From preschool through high school, male students are more likely than

female students to be reprimanded for misbehavior. Some studies say they are eight to ten times as likely to be scolded. Sometimes they get reprimanded more because they are misbehaving more. But other studies show that when females and males are misbehaving equally, the males are still more likely to get scolded and receive harsher penalties.

9. **True.** There is some inconsistency in the research here, but most studies show that women are more likely to reveal personal information about themselves. This pattern may reflect differences in power or status between males and females. For example, in work situations subordinates tend to reveal more personal information about themselves than their superiors reveal to them. The more power a person has, the more personal information he or she is likely to receive.

10. **True.** Female speakers display more animated behavior, including amount and intensity of eye contact, gestures, facial expressions, and body movement. Further, they are more likely to use a wider range of pitch and more variable intonations than male speakers. However, men appear to be more dramatic in their verbal behavior. They are more likely to tell anecdotes and jokes.

11. **True.** Women's space is far more likely to be intruded on by others. Women are approached more closely than men by both women and men. When women and men approach each other on the street, women are more likely to walk around men or move out of their way. In homes men are more likely to have their room, study, or den-an inviolate area where nothing is to be touched.

Women also use space in a more confining way. While men are more likely to sit with arms and legs apart, women cross legs at ankles and sit with hands in their laps, taking up far less space. This reduced control of space or territory is characteristic of those with less power and status.

12. **True.** Both female and male members of audiences pay more attention to male speakers than female speakers. Audience members recall more information from presentations given by males. This appears to occur whether the information is stereotyped as appropriate for males or stereotyped as associated with females. And it occurs even when male and female speakers make an identical presentation.

13. **True.** According to linguist Robin Lakoff, “*women’s language*” is characterized by certain patterns: making statements that end in a questioning intonation or putting tag questions at the end of declarative sentences (*This is a good movie, isn’t it?*); using qualifiers such as “*kind of*” or “*I guess*,” using “empty adjectives” (*divine or lovely*) and “so” with adjectives (*so thoughtful*). While not all studies support Lakoff’s notion of women’s speech, several show that women do express themselves with more diffidence and less assertion than men. Many researchers claim that tentative speech patterns do not characterize the speech of women so much as they characterize the speech of those who lack power. For example, one group of researchers analyzed communication in a police station. They found that both male and female clients who came to the station were more likely to use “women’s language” than were either male or female police personnel. There are

consequences to using “women's language.” Both men and women who speak in a tentative, nonassertive style are less likely to be believed by a jury. In fact, only recently has the British Broadcasting Corporation (BBC) allowed women to read the news over the air because they were perceived to lack credibility or authority.

14. **False.** Men manage to capture more than their fair share of talk time. Sometimes women actually help men gain this advantage because they are more likely to ask questions while men are more likely to give answers. However, men often take this advantage for themselves by interrupting women and by answering questions that are not addressed to them.

15. **True.** When people hear the word “segregation,” they usually think about racial discrimination. Gender segregation may occur in more subtle ways, but it is widespread. Teachers, or students themselves, frequently form separate boy and girl lines, seating arrangements, work groups, play areas, and even science lab work teams. Even college classrooms display gender segregation in student seating arrangements. Children cross racial lines more often than gender lines in classroom communication. Some researchers have found that students are often unwilling to work together on science projects. However, teachers can encourage boys and girls to play and work together simply by praising children engaged in cross-gender interaction. An important implication of the research is that when girls and boys work and play together, they are less likely to hold stereotyped attitudes.

16. **True.** Despite the stereotypes, when employees work for a female supervisor, they vote their approval. Female managers are seen as giving more attention to subordinates, as more open to new ideas, and as more supportive of worker effort than male managers. Both female and male subordinates report that morale and job satisfaction are higher when supervised by women. Others report that women are more dependable, show greater concern, and pay better attention to detail. Research on female managers in the business world is related to research in elementary schools. Studies on elementary schools with female principals show that these schools are warmer, more democratic, and are characterized by higher student achievement and higher pupil and parental satisfaction.

17. **False.** Although girls get better grades than boys, they receive less verbal praise from teachers. When girls do get praise from teachers, it is likely to be for neatness and appearance (*"That's an attractive paper."* *"You have very neat handwriting"*). In contrast, when boys get praise, it is more likely to be for the intellectual quality of their ideas. Not only do teachers praise boys more, but they also criticize them more, ask them more questions, and give them more attention in general.

18. **False.** Women are far more likely to smile than men. They do this in many different social situations, even though they are not necessarily happy or amused. In one field study, researchers smiled at approximately 150 males and 150 females in public. In general, women returned the smiles more often than men. Women returned the smiles to men 93 percent of the time and to

other women 86 percent of the time. Males smiled back at women 67 percent of the time, and they returned smiles to men 58 percent of the time.

*(From Myra Sadker and Joyce Kaser, **The Communications Gender Gap**, Mid-Atlantic Center for Sex Equity, 5010 Wisconsin Avenue, N.W., Suite 308, Washington, D.C. 20016, 1984)*

Task 22.

Write a report on the following issues:

1. Gender differences in e-mail communication;
2. Gender differences in communication disorders;
3. Transgendering and cultural transformation;
4. Gender differences in political discourse;
5. Male and female writers;
6. Ethnic style in male-female conversation;
7. Gender and the use of linguistic varieties;
8. Gender differences in aggression;
9. Male and female profanity;
10. Male and female stereotypes;
11. Gender stereotypes in advertising;
12. Gender roles in children's literature;
13. Gender differences in non-verbal communication.

2.2. Գենդերային ընթերցումներ

Define the gender of the writer. Consider why texts broadly related to sex might constitute particularly useful sites for the study of gender and language, gender relations and the linguistic construction of gender.

1. “At once, though it was night and the way was lonely, she left the hut and walked to the next village, where there was a hedge of cactus. She brought back leaves of cactus, cut them into strips and hung a strip over every door, every window, every aperture through which an evil spirit might enter the hut. But the midwife said, ‘whatever you do, this boy will eat up his own mother and father.’”

- Male
- Female

2 . “Who am I? And how, I wonder, will this story end? The sun has come up and I am sitting by a window that is foggy with the breath of a life gone by. I’m a sight this morning: two shorts, heavy pants, a scarf wrapped twice around my neck and tucked into a thick sweater knitted by my daughter thirty birthdays ago. The thermostat in my room is set as high as it will go, and a smaller space heater sits directly behind me. It clicks and groans and spews hot air like a fairytale dragon, and still my body shivers with a cold that will never go away, a cold that has been eight years in the making.”

- Male
- Female

3. “But was it really like that? As painful as I remember? Only mildly. Or rather, it was a productive and fructifying pain. Love, thick and dark as Alaga syrup, eased up into that cracked window. I could smell it – taste it – sweet, musty, with an edge of wintergreen in its base – everywhere in that house. It stuck, along with my tongue, to the frosted windowpanes. It coated my chest, along with the salve, and when the flannel came undone in my sleep, the clear, sharp curves of air outlines its presence on my throat. And in the night, when my couching was dry and tough, feet padded into the room, hands repinned the flannel, readjusted the quilt, and rested a moment on my forehead. So when I think of autumn, I think of someone with hands who does not want me to die.”

- Male
- Female

4. “Mungo drove with verve and dash. They had spent the night in an hotel by the Helford river. He had feared, when Alison insisted on stopping at a chemist in Truro, that she was planning one of her fucking headaches (to be exact a non-fucking headache) but this fear had been groundless. After dinner with Rory, who entertained them during the meal with a description of his life as a milliner, he had, elevated by circumspect consumption of wine, gone up to their room to find that she had bought not, as he supposed, soluble aspirin, but a choice of contraceptives. ‘Which do you prefer?’ Alison presented her offerings. ‘Arousal? Elite? Fiesta?’”

- Male
- Female

5. “Why had she married him? – For solace, for children. But at first the insomnia coating her brain got in the way of her first aim; and children don’t always come at once. So Amina had found herself dreaming about an undreamable poet’s face and waking with an unspeakable name on her lips. You ask: what did she do about it? I answer: she gritted her teeth and set about putting herself straight. This is what she told herself: ‘You big ungrateful goof, can’t you see who is your husband now? Don’t you know what a husband deserves?’ To avoid fruitless controversy about the correct answers to these questions, let me say that, in my mother’s opinion, a husband deserved unquestioning loyalty, and unreserved, full-hearted love.”

- Male
- Female

6. “I should know better than to read even as much as a headline in The New York Times; although, as I’ve often pointed out to my students at Bishop Strachan, this newspaper’s use of the semicolon is exemplary. Reagan Declares Firmness on Gulf; Plans Are Unclear Isn’t that a classic? I don’t mean the semicolon; I mean, isn’t that just what the world needs? Unclear firmness! That is the typical American policy: don’t be clear, but be firm!”

- Male
- Female

7. “Is there a cheese sandwich left? She rummages in the paper bag. No, she says, but there’s a hard-boiled egg. She’s never been this happy before. Everything is fresh again, still to be

enacted. Just what the doctor ordered, he says. A bottle of lemonade, a hard-boiled egg, and Thou. He rolls the egg between his palms, cracking the shell, then peeling it away. She watches his mouth, the jaw, the teeth. Beside me singing in the public park, she says. Here's the salt for it. Thanks. You remembered everything."

- Male
- Female

8. "PS in answer to your 'polite query', yes, I am still one ... despite your evident contempt I'm feeling quite fine about it, thanks ... twenty is really not that late among young people these days, especially if they've decided to make their fellowship with Christ. It was weird that you asked, because I did walk through Hyde Park yesterday and thought of you losing yours to someone you had never met before and never would again. And no. I wasn't tempted to repeat the incident..."

- Male
- Female

9. "I have vascular dementia, the doctor told me, and there was some comfort to be had. There's the slowness of the undoing, which he must have mentioned a dozen times. Also, it's not as bad as Alzheimer's, with its mood swings and aggression. If I'm lucky, it might turn out to be somewhat benign. I might not be unhappy – just a dim old biddy in a chair, knowing nothing, expecting nothing. I had asked him to be frank, so I could not complain. Now he was hurrying me out. There were twelve people in his waiting room wanting their turn. In summary, as he helped me into my coat, he gave me the route map: loss of memory, short-and long-

term, the disappearance of single words – simple nouns might be the first to go – then language itself, along with balance, and soon after, all motor control, and finally the autonomous nervous system. Bon Voyage!”

- Male
- Female

10.“A tall, broad-shouldered man came to stand in the doorway, dressed in faded jeans and an untucked tan chamois shirt, his feet shod in moccasins. Maggie could hardly take him in. Brown curly hair, a light stubble of beard, piercing green eyes framed by laugh wrinkles. Cookie halfway to her mouth and uncharacteristically breathless, she admonished herself, Get a grip. He's just another man...”

- Male
- Female

11.This was how they were talking in the sawmill while Anselmo waited in the snow watching the road and the light in the sawmill window.

I hope I am not for the killing, Anselmo was thinking. I think that after the war there will have to be great penance done for the killing. If we no longer have religion after the war then I think there must be some form of civic penance organized that all may be cleansed from the killing or else we will never have a true and human basis for living. The killing is necessary, I know, but still the doing of it is very bad for a man and I think that, after all this is over and we have won the war, there must be a penance of some kind for the cleansing of us all.

Anselmo was a very good man and whenever he was alone for long, and he was alone for much of the time, this problem of the killing returned to him.

I wonder about the *Inglüs*, he thought. He told me that he did not mind it. Yet he seems to be both sensitive and kind. It may be that in the younger people it does not have an importance. It may be that in foreigners, or in those who have not had our religion, there is not the same attitude. But I think any one doing it will be brutalized in time and I think that even though necessary, it is a great sin and that afterwards we must do something very strong to atone for it.

It was dark now and he looked at the light across the road and shook his arms against his chest to warm them. Now, he thought, he would certainly leave for the camp; but something kept him there beside the tree above the road. It was snowing harder and Anselmo thought: if only we could blow the bridge tonight. On a night like this it would be nothing to take the posts and blow the bridge and it would all be over and done with. On a night like this you could do anything.

Then he stood there against the tree stamping his feet softly and he did not think any more about the bridge. The coming of the dark always made him feel lonely and tonight he felt so lonely that there was a hollowness in him as of hunger. In the old days he could help this loneliness by the saying of prayers and often coming home from hunting he would repeat a great number of the same prayer and it made him feel better. But he had not prayed once since the movement. He missed the prayers but he thought it would be unfair and hypocritical to say them and he did not wish

to ask any favors or for any different treatment than all the men were receiving.

No, he thought, I am lonely. But so are all the soldiers and the wives of all the soldiers and all those who have lost families or parents. I have no wife, but I am glad that she died before the movement. She would not have understood it. I have no children and I never will have any children. I am lonely in the day when I am not working but when the dark comes it is a time of great loneliness. But one thing I have that no man, nor any God can take from me and that is that I have worked well for the Republic. I have worked hard for the good that we will all share later.

- Male
- Female

12. When June was half gone, the big clouds moved up out, of Texas and the Gulf, high heavy clouds, rain-heads. The men in the fields looked up at the clouds and sniffed at them and held wet fingers up to sense the wind. And the horses were nervous while the clouds were up. The rain-heads dropped a little spattering and hurried on to some other country. Behind them the sky was pale again and the sun flared. In the dust there were drop craters where the rain had fallen, and there were clean splashes on the corn, and that was all.

A gentle wind followed the rain clouds, driving them on northward, a wind that softly clashed the drying corn. A day went by and the wind increased, steady, unbroken by gusts. The dust from the road fluffed up and spread out and fell on the weeds beside the fields, and fell into the fields a little way. Now the wind grew strong and hard and it worked at the rain crust in the corn

fields. Little by little the sky was darkened by the mixing dust, and the wind felt over the earth, loosened the dust, and carried it away. The wind grew stronger. The rain crust broke and the dust lifted up out of the fields and drove gray plumes into the air like sluggish smoke. The corn threshed the wind and made a dry, rushing sound. The finest dust did not settle back to earth now, but disappeared into the darkening sky.

The wind grew stronger, whisked under the stones, carried up straws and old leaves, and even little clods, marking its course as it sailed across the fields. The air and the sky darkened and through them the sun shone redly, and there was a raw sting in the air. During a night the wind raced faster over the land, dug cunningly among the rootlets of the corn, and the corn fought the wind with its weakened leaves until the roots were freed by the prying wind and then each stalk settled wearily sideways toward the earth and pointed the direction of the wind.

The dawn came, but no day. In the gray sky a red sun appeared, a dim red circle that gave a little light, like dusk; and as that day advanced, the dusk slipped back toward darkness, and the wind cried and whimpered over the fallen corn.

Men and women huddled in their houses, and they tied handkerchiefs over their noses when they went out, and wore goggles to protect their eyes.

When the night came again it was black night, for the stars could not pierce the dust to get down, and the window lights could not even spread beyond their own yards. Now the dust was evenly mixed with the air, an amulsion of dust and air. Houses were shut tight, and cloth wedged around doors and windows, but the dust came in so thinly that it could not be seen in the air, and it settled

like pollen on the chairs and tables, on the dishes. The people brushed it from their shoulders. Little lines of dust lay at the door sills.

- Male
- Female

13. He did extraordinarily well in the war. He was a captain before he went to the front, and following the Argonne bat ties he got his majority and the command of the divisional machine-guns. After the Armistice he tried frantically to get home, but some complication or misunderstanding sent him to Oxford instead. He was worried now -there was a quality of nervous despair in Daisy's letters. She didn't see why he couldn't come. She was feeling the pressure of the world outside, and she wanted to see him and feel his presence beside her and be reassured that she was doing the right thing after all.

For Daisy was young and her artificial world was redolent of orchids and pleasant, cheerful snobbery and orchestras which set the rhythm of the year, summing up the sadness and suggestiveness of life in new tunes. All night the saxophones wailed the hopeless comment of the "Beale Street Blues" while a hundred pairs of golden and silver slippers shuffled the shining dust. At the gray tea hour there were always rooms that throbbed incessantly with this low, sweet fever, while fresh faces drifted here and there like rose petals blown by the sad horns around the floor.

Through this twilight universe Daisy began to move again with the season; suddenly she was again keeping half a dozen dates a day with half a dozen men, and drowsing asleep at dawn with the beads and chiffon of an evening dress tangled among dying orchids on the floor beside her bed. And all the time something

within her was crying for a decision. She wanted her life shaped now, immediately- and the decision must be made by some force - of love, of money, of unquestionable practicality - that was close at hand.

That force took shape in the middle of spring with the arrival of Tom Buchanan. There was a wholesome bulkiness about his person and his position, and Daisy was flattered. Doubtless there was a certain struggle and a certain relief. The letter reached Gatsby while he was still at Oxford

- Male
- Female

14. The dirty sweat poured from his face and dripped from his nose. It stood out like small black grapes on the bent bare back and along his ribs. There was a squelching in his boots where the coal dust mixed with the perspiration. The powerful arms and knee drove the shovel deep into the heap and the biceps bulged as he tossed the coal into the skip. On the opposite side his mate kept pace with him, shovel for shovel, both lights bobbing up and down alternately, up and down, like parts of a machine. As each head rose with the lift of the shovel the slender beam of light from the lamp shot into the haze of dust hanging over the skip, become diffused and lost. Outside the narrow shafts of light was the impenetrable darkness. The light dropped low, the shovel scraped along the floor, the light rose and the coal fell into the skip. There was a rhythmic beat linking mate to mate. The sounds of the shovel and the falling of coal were hemmed in by the deep darkness. It stood close up to them, like resilient folds of black velvet. The blackness retreated at each puny advance of the lamp,

but flowed back immediately to bandage the thrust mark made by the rapier of light.

It was a thousand times darker than the darkest night; not merely the absence of light but a seeping something that penetrated everywhere and covered everything. Something tangible. And Eric was afraid. Afraid for the first time in the twelve months he had worked “on the coal” as a contract miner. The sweat that gushed from every pore was not only the measure of the weight of the shovel and the inadequate air flow, but, more than that, it was the outpouring of the fear that had been gnawing at his brain and knotting in his plexus for a long month past. Eric and George were pinpoints of light on a blackened stage; performers without an audience. A thousand feet above, the blazing sun wilted the leaves of the stunted box trees where the pee-wees lay cooling in the mud at the horse trough. The skip filled, George stood erect.

“She’ll do,” and cocked his ear to listen to the roof. Eric straightened slowly, listening as he did so, listening not with ears alone but with his whole body. Listening with his finger tips. A low sound like a gentle protesting sigh grew to a moan and built up and up and up till it thundered out, the groans of a monster in agony. The knot in Eric’s stomach tightened and his throat contracted as he crouched instinctively. He wanted to run, to run screaming, to get miles away from it, to get into the light of day. Wondrous, beautiful sun. The awful groaning and the shroud of darkness were pressing in on him, squeezing him, making it hard to breathe. But the bravery of cowardice held him silent and hobbled his feet as it had done for four fearsome weeks. George looked intently at the roof.

“While she’s talking to us, we know what she’s doing,” he said in a loud whisper. “No danger yet awhile. When she’s silent you never know, you never know.” His calm broke. “To hell with stripping pillars anyway, to hell with it! Gnawing away support that’s protecting you!” As the groaning died away to a low grinding, a new terror gripped the younger man. He didn’t want it to stop “talking”, talking to George who could understand it. It didn’t talk to *him*, it terrified him and yet the silence terrified him even more.

- Male
- Female

15. The progress of Catherine's unhappiness from the events of the evening was as follows. It appeared first in a general dissatisfaction with everybody about her, while she remained in the rooms, which speedily brought on considerable weariness and a violent desire to go home. This, on arriving in Pulteney Street, took the direction of extraordinary hunger, and when that was appeased, changed into an earnest longing to be in bed; such was the extreme point of her distress; for when there she immediately fell into a sound sleep which lasted nine hours, and from which she awoke perfectly revived, in excellent spirits, with fresh hopes and fresh schemes. The first wish of her heart was to improve her acquaintance with Miss Tilney, and almost her first resolution, to seek her for that purpose, in the pump-room at noon. In the pump-room, one so newly arrived in Bath must be met with, and that building she had already found so favourable for the discovery of female excellence, and the completion of female intimacy, so admirably adapted for secret discourses and unlimited confidence,

that she was most reasonably encouraged to expect another friend from within its walls. Her plan for the morning thus settled, she sat quietly down to her book after breakfast, resolving to remain in the same place and the same employment till the clock struck one; and from habitude very little incommoded by the remarks and ejaculations of Mrs. Allen, whose vacancy of mind and incapacity for thinking were such, that as she never talked a great deal, so she could never be entirely silent; and, therefore, while she sat at her work, if she lost her needle or broke her thread, if she heard a carriage in the street, or saw a speck upon her gown, she must observe it aloud, whether there were anyone at leisure to answer her or not. At about half past twelve, a remarkably loud rap drew her in haste to the window, and scarcely had she time to inform Catherine of there being two open carriages at the door, in the first only a servant, her brother driving Miss Thorpe in the second, before John Thorpe came running upstairs, calling out, "Well, Miss Morland, here I am. Have you been waiting long? We could not come before; the old devil of a coachmaker was such an eternity finding out a thing fit to be got into, and now it is ten thousand to one but they break down before we are out of the street. How do you do, Mrs. Allen? A famous bag last night, was not it? Come, Miss Morland, be quick, for the others are in a confounded hurry to be off. They want to get their tumble over." "What do you mean?" said Catherine. "Where are you all going to?" "Going to? Why, you have not forgot our engagement! Did not we agree together to take a drive this morning? What a head you have! We are going up Claverton Down." "Something was said about it, I remember," said Catherine, looking at Mrs. Allen for her opinion; "but really I did not expect you." "Not expect me!

That's a good one! And what a dust you would have made, if I had not come."

- Male
- Female

16. I remember the cold night you brought in a pile of logs and a chipmunk jumped off as you lowered your arms. "What do you think you're doing in here?" you said, as it ran through the living room. It went through the library and stopped at the front door as though it knew the house well. This would be difficult for anyone to believe, except perhaps as the subject of a poem. Our first week in the house was spent scraping, finding some of the house's secrets, like wallpaper underneath wallpaper. In the kitchen, a pattern of white-gold trellises supported purple grapes as big and round as Ping-Pong balls. When we painted the walls yellow, I thought of the bits of grape that remained underneath and imagined the vine popping through, the way some plants can tenaciously push through anything. The day of the big snow, when you had to shovel the walk and couldn't find your cap and asked me how to wind a towel so that it would stay on your head – you, in white towel turban, like a crazy king of snow. People liked the idea of our being together leaving the city for the country. So many people visited, and the fire place made all of them want to tell amazing stories: the child who happened to be standing on the right corner when the door of the ice-cream truck came open and hundreds of Popsicles crashed out; the man standing on the beach, sand sparkling in the sun, one bit glinting more than the rest, stooping to find a diamond ring. Did they talk about amazing things because they thought we'd run into one of them? Now I think they probably guessed it wouldn't work it was as hopeless as giving a child a matched cup and saucer. Remember the night, out

on the lawn, knee-deep in snow, chins pointed at the sky as the wind whirled down all that whiteness? It seemed that the world had been turned upside down, and we were looking into an enormous field of Queen Anne's lace. Later, headlights off, our car was the first to ride through the newly fallen snow. The world outside the car looked solarised.

You remember it differently. You remember that the cold settled in stages, that a small curve of light was shaved from the moon night after night, until you were no longer surprised the sky was black, that the chipmunk ran to hide in the dark, not simply to a door that led to its escape. Our visitors told the same stories people always tell. One night, giving me lessons in storytelling, you said, "Any life will seem dramatic if you omit mention of most of it"

This, then, for drama: I drove back to that house not long ago. It was April, and Allen had died. In spite of all the visitors, Allen, next door, had been the good friend in bad times. I sat with his wife in their living room looking out the glass doors to the backyard, and there was Allen's pool, still covered with black plastic that had been stretched across it for winter. It had rained, and as the rain fell, the cover collected more and more water until it finally spilled onto the concrete. When I left that day, I drove past what had been our house. Three or four crocuses were blooming in the front – just a few dots of white, no field of snow. I felt embarrassed for them. They couldn't compete.

This is a story, told the way you say stories should be told: Somebody grew up, fell in love, and spent a winter with her lover in the country. This, of course, is the barest outline, and futile to discuss. It as pointless as throwing birdseed on the ground while snow still falls fast. Who expects small things to survive when even the largest get lost? People forget years and remember moments.

Seconds and symbols are left to sum things up: the black shroud over the pool. Love, in its shortest form, becomes a word. What I remember about all that time is one winter. The snow. Even now, saying "snow", my lips move so that they kiss the air.

No mention has been made of the snowplow that seemed always to be there, scraping snow off our narrow road – an artery cleared, though neither of us could have said where the heart was.

- Male
- Female

17. We got out at Sonning, and went for a walk round the village. It is the most fairy-like little nook on the whole river. It is more like a stage village than one built of bricks and mortar. Every house is smothered in roses, and now, in early June, they were bursting forth in clouds of dainty splendour. If you stop at Sonning, put up at the "Bull," behind the church. It is a veritable picture of an old country inn, with green, square courtyard in front, where, on seats beneath the trees, the old men group of an evening to drink their ale and gossip over village politics; with low, quaint rooms and latticed windows, and awkward stairs and winding passages.

We roamed about sweet Sonning for an hour or so, and then, it being too late to push on past Reading, we decided to go back to one of the Shiplake islands, and put up there for the night. It was still early when we got settled, and George said that, as we had plenty of time, it would be a splendid opportunity to try a good, slap-up supper. He said he would show us what could be done up the river in the way of cooking, and suggested that, with the vegetables and the remains of the cold beef and general odds and ends, we should make an Irish stew.

It seemed a fascinating idea. George gathered wood and made a fire, and Harris and I started to peel the potatoes I should never have thought that peeling potatoes was such an undertaking. The job turned out to be the biggest thing of its kind that I had ever been in. We began cheerfully, one might almost say skittishly, but our light-heartedness was gone by the time the first potato was finished. The more we peeled, the more peel there seemed to be left on; by the time we had got all the peel off and all the eyes out, there was no potato left, at least none worth speaking of. George came and had a look at it, it was about the size of a pea-nut.

He said: "Oh, that won't do! You're wasting them. You must scrape them."

So we scraped them, and that was harder work than peeling. They are such an extraordinary shape, potatoes, all bumps and warts and hollows. We worked steadily for five-and-twenty minutes, and did four potatoes. Then we struck. We said we should require the rest of the evening for scraping ourselves.

I never saw such a thing as potato-scraping for making a fellow in a mess. It seemed difficult to believe that the potato-scrapings in which Harris and I stood, half smothered, could have come off four potatoes. It shows you what can be done with economy and care.

George said it was absurd to have only four potatoes in an Irish stew, so we washed half-a-dozen or so more, and put them in without peeling. We also put in a cabbage and about half a peck of peas. George stirred it all up, and then he said that there seemed to be a lot of room to spare, so we overhauled both the hampers, and picked out all the odds and ends and the remnants, and added them to the stew. There were half a pork pie and a bit of

cold boiled bacon left, and we put them in. Then George found half a tin of potted salmon, and he emptied that into the pot.

He said that was the advantage of Irish stew: you got rid of such a lot of things. I fished out a couple of eggs that had got cracked, and put those in. George said they would thicken the gravy.

I forget the other ingredients, but I know nothing was wasted; and I remember that, towards the end, Montmorency, who had evinced great interest in the proceedings throughout, strolled away with an earnest and thoughtful air, reappearing, a few minutes afterwards, with a dead water rat in his mouth, which he evidently wished to present as his contribution to the dinner; whether in a sarcastic spirit, or with a genuine desire to assist, I cannot say.

We had a discussion as to whether the rat should go in or not. Harris said that he thought it would be all right, mixed up with the other things, and that every little helped; but George stood up for precedent. He said he had never heard of water-rats in Irish stew, and he would rather be on the safe side, and not try experiments.

Harris said: "If you never try a new thing, how can you tell what it's like? It's men such as you that hamper the world's progress. Think of the man who first tried German sausage!"

It was a great success, that Irish stew. I don't think I ever enjoyed a meal more. There was something so fresh and piquant about it. One's palate gets so tired of the old hackneyed things: here was a dish with a new flavour, with a taste like nothing else on earth.

And it was nourishing, too. As George said, there was good stuff in it. The peas and potatoes might have been a bit softer, but

we all had good teeth, so that did not matter much: and as for the gravy, it was a poem, a little too rich, perhaps, for a weak stomach, but nutritious.

- Male
- Female

18. No one in our town ever had themselves so much talked about as Riley Henderson. Older people spoke of him with sighing voices, and those nearer his own age, like myself, were glad to call him mean and hard: that was because he would only let us envy him, would not let us love him, be his friend.

Anyone could have told you the facts.

He was born in China, where his father, a missionary, had been killed in an uprising. His mother was from this town, and her name was Rose; though I never saw her myself, people say she was a beautiful woman until she started wearing glasses; she was rich too, having received a large inheritance from her grandfather. When she came back from China she brought Riley, then five, and two younger children, both girls; they lived with her unmarried brother, Justice of the Peace Horace Holton, a meaty spinsterish man with skin yellow as quince. In the following years Rose Henderson grew strange in her ways: she threatened to sue Verena for selling her a dress that shrank in the wash; to punish Riley, she made him hop on one leg around the yard reciting the multiplication table; otherwise, she let him run wild, and when the Presbyterian minister spoke to her about it she told him she hated her children and wished they were dead. And she must have meant it, for one Christmas morning she locked the bathroom door and tried to drown her two little girls in the tub: it was said

that Riley broke the door down with a hatchet, which seems a tall order for a boy of nine or ten, whatever he was. Afterwards, Rose was sent off to a place on the Gulf Coast, an institution, and she may still be living there, at least I've never heard that she died. Now Riley and his uncle Horace Holton couldn't get on. One night he stole Horace's Oldsmobile and drove out to the Dance-N-Dine with Mamie Curtiss: she was fast as lightning, and maybe five years older than Riley, who was not more than fifteen at the time. Well, Horace heard they were at the Dance-N-Dine and got the Sheriff to drive him out there: he said he was going to teach Riley a lesson and have him arrested. But Riley said Sheriff, you're after the wrong party. Right there in front of a crowd he accused his uncle of stealing money that belonged to Rose and that was meant for him and his sisters. He offered to fight it out on the spot; and when Horace held back, he just walked over and socked him in the eye. The Sheriff put Riley in jail. But Judge Cool, an old friend of Rose's began to investigate, and sure enough it turned out Horace had been draining Rose's money into his own account. So Horace simply packed his things and took the train to New Orleans where, a few months later, we heard that, billed as the Minister of Romance, he had a job marrying couples on an excursion steamer that made moonlight cruises up the Mississippi. From then on, Riley was his own boss. With money borrowed against the inheritance he was coming into, he bought a red racy car and went skidding round the countryside with every floozy in town; the only nice girls you ever saw in that car were his sisters – he took them for a drive Sunday afternoons, a slow respectable circling of the square. They were pretty girls, his sisters, but they didn't have much fun, for he kept a strict watch, and boys were afraid to come

near them. A reliable colored woman did their housework, otherwise they lived alone. One of his sisters, Elizabeth, was in my class at school, and she got the best grades, straight A's. Riley himself had quit school; but he was not one of the pool-hall loafers, nor did he mix with them; he fished in the daytime, or went hunting; around the old Holton house he made many improvements, as he was a good carpenter; and a good mechanic, too: for instance, he built a special car horn, it wailed like a train-whistle, and in the evening you could hear it howling as he roared down the road on his way to a dance in another town. How I longed for him to be my friend! And it seemed possible, he was just two years older. But I could remember the only time he ever spoke to me. Spruce in a pair of white flannels, he was off to a dance at the clubhouse, and he came into Verena's drugstore, where I sometimes helped out on Saturday nights. What he wanted was a package of Shadows, but I wasn't sure what Shadows were, so he had to come behind the counter and get them out of the drawer himself; and he laughed, not unkindly, though it was worse than if it had been: now he knew I was a fool, we would never be friends.

- Male
- Female

19. It was a singular dwelling. In size it was small, of such dimensions that it could not have contained more than seven rooms, in its construction solid, with the hard stability of new grey stone, in its architecture unique.

The base of the house had the shape of a narrow rectangle with the wider aspect directed towards the street, with walls which

arose, not directly from the earth, but from a stone foundation a foot longer and wider than themselves, and upon which the whole structure seemed to sustain itself like an animal upon its deep dug paws. The frontage arising from this supporting pedestal, reared itself with a cold severity to terminate in one half of its extent in a steeply pitched gable and in the other in a low parapet which ran horizontally to join another gable, , similarly shaped to that in front, which formed the coping of the side wall of the house. These gables were peculiar, each converging in a series of steep right angled steps to a chamfered apex which bore with pompous dignity a large round ball of polished grey granite and, each in turn, merging into and become continuous with the parapet which ridged and serrated regularly and deeply after the fashion of a battlement fettered them together, forming thus a heavy stonelinked chain which embraced the body of the house like a manacle.

At the angle of the side gable and the front wall, and shackled, likewise, by this encircling, fillet of battlement, was a short round tower, ornamented in its middle by a deep-cut diamond shaped recess, carved beneath into rounded, diminishing courses which fixed it to the angle of the wall, and rising upwards to crown itself in a turret which carried a thin, reedy flagstaff. The heaviness of its upper dimensions, made the tower squat, deformed, gave to it the appearance of a broad frowning forehead, disfigured by a deep grooved stigma, while the two small embrasured windows which pierced it brooded from beneath the brow like secret, close-set eyes.

Immediately below this tower stood the narrow doorway of the house, the lesser proportion of its width giving it a meager,

inhospitable look, like a thin repellent mouth its sides ascending above the horizontal lintel in a steep ogee curve encompassing a shaped and gloomy filling of darkly-stained glass and ending in a sharp lancet point. The windows of the dwelling, like the doorway, were narrow and unbevelled, having the significance merely of apertures stabbed through the sickness of the walls, grudgingly admitting light, yet sealing the interior from observation.

The whole aspect of the house was veiled, forbidding, sinister, its purpose, likewise hidden and obscure. From its very size it failed pitifully to achieve the boldness and magnificence of a baronial dwelling, if this, indeed, were the object of its pinnacle, its ramparts and the repetition of its sharp-pitched angles. And yet, in its coldness, hardness and strength, it could not be dismissed as seeking merely the smug attainment of pompous ostentation. Its battlements were formal but not ridiculous, its design extravagant, but never ludicrous, its grandiose architecture some quality which restrained merriment, some deeper, lurking, more perverse motive, sensed upon intensive scrutiny, which lay about the house like a deformity, and stood within its very structure like a violation of truth in stone.

The people of Levenford never laughed at this house, at least never openly. Something, some intangible potency pervading the atmosphere around it, forbade them even to smile.

- Male
- Female

20. For three weeks Simon and Miss Grits (he always thought of her by this name in spite of all subsequent intimacies) worked together in complete harmony. His life was redirected and

transfigured. No longer did he lie in bed, glumly preparing himself for the coming day; no longer did he say every morning 'I *must* get down to the country and finish that book' and every evening find himself slinking back to the same urban flat; no longer did he sit over supper tables with Sylvia, idly bickering; no more listless explanations over the telephone. Instead he pursued a routine of incalculable variety, summoned by telephone at all hours to conferences which rarely assembled; sometimes to Hampstead, sometimes to the studios, once to Brighton. He spent long periods of work pacing up and down his sitting-room, with Miss Grits passing backwards and forwards along the other wall and Miss Dawkins obediently perched between them, as the two dictated, corrected and redrafted their scenario. There were meals at improbable times and vivid, unsentimental passages of love with Miss Grits. He ate irregular and improbable meals, bowling through the suburbs in Sir James' car, pacing the carpet dictating to Miss Dawkins, perched in deserted lots upon scenery which seemed made to survive the collapse of civilization. He lapsed, like Miss Grits, into brief spells of death-like unconsciousness, often awakening, startled, to find that a street or desert or factory had come into being about him while he slept.

The film meanwhile grew rapidly, daily putting out new shoots and changing under their eyes in a hundred unexpected ways. Each conference produced some radical change in the story. Miss Grits in her precise, invariable voice would read out the fruits of their work. Sir James would sit with his head in his hand, rocking slightly from side to side and giving vent to occasional low moans and whimpers; round him sat the experts – production, direction, casting, continuity, cutting and costing managers, bright eyes,

eager to attract the great man's attention with some apt intrusion.

"Well," Sir James would say, "I think we can O.K. that. Any suggestions, gentlemen?"

There would be a pause, until one by one the experts began to deliver their contributions...

"I've been thinking, sir, that it won't do to have the scene laid in Denmark. The public won't stand for travel stuff. How about setting it Scotland – then we could have some kilts and clan gathering scenes?"

"Yes, that's a very sensible suggestion. Make a note of that, Lent..."

"I was thinking we'd better drop this character of the Queen. She'd much better be dead before the action starts. She hangs up the action. The public won't stand for him abusing his mother."

"Yes, make a note of that, Lent."

"How would it be, sir, to make the ghost the Queen instead of the King..."

"Yes, make a note of that, Lent..."

"Don't you think, sir, it would be better if Ophelia were Horatio's sister. More poignant, if you see what I mean."

"Yes, make a note of that..."

"I think we are losing sight of the essence of the story in the last sequence. After all, it is first and foremost a Ghost Story, isn't it. ..."

And so from simple beginnings the story spread majestically. It was in the second week that Sir James, after, it must be admitted, considerable debate, adopted the idea of incorporating with it the story of *Macbeth*. Simon was opposed to the proposition at first, but the appeal of the three witches proved too strong. The

title was then changed to *The White Lady of Dunsinane*, and he and Miss Grits settled down to a prodigious week's work in rewriting their entire scenarios.

The end came as suddenly as everything else in this remarkable episode. The third conference was being held at an hotel in the New Forest where Sir James happened to be staying; the experts had assembled by train, car and motor-bicycle at a moment's notice and were tired and unresponsive. Miss Grits read the latest scenario; it took some time, for it had now reached the stage when it could be taken as 'white script' ready for shooting. Sir James sat sunk in reflection longer than usual. When he raised his head, it was to utter the single word:

"No."

"No?"

"No, it won't do. We must scrap the whole thing. We've got much too far from the original story. I can't think why you need introduce Julius Caesar and King Arthur at all."

"But, sir, they were your own suggestions at the last conference."

"Were they? Well, I can't help it. I must have been tired and not paying full attention... Besides' I don't like the dialogue. It misses all the poetry of the original. What the public wants is Shakespeare, the whole of Shakespeare and nothing but Shakespeare. Now this scenario you've written is all very well in its way – but it's not Shakespeare. I'll tell you what we'll do. We'll use the play exactly as he wrote it and record from that. Make a note of it, Miss Grit."

"Then you'll hardly require my services any more?" said Simon.

“No, I don’t think I shall. Still, nice of you to have come.”

Next morning Simon woke bright and cheerful as usual and was about to leap from his bed when he suddenly remembered the events of the last night. There was nothing for him to do. An empty day lay before him. No Miss Grits, no Miss Dawkins, no scampering off to conferences or dictating of dialogue. He rang up Miss Grits and asked her to lunch with him.

“No, quite impossible, I’m afraid. I have to do the continuity for a scenario of St. John’s Gospel before the end of the week. Pretty tough job. We’re setting in Algeria so as to get atmosphere. Off to Hollywood next month. Don’t suppose I shall see you again. Good-bye.”

Simon lay in bed with all his energy slowly slipping away. Nothing to do. Well, he supposed, now was the time to go away to the country and get on with his novel. Or should he go abroad? Some quiet café-restaurant in the sun where he could work out those intractable last chapters. That was what he would do... sometime... the end of the week perhaps.

Meanwhile he leaned over on his elbow, lifted the telephone and, asking for Sylvia’s number, prepared himself for twenty-five minutes’ acrimonious reconciliation.

- Male
- Female

Keys.

1. male “A House for Mr Biswas “by V.S. Naipaul
2. male “The Notebook” by Nicholas Sparks
3. female “The Bluest Eye” by Toni Morrison

4. female "Harnesssing Peacocks" by Mary Wesley
5. male "Midnight's Children" by Salman Rushdie
6. male "A Prayer for Owen Meany" by John Irving
7. female "The Blind Assassin" by Margaret Atwood
8. female "On Beauty" by Zadie Smith
9. male "Atonement" by Ian McEwan
10. female "A Forever Mother" by Laura Abbot
11. male "For Whom The Bell Tolls" by Ernest Miller Hemingway
12. male "The Grapes of Wrath" by John Steinbeck
13. male "The Great Gatsby" by F. Scott Fitzgerald
14. male "Fear" by James B. Henderson
15. female "North anger Abbey" by Jane Austen
16. female "Snow" by Ann Beattie
17. male "Three Men in a Boat" by Jerome K. Jerome
18. male "The Grass Harp" by Truman Capote
19. male "Hatter's Castle" by Archibald Joseph Cronin
20. female "Excursion in Reality" by Evelyn Waugh.

Read the story “*The Last Tea*” by Dorothy Parker and identify differences and similarities between male and female communication styles.

The young man in the chocolate-brown suit sat down at the table, where the girl with the artificial camellia had been sitting for forty minutes.

“Guess I must be late he said. “Sorry you been waiting.”

“Oh, goodness!” she said. “I just got here myself, just about a second ago. I simply went ahead and ordered because I was dying for a cup of tea. I was late, myself. I haven’t been here more than a minute.”

That’s good,” he said. “Hey, hey, easy on the sugar - one lump is fair enough. And take away those cakes. Terrible! Do I feel terrible!” “Ah,” she said, “you do? Ah. Whadda matter?” “Oh, I’m ruined,” he said. I’m in terrible shape.”

“Ah, the poor boy,” she said. “Was it feelin’ mizzable? Ah, and it came way up here to meet me! You shouldn’t have done that - I’d have understood. Ah, just think of it coming all the way up here when its so sick!””

“Oh, that’s all right,” he said “I might as well be here as any place else. Any place is like any other place, the way I feel today. Oh. I’m all shot.’

“Why, that’s just awful,” she said. “Why, you, poor sick thing. Goodness, I hope it isn’t influenza. They say there’s a lot of it around.”

“Influenza!” he said. “I wish that was all I had. Oh, I’m poisoned. I’m through, I’m off the stuff for life. Know what time I got to bed? Twenty minutes past five, A. M., this morning. What a night! What an evening!”

"I thought," she said, "that you were going to stay at the office and work late. You said you'd be working every night this week."

"Yeah, I know," he said. "But it gave me the jumps, thinking about going down there and sitting; at that desk. I went up to May's - she was throwing a party. Say, there was somebody there said they knew you."

"Honestly?" she said. "Man or woman?"

"Dame," he said. "Name's Carol McCall. Say, why haven't I been told about her before? That's what I call a girl. What a looker she is!" "Oh, really?" she said. "That's funny - I never heard of anyone that thought that. I've heard people say she was sort of nice-looking, if she wouldn't make up so much. But I never heard of anyone that thought she was pretty." "Pretty is right" he said. "What a couple of eyes she's got on her!" "Really?" she said. "I never noticed them particularly. But I haven't seen her for a long time - sometimes people change, or something." "She says she used to go to school with you," he said.

"Well, we went to the same school," she said, "I simply happened to go to public school because it happened to be right near us, and Mother hated to have me crossing streets: But she was three or four classes ahead of me. She's ages older than I am."

"She's three or four classes ahead of them all," he said. "Dance! Can she step! 'Burn your clothes, baby, 'I kept telling her. I must have been fried pretty." "I was out dancing myself, last night," she said. "Wally Dillon and I. He's just been pestering me to go out with him. He's the most wonderful dancer. Goodness! I didn't get home till I don't know what time. I must look just simply a wreck. Don't I?" "You look all right," he said.

“Wally’s crazy,’ she said. “The things he says! For some crazy reason or other, he’s got it into his head that I’ve got beautiful eyes, and, well, he just kept talking about them till I didn’t know where to look, I was so embarrassed. I got so red, I thought everybody in the place would be looking at me. I got just as red as a brick. Beautiful eyes! Isn’t he crazy?” “He’s all right,” he said. Say, this little McCall girl, she’s had all kinds of offers to go into moving pictures. ‘Why don’t you go ahead and go?’ I told her. But she says she doesn’t feel like it.”

‘There was a man up at the lake, two summers ago,” she said. “He was a director or something with one of the big moving-picture people – oh, he had all kinds of influence! – and he used to keep insisting and insisting that I ought to be in the movies. Said I ought to be doing sort of Garbo parts. I used to just laugh at him. Imagine!”

“She’s had about a million offers,” he said. “I told her to go ahead and go. She keeps getting these offers all the time.’

“Oh, really?” she said. “Oh, listen, I knew I had something to ask you. Did you call me up last night, by any chance?” “Me?” he said. “No, I didn’t call you.”

“While I was out, Mother said this man’s voice kept calling up,” she said. “I thought maybe it might be you, by some chance. I wonder who it could have been. Oh – I guess I know who it was. Yes, that’s who it was!”

“No, I didn’t call you,” he said. “I couldn’t have seen a telephone last night. What a head I had on me, this morning! I called Carol up, around ten, and she said she was feeling great. Can that girl hold her liquor!”

"It's a funny thing about me," she said. "It just makes me feel sort of sick to see a girl drink. It's just something in me, I guess. I don't mind a man so much, but it makes me feel perfectly terrible to see a girl get intoxicated. It's just the way I am, I suppose."

"Does she carry it!" he said. "And then feels great the next day. There's a girl! Hey, what are you doing there? I don't want any more tea, thanks. I'm not one of these tea boys. And these tea rooms give me the jumps. Look at all those old dames, will you? Enough to give you the jumps."

"Of course, if you'd rather be some place, drinking, with I don't know what kinds of people," she said, "I'm sure I don't see how I can help that. Goodness, there are enough people that are glad enough to take me to tea. I don't know how many people keep calling me up and pestering me to take me to tea. Plenty of people!"

"All right, all right, I'm here, aren't I?" he said "Keep your hair on." "I could name them all day," she said. "All right," he said. "What's here to crab about?"

"Goodness, it isn't any of my business what you do," she said. "But I hate to see you wasting your time with people that aren't nearly good enough for you. That's all."

"No need worrying over me," he said. "I'll be all right. Listen. You don't have to worry."

"It's just I don't like to see you wasting your time," she said, "staying up all night and then feeling terribly the next day. Ah, I was forgetting he was so sick. Ah, I was mean, wasn't I, scolding him when he was so mizzable. Poor boy. How's he feel now?"

"Oh, I'm all right," he said. "I feel fine. You want anything else? How about getting a check? I got to make a telephone call before six."

"Oh, really?" she said. "Calling up Carol?"

"She said she might be in around now," he said.

"Seeing her tonight?" she said.

"She's going to let me know when I call up," he said. "She's probably got about a million dates. Why?"

"I was just wondering," she said. "Goodness, I've got to fly! I'm having dinner with Wally, and he's so crazy, he's probably there now. He's called me up about a hundred times today."

"Wait till I pay the check," he said, "and I'll put you on a bus."

"Oh, don't bother," she said. "It's right at the corner. I've got to fly. I suppose

you want to stay and call up your friend from here?"

"It's an idea," he said. "Sure you'll be all right?"

"Oh, sure," she said. "Busily she gathered her gloves and purse, and left her chair. He rose, not quite fully, as she stopped beside him. "When'll I see you again?" she said.

"I'll call you up," he said. "I'm all tied up, down at the office and everything. Tell you what I'll do. I'll give you a ring."

"Honestly, I have more dates!" she said. "It's terrible. I don't know when I'll have a minute. But you call up, will you?"

"I'll do that," he said. "Take care of yourself." "You take care of yourself," she said. "Hope you'll feel all right." "Oh, I'm fine," he said. "Just beginning to come back to life." "Be sure and let me know how you feel," she said. "Will you? Sure, now? Well, good-bye. Oh, have a good time tonight!" "Thanks," he said. "Hope you have a good time, too."

"Oh, I will," she said. "I expect to. I've got to rush! Oh, I nearly forgot! Thanks ever so much for the tea. It was lovely." "Be yourself, will you?" he said.

“It was,” she said. “Well. Now don’t forget to call me up, will you? Sure? Well, good-by.” “So long,” he said.

She walked on down the little line between the blue-painted tables.

After reading the whole story, answer these questions:

1. Give your first impressions of the story. What did you feel about the characters?
2. How long had the girl been waiting at the table for the young man to arrive?
3. Give a description of the girl.
4. What was the young man’s occupation?
5. What kind of relationship did they have?
6. Who did he say had thrown a party the night before?
7. What did the girl say she had been doing the night before?
8. What was it the girl said made her sick?
9. Who was the young man going to call up after the girl left him?
10. What was the girl going to do that evening?

Points to consider:

While reading the story, think about the following:

- the behaviour of the young people;
- how a polite conflict is developed between two people who were very close to each other;
- the way in which the girl tries to get the young man’s interest;
- the use of slang.

Subjects for discussion:

1. How does the girl react when the young man arrives late?
2. Describe the boy – his appearance, his character, his main interests.
3. What is his attitude to the girl? Is he fond of her or not? How can you tell?
4. What is his attitude to girls in general?
5. In what way does the girl try to hide her real feelings when the boy tells her how wonderful Carol is?
6. Why does the girl keep on talking about Wally? Do you think she is really interested in him?
7. Why does she tell the young man about all the people who want to take her out to tea?
8. What are the girl's views on liquor?
9. What are the main differences between the young man and the girl?
10. Why is the story called "The Last Tea"?

General discussion:

This story tells us quite a lot about the way young people mix with each other in America. Comment on the "dating" system, parties in Armenia. What are your own views on dating?

Written work:

- Write an entry for the girl's diary describing her feelings in the tea-room and what had happened there.
- Write a letter from the young man to his best friend telling him about meeting Carol and about meeting the other girl in the tea-room next day.

Read the story “*The Trimmed Lamp*” by O. Henry and identify differences and similarities between male and female communication styles.

Of course there are two sides to the question. Let us look at the other. We often hear “shop-girls” spoken of. No such persons exist. There are girls who work in shops. They make their living that way. But why turn their occupation into an adjective? Let us be fair. We do not refer to the girls who live on Fifth Avenue as “marriage-girls.”

Lou and Nancy were chums. They came to the big city to find work because there was not enough to eat at their homes to go around. Nancy was nineteen; Lou was twenty. Both were pretty, active, country girls who had no ambition to go on the stage.

The little cherub that sits up aloft guided them to a cheap and respectable boarding-house. Both found positions and became wage-earners. They remained chums. It is at the end of six months that I would beg you to step forward and be introduced to them. Meddlesome Reader: My Lady friends, Miss Nancy and Miss Lou. While you are shaking hands please take notice – cautiously – of their attire. Yes, cautiously; for they are as quick to resent a stare as a lady in a box at the horse show is.

Lou is a piece-work ironer in a hand laundry. She is clothed in a badly-fitting purple dress, and her hat plume is four inches too long; but her ermine muff and scarf cost \$25, and its fellow beasts will be ticketed in the windows at \$7.98 before the season is over. Her cheeks are pink, and her light blue eyes bright. Contentment radiates from her.

Nancy you would call a shop-girl – because you have the habit. There is no type; but a perverse generation is always seeking a type; so this is what the type should be. She has the high-ratted pompadour, and the exaggerated straight-front. Her skirt is shoddy, but has the correct flare. No furs protect her against the bitter spring air, but she wears her short broadcloth jacket as jauntily as though it were Persian lamb! On her face and in her eyes, remorseless type-seeker, is the typical shop-girl expression. It is a look of silent but contemptuous revolt against cheated womanhood; of sad prophecy of the vengeance to come. When she laughs her loudest the look is still there. The same look can be seen in the eyes of Russian peasants; and those of us left will see it some day on Gabriel's face when he comes to blow us up. It is a look that should wither and abash man; but he has been known to smirk at it and offer flowers – with a string tied to them.

Now lift your hat and come away, while you receive Lou's cheery «See you again,» and the sardonic, sweet smile of Nancy that seems, somehow, to miss you and go fluttering like a white moth up over the housetops to the stars.

The two waited on the corner for Dan. Dan was Lou's steady company. Faithful? Well, he was on hand when Mary would have had to hire a dozen subpoena servers to find her lamb.

“Ain't you cold, Nance?” said Lou. “Say, what a chump you are for working in that old store for \$8 a week! I made \$18.50 last week. Of course ironing ain't as swell work as selling lace behind a counter, but it pays. None of us ironers make less than \$10. And I don't know that it's any less respectful work, either.”

“You can have it,” said Nancy, with uplifted nose. “I'll take my eight a week and hall bedroom. I like to be among nice things

and swell people. And look what a chance I've got! Why, one of our glove girls married a Pittsburg – steel maker, or blacksmith or something – the other day worth a million dollars. I'll catch a swell myself some time. I ain't bragging on my looks or anything; but I'll take my chances where there's big prizes offered. What show would a girl have in a laundry?"

"Why, that's where I met Dan," said Lou, triumphantly. "He came in for his Sunday shirt and collars and saw me at the first board, ironing. We all try to get to work at the first board. Ella Maginnis was sick that day, and I had her place. He said he noticed my arms first, how round and white they was. I had my sleeves rolled up. Some nice fellows come into laundries. You can tell 'em by their bringing their clothes in suit cases; and turning in the door sharp and sudden."

"How can you wear a waist like that, Lou?" said Nancy, gazing down at the offending article with sweet scorn in her heavy-lidded eyes. "It shows fierce taste."

"This waist?" cried Lou, with wide-eyed indignation. "Why, I paid \$16 for this waist. It's worth twenty-five. A woman left it to be laundered, and never called for it. The boss sold it to me. It's got yards and yards of hand embroidery on it. Better talk about that ugly, plain thing you've got on."

"This ugly, plain thing," said Nancy, calmly, «was copied from one that Mrs. Van Alstyne Fisher was wearing. The girls say her bill in the store last year was \$12,000. I made mine, myself. It cost me \$1.50. Ten feet away you couldn't tell it from hers."

"Oh, well," said Lou, good-naturedly, "if you want to starve and put on airs, go ahead. But I'll take my job and good wages; and after hours give me something as fancy and attractive to wear as I am able to buy."

But just then Dan came – a serious young man with a ready-made necktie, who had escaped the city's brand of frivolity – an electrician earning 30 dollars per week who looked upon Lou with the sad eyes of Romeo, and thought her embroidered waist a web in which any fly should delight to be caught.

“My friend, Mr. Owens – shake hands with Miss Danforth,” said Lou.

“I'm mighty glad to know you, Miss Danforth,” said Dan, with outstretched hand. «I've heard Lou speak of you so often.”

“Thanks,” said Nancy, touching his fingers with the tips of her cool ones, “I've heard her mention you – a few times.”

Lou giggled.

“Did you get that handshake from Mrs. Van Alstyne Fisher, Nance?” she asked.

“If I did, you can feel safe in copying it,” said Nancy.

“Oh, I couldn't use it, at all. It's too stylish for me. It's intended to set off diamond rings, that high shake is. Wait till I get a few and then I'll try it.”

“Learn it first,” said Nancy wisely, “and you'll be more likely to get the rings.”

“Now, to settle this argument,” said Dan, with his ready, cheerful smile, “let me make a proposition. As I can't take both of you up to Tiffany's and do the right thing, what do you say to a little vaudeville? I've got the rickets. How about looking at stage diamonds since we can't shake hands with the real sparklers?”

The faithful squire took his place close to the curb; Lou next, a little peacocky in her bright and pretty clothes; Nancy on the inside, slender, and soberly clothed as the sparrow, but with the true Van Alstyne Fisher walk – thus they set out for their evening's moderate diversion.

I do not suppose that many look upon a great department store as an educational institution. But the one in which Nancy worked was something like that to her. She was surrounded by beautiful things that breathed of taste and refinement. If you live in an atmosphere of luxury, luxury is yours whether your money pays for it, or another's.

The people she served were mostly women whose dress, manners, and position in the social world were quoted as criterions. From them Nancy began to take toll – the best from each according to her view.

From one she would copy and practice a gesture, from another an eloquent lifting of an eyebrow, from others, a manner of walking, of carrying a purse, of smiling, of greeting a friend, of addressing “inferiors in station.” From her best beloved model, Mrs. Van Alstyne Fisher, she made requisition for that excellent thing, a soft, low voice as clear as silver and as perfect in articulation as the notes of a thrush. Suffused in the aura of this high social refinement and good breeding, it was impossible for her to escape a deeper effect of it. As good habits are said to be better than good principles, so, perhaps, good manners are better than good habits. The teachings of your parents may not keep alive your New England conscience; but if you sit on a straight-back chair and repeat the words “prisms and pilgrims” forty times the devil will flee from you. And when Nancy spoke in the Van Alstyne Fisher tones she felt the thrill of noblesse oblige to her very bones.

There was another source of learning in the great departmental school. Whenever you see three or four shop-girls gather in a bunch and jingle their wire bracelets as an

accompaniment to apparently frivolous conversation, do not think that they are there for the purpose of criticizing the way Ethel does her back hair. The meeting may lack the dignity of the deliberative bodies of man; but it has all the importance of the occasion on which Eve and her first daughter first put their heads together to make Adam understand his proper place in the household. It is Woman's Conference for Common Defense and Exchange of Strategical Theories of Attack and Repulse upon and against the World, which is a Stage, and Man, its Audience who Persists in Throwing Bouquets Thereupon. Woman, the most helpless of the young of any animal – with the fawn's grace but without its fleetness; with the bird's beauty but without its power of flight; with the honey-bee's burden of sweetness but without its – Oh, let's drop that simile – some of us may have been stung.

During this council of war they pass weapons one to another, and exchange stratagems that each has devised and formulated out of the tactics of life.

“I says to ‘im,” says Sadie, “ain't you the fresh thing! Who do you suppose I am, to be addressing such a remark to me? And what do you think he says back to me?”

The heads, brown, black, flaxen, red, and yellow bob together; the answer is given; and the parry to the thrust is decided upon, to be used by each thereafter in passages-at-arms with the common enemy, man.

Thus Nancy learned the art of defense; and to women successful defense means victory.

The curriculum of a department store is a wide one. Perhaps no other college could have fitted her as well for her life's ambition – the drawing of a matrimonial prize.

Her station in the store was a favored one. The music room was near enough for her to hear and become familiar with the works of the best composers – at least to acquire the familiarity that passed for appreciation in the social world in which she was vaguely trying to set a tentative and aspiring foot. She absorbed the educating influence of art wares, of costly and dainty fabrics, of adornments that are almost culture to women.

The other girls soon became aware of Nancy's ambition. "Here comes your millionaire, Nancy," they would call to her whenever any man who looked the rôle approached her counter. It got to be a habit of men, who were hanging about while their women folk were shopping, to stroll over to the handkerchief counter and dawdle over the cambric squares. Nancy's imitation high-bred air and genuine dainty beauty was what attracted. Many men thus came to display their graces before her. Some of them may have been millionaires; others were certainly no more than their sedulous apes. Nancy learned to discriminate. There was a window at the end of the handkerchief counter; and she could see the rows of vehicles waiting for the shoppers in the street below. She looked and perceived that automobiles differ as well as do their owners.

Once a fascinating gentleman bought four dozen handkerchiefs, and wooed her across the counter with a King Cophetua air. When he had gone one of the girls said:

"What's wrong, Nance, that you didn't warm up to that fellow. He looks the swell article, all right, to me."

"Him?" said Nancy, with her coolest, sweetest, most impersonal, Van Alstyne Fisher smile; "not for mine. I saw him drive up outside. A 12 H. P. machine and an Irish chauffeur! And

you saw what kind of handkerchiefs he bought – silk! And he's got dactylis on him. Give me the real thing or nothing, if you please.”

Two of the most “refined” women in the store – a forelady and a cashier – had a few “swell gentlemen friends” with whom they now and then dined. Once they included Nancy in an invitation. The dinner took place in a spectacular café whose tables are engaged for New Year's eve a year in advance. There were two “gentlemen friends” – one without any hair on his head – high living ungrew it; and we can prove it – the other a young man whose worth and sophistication he impressed upon you in two convincing ways – he swore that all the wine was corked; and he wore diamond cuff buttons. This young man perceived irresistible excellencies in Nancy. His taste ran to shop-girls; and here was one that added the voice and manners of his high social world to the franker charms of her own caste. So, on the following day, he appeared in the store and made her a serious proposal of marriage over a box of hem-stitched, grass-bleached Irish linens. Nancy declined. A brown pompadour ten feet away had been using her eyes and ears. When the rejected suitor had gone she heaped carboys of upbraidings and horror upon Nancy's head.

“What a terrible little fool you are! That fellow's a millionaire – he's a nephew of old Van Skittles himself. And he was talking on the level, too. Have you gone crazy, Nance?”

“Have I?” said Nancy. “I didn't take him, did I? He isn't a millionaire so hard that you could notice it, anyhow. His family only allows him \$20,000 a year to spend. The bald-headed fellow was guying him about it the other night at supper.”

The brown pompadour came nearer and narrowed her eyes.

“Say, what do you want?” she inquired, in a voice hoarse for lack of chewing-gum. “Ain’t that enough for you? Do you want to be a Mormon, and marry Rockefeller and Gladstone Dowie and the King of Spain and the whole bunch? Ain’t \$20,000 a year good enough for you?”

Nancy flushed a little under the level gaze of the black, shallow eyes.

“It wasn’t altogether the money, Carrie,” she explained. “His friend caught him in a rank lie the other night at dinner. It was about some girl he said he hadn’t been to the theater with. Well, I can’t stand a liar. Put everything together – I don’t like him; and that settles it. When I sell out it’s not going to be on any bargain day. I’ve got to have something that sits up in a chair like a man, anyhow. Yes, I’m looking out for a catch; but it’s got to be able to do something more than make a noise like a toy bank.”

“The physiopathic ward for yours!” said the brown pompadour, walking away.

These high ideas, if not ideals – Nancy continued to cultivate on \$8 per week. She bivouacked on the trail of the great unknown “catch,” eating her dry bread and tightening her belt day by day. On her face was the faint, soldierly, sweet, grim smile of the preordained man-hunter. The store was her forest; and many times she raised her rifle at game that seemed broad-antlered and big; but always some deep unerring instinct – perhaps of the huntress, perhaps of the woman – made her hold her fire and take up the trail again.

Lou flourished in the laundry. Out of her \$18.50 per week she paid \$6 for her room and board. The rest went mainly for clothes. Her opportunities for bettering her taste and manners

were few compared with Nancy's. In the steaming laundry there was nothing but work, work and her thoughts of the evening pleasures to come. Many costly and showy fabrics passed under her iron; and it may be that her growing fondness for dress was thus transmitted to her through the conducting metal.

When the day's work was over Dan awaited her outside, her faithful shadow in whatever light she stood.

Sometimes he cast an honest and troubled glance at Lou's clothes that increased in conspicuity rather than in style; but this was no disloyalty; he deprecated the attention they called to her in the streets.

And Lou was no less faithful to her chum. There was a law that Nancy should go with them on whatsoever outings they might take. Dan bore the extra burden heartily and in good cheer. It might be said that Lou furnished the color, Nancy the tone, and Dan the weight of the distraction-seeking trio. The escort, in his neat but obviously ready-made suit, his ready-made tie and unfailing, genial, ready-made wit never startled or clashed. He was of that good kind that you are likely to forget while they are present, but remember distinctly after they are gone.

To Nancy's superior taste the flavor of these ready-made pleasures was sometimes a little bitter: but she was young; and youth is a gourmand, when it cannot be a gourmet.

"Dan is always wanting me to marry him right away," Lou told her once. "But why should I? I'm independent. I can do as I please with the money I earn; and he never would agree for me to keep on working afterward. And say, Nance, what do you want to stick to that old store for, and half starve and half dress yourself? I could get you a place in the laundry right now if you'd come. It

seems to me that you could afford to be a little less stuck-up if you could make a good deal more money.”

“I don’t think I’m stuck-up, Lou,” said Nancy, “but I’d rather live on half rations and stay where I am. I suppose I’ve got the habit. It’s the chance that I want. I don’t expect to be always behind a counter. I’m learning something new every day. I’m right up against refined and rich people all the time – even if I do only wait on them; and I’m not missing any pointers that I see passing around.”

“Caught your millionaire yet?” asked Lou with her teasing laugh.

“I haven’t selected one yet,” answered Nancy. “I’ve been looking them over.”

“Goodness! the idea of picking over ‘em! Don’t you ever let one get by you Nance – even if he’s a few dollars shy. But of course you’re joking – millionaires don’t think about working girls like us.”

“It might be better for them if they did,” said Nancy, with cool wisdom. “Some of us could teach them how to take care of their money.”

“If one was to speak to me,” laughed Lou, “I know I’d have a duck-fit.”

“That’s because you don’t know any. The only difference between swells and other people is you have to watch ‘em closer. Don’t you think that red silk lining is just a little bit too bright for that coat, Lou?”

Lou looked at the plain, dull olive jacket of her friend.

“Well, no I don’t – but it may seem so beside that faded-looking thing you’ve got on.”

“This jacket,” said Nancy, complacently, “has exactly the cut and fit of one that Mrs. Van Alstyne Fisher was wearing the other day. The material cost me \$3.98. I suppose hers cost about \$100 more.”

“Oh, well,” said Lou lightly, “it don’t strike me as millionaire bait. Shouldn’t wonder if I catch one before you do, anyway.”

Truly it would have taken a philosopher to decide upon the values of the theories held by the two friends. Lou, lacking that certain pride and fastidiousness that keeps stores and desks filled with girls working for the barest living, thumped away gaily with her iron in the noisy and stifling laundry. Her wages supported her even beyond the point of comfort; so that her dress profited until sometimes she cast a sidelong glance of impatience at the neat but inelegant apparel of Dan – Dan the constant, the immutable, the undeviating.

As for Nancy, her case was one of tens of thousands. Silk and jewels and laces and ornaments and the perfume and music of the fine world of good-breeding and taste – these were made for woman; they are her equitable portion. Let her keep near them if they are a part of life to her, and if she will. She is no traitor to herself, as Esau was; for she keeps her birthright and the pottage she earns is often very scant.

In this atmosphere Nancy belonged; and she thrived in it and ate her frugal meals and schemed over her cheap dresses with a determined and contented mind. She already knew woman; and she was studying man, the animal, both as to his habits and eligibility. Some day she would bring down the game that she wanted; but she promised herself it would be what seemed to her the biggest and the best, and nothing smaller.

Thus she kept her lamp trimmed and burning to receive the bridegroom when he should come.

But, another lesson she learned, perhaps unconsciously. Her standard of values began to shift and change. Sometimes the dollar-mark grew blurred in her mind's eye, and shaped itself into letters that spelled such words as "truth" and "honor" and now and then just "kindness." Let us make a likeness of one who hunts the moose or elk in some mighty wood. He sees a little dell, mossy and embowered, where a rill trickles, babbling to him of rest and comfort. At these times the spear of Nimrod himself grows blunt.

So, Nancy wondered sometimes if Persian lamb was always quoted at its market value by the hearts that it covered.

One Thursday evening Nancy left the store and turned across Sixth Avenue westward to the laundry. She was expected to go with Lou and Dan to a musical comedy.

Dan was just coming out of the laundry when she arrived. There was a queer, strained look on his face.

"I thought I would drop around to see if they had heard from her," he said.

"Heard from who?" asked Nancy. "Isn't Lou there?"

"I thought you knew," said Dan. "She hasn't been here or at the house where she lived since Monday. She moved all her things from there. She told one of the girls in the laundry she might be going to Europe."

"Hasn't anybody seen her anywhere?" asked Nancy.

Dan looked at her with his jaws set grimly, and a steely gleam in his steady gray eyes.

"They told me in the laundry," he said, harshly, "that they saw her pass yesterday – in an automobile. With one of the

millionaires, I suppose, that you and Lou were forever busying your brains about.”

For the first time Nancy quailed before a man. She laid her hand that trembled slightly on Dan's sleeve.

“You’ve no right to say such a thing to me, Dan – as if I had anything to do with it!”

“I didn’t mean it that way,” said Dan, softening. He fumbled in his vest pocket.

“I’ve got the tickets for the show to–night,” he said, with a gallant show of lightness. “If you – “

Nancy admired pluck whenever she saw it.

“I’ll go with you, Dan,” she said.

Three months went by before Nancy saw Lou again.

At twilight one evening the shop–girl was hurrying home along the border of a little quiet park. She heard her name called, and wheeled about in time to catch Lou rushing into her arms.

After the first embrace they drew their heads back as serpents do, ready to attack or to charm, with a thousand questions trembling on their swift tongues. And then Nancy noticed that prosperity had descended upon Lou, manifesting itself in costly furs, flashing gems, and creations of the tailors’ art.

“You little fool!” cried Lou, loudly and affectionately. “I see you are still working in that store, and as shabby as ever. And how about that big catch you were going to make – nothing doing yet, I suppose?”

And then Lou looked, and saw that something better than prosperity had descended upon Nancy – something that shone brighter than gems in her eyes and redder than a rose in her cheeks, and that danced like electricity anxious to be loosed from the tip of her tongue.

“Yes, I’m still in the store,” said Nancy, “but I’m going to leave it next week. I’ve made my catch – the biggest catch in the world. You won’t mind now Lou, will you? – I’m going to be married to Dan – to Dan! – he’s my Dan now – why, Lou!”

Around the corner of the park strolled one of those new-crop, smooth-faced young policemen that are making the force more endurable – at least to the eye. He saw a woman with an expensive fur coat, and diamond-ringed hands crouching down against the iron fence of the park sobbing turbulently, while a slender, plainly-dressed working girl leaned close, trying to console her. But the Gibsonian cop, being of the new order, passed on, pretending not to notice, for he was wise enough to know that these matters are beyond help so far as the power he represents is concerned, though he rap the pavement with his nightstick till the sound goes up to the furthestmost stars.

After reading the whole story, answer these questions:

1. What are the names of the two girls?
2. What brought them to New York?
3. What is Dan?
4. What kind of man do you think Dan was? Give reasons for your answer.
5. How did Dan and Lou meet?
6. How often did Dan and Lou go out?
7. What was Nancy’s reaction to the sales-girl’s jokes?
8. What kind of man asked Nancy to marry him? How did she take it?
9. What kind of man did Nancy hope to marry?
10. What was it that Dan sometimes did not like about Lou?

11. How did Nancy spend her free time?
12. What made Dan feel miserable one evening?
13. What did Nancy feel about this?
14. What told Nancy that Lou had become rich when they met in three months?
15. What told Lou that Nancy was happy?
16. What kind of a catch had Nancy?
17. What personal and social values influence your reading of the story?
18. What values animate Lou's behaviour and feelings?
19. To what extent do the character's values reflect or depart from today's cultural values?

Points to consider:

While reading the story, think about the following:

- Lou and Nancy were different;
- To catch a millionaire does not always mean to find happiness;
- Though Lou loved Dan, she did not want to marry him.
- Dan as a husband.

Subjects for discussion:

- "Lou and Dan would probably be unhappy if they married." Say whether you think the story suggests this. Give reasons for your opinion.
- The effect of the story depends a good deal on contrasts. Mention what contrasts you have noticed in it.

Say why:

Lou and Nancy left their homes.

It was clear that Dan was in love with Lou.

Nancy had no gentleman friends.

Nancy refused to the millionaire with a diamond ring.

Lou was crying two months later.

Make up and act out the talk between:

- Lou and Nancy (waiting for Dan).
- Nancy and the millionaire proposing her.
- Nancy and Dan (in the laundry after Lou had left).

General discussion:

- Compare the way Lou and Nancy spent their free time with the way young people do it nowadays. Are there any similarities? What are the differences?
- Which of the characters do you like (dislike, feel sorry for)? Say why?

Written work:

Write a letter from Lou to Dan telling him about her decision.

Read the story “*Lost on Dress Parade*” by O. Henry and identify differences and similarities between male and female communication styles.

Mr. Towers Chandler was pressing his evening suit in his hall bedroom. One iron was heating on a small gas stove; the other was being pushed vigorously back and forth to make the desirable crease that would be seen later on extending in straight lines from Mr. Chandler's patent leather shoes to the edge of his low-cut vest. So much of the hero's toilet may be entrusted to our confidence. The remainder may be guessed by those whom genteel poverty has driven to ignoble expedient. Our next view of him shall be as he descends the steps of his lodging-house immaculately and correctly clothed; calm, assured, handsome in appearance the typical New York young clubman setting out, slightly bored, to inaugurate the pleasures of the evening.

Chandler's honorarium was \$18 per week. He was employed in the office of an architect. He was twenty-two years old; he considered architecture to be truly an art; and he honestly believed – though he would not have dared to admit it in New York – that the Flatiron Building was inferior in design to the great cathedral in Milan.

Out of each week's earnings Chandler set aside \$1. At the end of each ten weeks with the extra capital thus accumulated he purchased one gentleman's evening from the bargain counter of stingy old Father Time. He arrayed himself in the regalia of millionaires and presidents; he took himself to the quarter where life is brightest and showiest, and there dined with taste and luxury. With ten dollars a man may, for a few hours, play the

wealthy idler to perfection. The sum is ample for a well considered meal, a bottle bearing a respectable label, commensurate tips, a smoke, cab fare, and the ordinary etceteras.

This one delectable evening culled from each dull seventy was to Chandler a source of renascent bliss. To the society bud comes but one debut, it stands alone sweet in her memory when her hair has whitened, but to Chandler each ten weeks brought a joy as keen, as thrilling, as new as the first had been. To sit among bon vivants under palms in the swirl of concealed music, to look upon the habitués of such a paradise and to be looked upon by them – what is a girl's first dance and short-sleeved tulle compared with this?

Up Broadway Chandler moved with the vespertine dress parade. For this evening he was an exhibit as well as a gazer. For the next sixty-nine evenings he would be dining in cheviot and worsted at dubious table d'hôtes, at whirlwind lunch counters, on sandwiches and beer in his hall bedroom. He was willing to do that, for he was a true son of the great city of razzle-dazzle and to him one evening in the limelight made up for many dark ones.

Chandler protracted his walk until the Forties began to intersect the great and glittering primrose way for the evening was yet young, and when one is of the beau monde only one day in seventy, one loves to protract the pleasure. Eyes bright, sinister, curious, admiring, provocative, alluring were bent upon him, for his garb and air proclaimed him a devotee to the hour of solace and pleasure.

At a certain corner he came to a standstill, proposing to himself the question of turning back toward the showy and fashionable restaurant in which he usually dined on the evenings

of his special luxury. Just then a girl scuttled lightly around the corner, slipped on a patch of icy snow and fell plump upon the sidewalk.

Chandler assisted her to her feet with instant and solicitous courtesy. The girl hobbled to the wall of the building, leaned against it and thanked him demurely.

"I think my ankle is strained," she said. "It twisted when I fell."

"Does it pain you much?" inquired Chandler.

"Only when I rest my weight upon it. I think I will be able to walk in a minute or two."

"If I can be of any further service," suggested the young man, "I will call a cab, or—"

"Thank, you," said the girl, softly but heartily. "I am sure you need not trouble yourself any further. It was so awkward of me. And my shoe heels are horridly commonsense, I can't blame them at all."

Chandler looked at the girl and found her swiftly drawing his interest. She was pretty in a refined way and her eye was both merry and kind. She was inexpensively clothed in a plain black dress that suggested a sort of uniform such as shop-girls wear. Her glossy dark-brown hair showed its coils beneath a cheap hat of black straw whose only ornament was a velvet ribbon and bow. She could have posed as a model for the self-respecting working girl of the best type.

A sudden idea came into the head of the young architect. He would ask this girl to dine with him. Here was the element that his splendid but solitary periodic feasts had lacked. His brief season of elegant luxury would be doubly enjoyable if he could add to it a

lady's society. This girl was a lady, he was sure – her manner and speech settled that. And in spite of her extremely plain attire he felt that he would be pleased to sit at table with her.

These thoughts passed swiftly through his mind, and he decided to ask her. It was a breach of etiquette, of course, but oftentimes wage-earning girls waived formalities in matters of this kind. They were generally shrewd judges of men; and thought better of their own judgement than they did of useless conventions. His ten dollars, discreetly expended, would enable the two to dine very well indeed. The dinner would no doubt be a wonderful experience thrown into the dull routine of the girl's life; and her lively appreciation of it would add to his own triumph and pleasure.

"I think," he said to her, with frank gravity, "that your foot needs a longer rest than you suppose. Now, I am going to suggest a way in which you can give it that and at the same time do me a favor. I was on my way to dine all by my lonely self when you came tumbling round the corner. You come with me and we'll have a cozy dinner and a pleasant talk together, and by that time your game ankle will carry you home very nicely, I am sure."

The girl looked quickly up into Chandler's clear, pleasant countenance. Her eyes twinkled once very brightly, and then she smiled ingenuously.

"But we don't know each other – it wouldn't be right, would it?" she said, doubtfully.

"There is nothing wrong about it," said the young man candidly.

"I'll introduce myself – permit me – Mr. Towers Chandler. After our dinner, which I will try to make as pleasant as possible, I

will bid you good evening, or attend you safely to your door, whichever you prefer.”

“But, dear me!” said the girl, with a glance at Chandler's faultless attire. “In this old dress and hat!”

“Never mind that,” said Chandler, cheerfully. “I’m sure you look more charming in them than any one we shall see in the most elaborate dinner toilette.”

“My ankle does hurt yet,” admitted the girl, attempting a limping step. “I think I will accept your invitation, Mr. Chandler. You may call me – Miss Marian.”

“Come then, Miss Marian,” said the young architect, gaily, but with perfect courtesy; “you will not have far to walk. There is a very respectable and good restaurant in the next block. You will have to lean on my arm—so—and walk slowly. It is lonely dining all by one’s self. I’m just a little bit glad that you slipped on the ice.”

When the two were established at a well-appointed table, with a promising waiter hovering in attendance, Chandler began to experience the real joy that this regular outing always brought to him.

The restaurant was not so showy or pretentious as the one further down Broadway, which he always preferred, but it was nearly so. The tables were well filled with prosperous-looking diners, there was a good orchestra, playing softly enough to make conversation a possible pleasure, and the cuisine and service were beyond criticism. His companion, even in her cheap hat and dress, held herself with an air that added distinction to the natural beauty of her face and figure. And it is certain that she looked at Chandler, with his animated but self-possessed manner and his kindling and frank blue eyes, with something not far from admiration in her own charming face.

Then it was that the Madness of Manhattan, the Frenzy of Fuss and Feathers, the Bacillus of Brag, the Provincial Plague of Pose seized upon Towers Chandler. He was on Broadway, surrounded by pomp and style, and there wee eyes to look at him. On the stage of that comedy he had assumed to play the one-night part of a butterfly of fashion and an idler of means and taste. He was dressed for the part, and all his good angels had not the power to prevent him from acting it.

So he began to prate to Miss Marian of clubs, of teas, of golf and riding and kennels and cotillions and tours abroad and threw out hints of a yacht lying at Larchmont. He could see that she was vastly impressed by this vague talk, so he endorsed his pose by random insinuations concerning great wealth, and mentioned familiarly a few names that are handled reverently by the proletariat. It was Chandler's short little day, and he was wringing from it the best that could be had, as he saw it. And yet once or twice he saw the pure gold of this girl shine through the mist that his egotism had raised between him and all objects.

"This way of living that you speak of," she said, "sounds so futile and purposeless, Haven't you any work to do in the world that might interest you more?"

"My dear Miss Marian," he exclaimed – "work! Think of dressing every day for dinner, of making half a dozen calls in an afternoon – with a policeman at every corner ready to jump into your auto and take you to the station, if you get up any greater speed than a donkey cart's gait. We do-nothings are the hardest workers in the land."

The dinner was concluded, the waiter generously feed, and the two walked out to the corner where they had met. Miss Marian walked very well now; her limp was scarcely noticeable.

“Thank you for a nice time,” she said, frankly. “I must run home now. I liked the dinner very much, Mr. Chandler.”

He shook hands with her, smiling cordially, and said something about a game of bridge at his club. He watched her for a moment, walking rather rapidly eastward, and then he found a cab to drive him slowly homeward.

In his chilly bedroom Chandler laid away his evening clothes for a sixty-nine days' rest. He went about it thoughtfully.

“That was a stunning girl,” he said to himself. “She’s all right, too. I’d be sworn, even if she does have to work. Perhaps if I’d told her the truth instead of all that razzle dazzle we might-but, confound it. I had to play up to my clothes.”

Thus spoke the brave who was born and reared in the wigwams of the tribe of the Manhattans.

The girl, after leaving her entertainer, sped swiftly cross-town until she arrived at a handsome and sedate mansion two squares to the east, facing on that avenue which is the highway of Mammon and the auxiliary gods. Here she entered hurriedly and ascended to a room where a handsome young lady in an elaborate house dress was looking anxiously out the window.

“Oh, you madcap!” exclaimed the elder girl, when the other entered. “When will you quit frightening us this way? It’s two hours since you ran out in that rag of an old dress and Marie’s hat. Mamma has been so alarmed. She sent Louis in the auto to try to find you. You are a bad, thoughtless Puss.”

The elder girl touched a button, and a maid came in a moment.

“Marie, tell mamma that Miss Marian has returned.”

“Don’t scold, sister. I only ran down to Mme Theo’s to tell her to use mauve insertion instead of pink. My costume and Marie’s hat were just what I needed. Every one thought I was a shop-girl, I am sure.”

“Dinner is over, dear; you stayed so late.”

“I know, I slipped on the sidewalk and turned my ankle. I could not walk, so I hobbled into a restaurant and sat there until I was better. That is why I was so long.”

The two girls sat in the window seat, looking out at the lights and the stream of hurrying vehicles in the avenue. The younger one cuddled down with her head in her sister’s lap.

“We will have to marry some day,” she said, dreamily – “both of us. We have so much money that we will not be allowed to disappoint the public. Do you want me to tell you the kind of a man I could love, Sis? “

“Go on, you scatter-brain,” smiled the other.

“I could love a man with dark and kind blue eyes, who is gentle and respectful to poor girls, who is handsome and good and does not try to flirt. But I could love him only if he had an ambition, an object, some work to do in the world. I would not care how poor he was if I could help him build his way up. But, Sister dear, the kind of man we always meet – the man who lives an idle life between society and his clubs – I could not love a man like that, even if his eyes were blue and he were so kind to poor girls whom he met in the street.”

After reading the whole story, answer these questions:

1. What did Towers Chandler look like? In what way did Chandler look like a typical clubman?

2. In what way did he manage to accumulate money for dinner?

3. How long did it take Towers Chandler to spend his savings?

4. How was Towers Chandler dressed on such occasions?

5. What happened one night on his way to the restaurant?

6. What did Towers Chandler do to Marian?

7. What was Marian like?

8. How was she dressed?

9. What kind of an idea came into Towers Chandler's head?
What made him play the role of a rich idler?

10. How did the girl take Towers Chandler's idea?

11. What kind of a man did Towers Chandler play before Marian?

12. How did Marian listen to Towers Chandler?

13. What did Towers Chandler think of himself after the dinner? What did he feel about the girl?

14. What kind of a man would she love?

15. To what extent do Towers Chandler's values reflect or depart from society's values at the time the story was written?

Points to consider:

While reading the story, think about the following:

- the use of adjectives, figures of speech, words or phrases revealing characters or expressing emotions.
- Towers Chandler is not rich and a kind young man.
- Towers Chandler might have won a fortune.

Subjects for discussion:

- People took Towers Chandler for a rich young man.
- Towers Chandler thought he had made a mistake.
- Marian believed that she and her sister would not be left in peace.

Act out the talk between:

- Marian and Towers Chandler (he invites the girl to the restaurant).
- Marian and Towers Chandler (in the restaurant).
- Marian and her sister.

General discussion:

- What do you think about the males who play the role of a rich idler? Give reasons to your answer.
- Have you ever been tempted to pretend that you were someone else? Say what happened.

Written work:

This story contains detailed descriptions of Marian and Towers Chandler. Read them carefully, then find two photographs from a newspaper or magazine and give a description in detail of the people in them. Describe their height, build, clothes, hair, features and so on.

Գենդերային հասկացությունների բացատրական բառարան

Androgynous	Someone who reflects an appearance that is both masculine and feminine, or who appears to be neither or both a boy and a girl.
Bias	Prejudice; an inclination or preference, especially one that interferes with impartial judgment.
Bigendered	Refers to those who feel they have both a male and a female side to their personalities. Some “bigendered” people crossdress, others may eventually have a sex-change operation, others may do neither.
Biphobia	The irrational fear and intolerance of people who are bisexual.
Birth Sex/Sex	The sex one is assigned at birth due to the presence of whatever external sex organs. Once this determination is made, it becomes a label used for raising the child in either one gender image or other (either as male or female).
Discrimination	The act of showing partiality or prejudice; a prejudicial act.

Dominant culture	The cultural values, beliefs, and practices that are assumed to be the most common and influential within a given society.
Engender	The process of ensuring that planning and programming is appropriate for and takes into account the female and male differences and concerns.
Feminism	(lat. Femina – a women) – general name for public movement in observing paritet while giving civil rights to women and men. Feminism practice initiated new political theory – theory of equality. According to definition feminism is: 1) a theory connected with the character of global women oppression and their subordination to men; 2) sociopolitical theory and practice aiming at women's freedom from men's superiority and exploitation; 3) social movement including in itself strategic confrontation with gender-class system and 4) any ideology being in dialectical contradiction with all misogynist ideologies and actions.
Feminist consciousness	Embodies the following aspects: 1) condemn for using of biological sex differences for justifying rigidly

subordinate women's position in family and society; 2) equality of existence in family and society of rigidly consolidated of men's and women's roles; 3) the condemnation of public sphere division into male's and female's; persuasion that women and men in modern society have unequal possibilities for selfrealization in different spheres and such situation is considered unfair; 5) adoption of women's image (gender ideal) the main features of which are energy, activity, assurance in itself, wish to be free and independent, activity in different spheres of public life; 6) point of view according to which women appreciate the high value of professional achievements, career, using own personal possibilities and abilities, aiming at selfrealization; 7) preference of family relations which do not impose on women to take care about everybody; 8) point of view on children's feeding up according to which the society must extremely aim to equal participation of father and mother in child's life; 9) condemnation to those who treat women as object of

sexual harassment ; 10) enmity of double standards to public moral in estimating men's and women's behavior in different spheres of life; 11) persuasion that it is necessary for women to recognize their subordinate situation, which has changes in women's public role and understanding of practical actions importance in this direction.

Gender

1) A socially constructed system of classification that ascribes qualities of masculinity and femininity to people. Gender characteristics can change over time and are different between cultures. Words that refer to gender include: man, woman, transgender, masculine, feminine, and gender queer. 2) One's sense of self as masculine or feminine regardless of external genitalia. 3) Refers to the way we perceive certain things to be masculine or feminine. These things need not be human; for example, in the language of many cultures, cups are feminine, and pencils masculine. Traditionally, we tend to associate gender – that is, masculine and feminine meanings – with features that

include: · physical sex or genitals; · other physical features (for example height, weight, and body hair); · sexual orientation (gay men are often considered more feminine than their heterosexual counterparts, and lesbian women more masculine); and · behavior or dress (a man who cries may be considered unmanly, a woman who is aggressive or wears a suit-coat and slacks may be considered unfeminine).

Gender analysis:

Gender analysis is a process of using socio-economic methodologies to systematically identify and interpret the consequences of gender differences, disparities, and relationships. It takes into account different roles, responsibilities, rights, services, opportunities, and resources of men and women and the legal and institutional context in which they operate to better understand human development outcomes. It examines the relative status of men and women, and the causes and consequences of inequality by collecting sex-disaggregated data and other qualitative and quantitative information

on gender issues, including access to and control over assets (tangible and intangible), as well as beliefs, practices, and legal frameworks, and analyzing that data. An examination of **gender disparities**, differences, and relationships cannot be isolated from the broader social context. In development work, gender analysis is used to identify constraints and opportunities in specific contexts and timeframes [see gender-based constraint], and across different social and institutional locations (e.g., between partners or within primary relationships, households, the community, civil society, and government organizations and institutions). This can help to identify pathways for changing relations of power between women and men to better achieve development objectives. There are many methodologies available for conducting gender analyses.

Gender awareness

Is the understanding that there are socially determined differences between men and women based on

	learned behaviour, which affect ability to access and control resources.
Gender blindness	This is failure to recognize that gender is an essential determinant of social outcomes. It therefore impacts on project planning and implementation.
Gender issue	This is a point of gender inequality that is undesirable and therefore an intervention. It results from some form of gender discrimination or oppression. A gender issue arises when there is inequality, inequity or differentiated treatment of an individual or a group of people purely on the basis of social expectations and attributes of gender. Gender issues are sometimes called gender concerns.
Gender Characteristics	Refers to the primary and secondary sexual physical characteristics like height, weight, and body hair, over which the individual has no control and which do not constitute part of their expression or identification. Examples might include a man with a high voice, a woman with prominent facial hair, or a person with anomalous genitalia (more correctly referred to as “intersex”).

Gender Conformit	When your gender identity and sex “match” (i.e. fit social norms). For example, a male who is masculine and identifies as a man.
Gender Expression/ Gender Image	The way one presents oneself to the either world, as masculine or feminine, or both or neither. This can include dress, posture, vocal inflection, and other behavior.
Gender equity	Is the process of being fair to women and men. To ensure fairness, measures must often be available to compensate for historical and social disadvantages that prevent women and men from otherwise operating on a “level playing field.”
Gender equality	Is the absence of discrimination on the basis of a person’s sex in authority, opportunities, allocation of resources or benefits and access to services. It is therefore, the equal valuing by society of both the similarities and differences between men and women, and the varying roles that they play.
Gender Identity	1) “Gender identity” refers to an individual’s self-awareness or fundamental sense of themselves as being masculine or feminine, and male or female. The phrase “gender

identity” originated as a psychiatric term, and is commonly used to protect transsexual or transgender employees, particularly those who transition from one sex to another on the job. 2) The gender that a person sees oneself as. This can include refusing to label oneself with a gender. Gender identity is also often conflated with sexual orientation, but this is inaccurate. Gender identity does not cause sexual orientation. For example, a masculine woman is not necessarily a lesbian.

Genderism

Holding people to traditional expectations based on gender, or punishing or excluding those who don't conform to traditional gender expectations.

Gender Mainstreaming

It is the process of integrating a gender equality perspective into the development process at all stages and levels. Gender mainstreaming is a strategy for the achievement of gender equality.

Gender-neutral

Nondiscriminatory language to describe relationships – e.g. “spouse” and “partner” are gender-neutral alternatives to the gender-specific

words “husband,” “wife,” “boyfriend” and “girlfriend.”

Gender roles:

The socially defined tasks, responsibilities, and behaviors that are considered appropriate for men and women. These are context-specific and can change over time through individual choices or as a result of social and/or political changes emerging from changed opportunities (more education, different economic environment) or times of social upheaval (during disasters, in war, and in post-conflict situations). For example, the introduction of new technology or services can alter the on-farm division of labor, shifting some tasks from women to men or vice versa.

Gender relations

It refers to social relationships between men and women within a specified time and place. These social relationships explain the differences in power relations between the sexes.

Gender responsiveness

This is planning and implementing activities that meet identified gender issues/concerns that promote gender equality

Gender research	Interdiscipline research practice applied for analysis of social transformations and dominating system in society. Men's problems are also analyzed not only "women's". For example if to look through males via gender relations prism then we may see that in our culture a man is discriminated in particular as the father in family sphere.
Gender sensitivity	This is the ability to perceive existing gender differences, issues and equalities, and incorporate these into strategies and actions.
Gender Stereotypes	They are the patterns or mental templates for what we expect members of each sex to be. For instance, the stereotype for males frequently includes being tall, muscular, hirsute, solitary, and impassive. For females it might include being small, weak, social, sensitive, and emotional.
Gender strategic needs	Refers to higher level of needs of women and men which, when met, help change their status in society. Examples of such needs are decision making and access to information.

Gender neutral	Having no differential positive or negative impact for gender relations or equality between women and men.
Gender Transformation	It describes a situation where women and men change their way of thinking from patriarchal towards a gender equality perspective
Patriarchal consciousness	It has several specific peculiarities : 1) persuasion that in public and family relations should exist rigid division of men's and women's roles; 2) point of view according to which male possesses the leading active role in family and society and female – is subordinate, passive; 3) persuasion that life values for men and women are different: family and love – major values for women; work, occupation self - realization out of family – men's values; 4) preference of family relations where a man is the head of the family making basic deposit into its budget; 5) instruction to women and their main role in society – be mothers, i.e. behavior connected with giving birth to children and taking care after; 6) the condemn of women's behavior when she has orientation to selfrealize out of family, for career,

professional achievements; 7) persuasion that a girl's behavior features should be consolidated and developed; 8) impact that patriarchal model of society is natural and provided by biological differences of sex; 9) women are condemned for equal with men rights.

Sex

Refers to a person based on their anatomy (external genitalia, chromosomes, and internal reproductive system). Sex terms are male, female, transsexual, and intersex. Sex is biological, although social views and experiences of sex are cultural.

Sex disaggregated

Classification of information on the basis of sex; that is male data and female.

Sex Identity

The sex that a person sees themselves as. This can include refusing to label oneself with a sex.

Sexism

Actions or attitudes that discriminate against people based solely on their gender. Sexism is linked to power in that those with power are typically treated with favour and those without power are typically discriminated against. Sexism is also related to

stereotypes since the discriminatory actions or attitudes are frequently based on false beliefs or over generalizations about gender and on seeing gender as relevant when it is not.

Stereotype

An exaggerated oversimplified belief about an entire group of people without regard for individual differences.

Test Questionnaire

It helps to understand your own learning and thinking styles if you know the balance of your own brain organisation. Simple though they are, the following questions show large sex differences. Answer them 'yes' or 'no' – depending on how near the answer is to your own behaviour. Inevitably these questions are generalisations, so please tick the one that most applies to you. The answers will give you a guide as to how male or female your brain is on the male/female.

	Questions	Yes	No
1	It's easy for me to sing in tune, singing alone		
2	When I was younger, winning was really important to me		
3	It's easy for me to hear what people are saying in a crowded room		
4	As a child I enjoyed going as high as possible when climbing trees		
5	If someone interrupts what I am doing it's difficult to go back to it		
6	I find it easy to do more than one thing at once		
7	I find it easy to know what someone is feeling just by looking at their face		
8	I like to collect things and sort them into categories		
9	I solve problems more often with intuition than logic		
10	As a child, I loved playing games where I pretended to be someone I knew or a character I had created		
11	At school it was easy for me to write neatly		
12	As a child, I enjoyed taking things apart to see how they work		
13	I get bored easily so I need to keep doing new things		

14	I don't like fast speeds, they make me nervous		
15	I enjoy reading novels more than non-fiction.		
16	I can find my way more easily using a map rather than landmark directions		
17	I keep in regular contact with my friends and family		
18	As a child, I enjoyed physical sports		
19	Imagining things in three dimensions is easy for me. For example: I can see in my mind's eye just how an architects' drawings or plans will look once built		
20	As a child, I loved doing things like 'wheelies' on my bike		

Which hand pattern most fits yours? Look at your hand and tick box for each. The key digits, counting from your thumb, are the 2nd and 4th digits (your index and ring fingers respectively). When looking at your own hands, you should view them with the palms towards you and measure from the crease at the base of your finger:

	Index finger longer than ring finger	Ring finger longer than index finger	Index and ring fingers the same length
LEFT HAND			
RIGHT HAND			

A large number of studies show that comparative finger length matches brain organisation.

•A typical male brain correlates with:

The index finger (2nd digit) is shorter than the ring finger (4th digit).

•A typical female brain correlates with:

The index and ring fingers are the same length; occasionally the index finger is longer than the ring finger.

Sometimes, however, one hand is the male pattern and the other the female pattern – this requires further research as to the significance for brain organisation.

Now work out your score and see how ‘male’ or ‘female’ your brain is:

If you answered ‘Yes’ to questions: **1, 3, 6, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 17** score 1 point each.

(‘No’ answers to these questions receive 0 points.)

If you answered ‘No’ to questions: **2, 4, 5, 8, 12, 13, 16, 18, 19, 20** score 1 point each.

(‘Yes’ answers to these questions receive 0 points.)

Now total up your scores. Fill in your score out of 20 here:

How to work out how ‘male’ or ‘female’ your brain is

- The higher your score out of twenty, the more female your brain.
- Middle scores show a more mixed brain.
- The lower the score out of twenty, the more male your brain.

Very Male

Very Female

Hands are a further marker for brain organisation. Combining the questionnaire results together with the following finger pattern result may give you a clearer picture of your brain organisation.

Bem Androgyny Test

This test is a way of judging how masculine or feminine you are.

Answer questions as the term best fits you according to the following scale: (put the scale number next to the question number below)

- 1 = Never or almost never true
- 2 = Usually not true
- 3 = Sometimes but infrequently true
- 4 = Occasionally true
- 5 = Often true
- 6 = Usually true
- 7 = Always or almost always true

Questions:

- 1. Acts as a Leader
- 2. Adaptable
- 3. Affectionate
- 4. Conceited
- 5. Aggressive
- 6. Cheerful
- 7. Ambitious
- 8. Conscientious
- 9. Childlike
- 10. Conventional
- 11. Analytical
- 12. Compassionate
- 13. Assertive
- 14. Friendly
- 15. Does not use harsh language
- 16. Happy

17. Athletic
18. Eager to soothe hurt feelings
19. Competitive
20. Helpful
21. Feminine
22. Inefficient
23. Defends own beliefs
24. Flatterable
25. Dominant
26. Jealous
27. Gentle
28. Likable
29. Forceful
30. Gullible
31. Has leadership abilities
32. Moody
33. Loves children
34. Reliable
35. Independent
36. Loyal
37. Individualistic
38. Secretive
39. Sensitive to the needs of others
40. Sincere
41. Makes decisions easily
42. Shy
43. Masculine
44. Solemn
45. Soft-spoken
46. Tactful
47. Self-reliant
48. Sympathetic
49. Self-sufficient

50. Theatrical
51. Tender
52. Truthful
53. Strong personality
54. Understanding
55. Willing to take a stand
56. Unpredictable
57. Warm
58. Unsystematic
59. Willing to take risks
60. Yielding

1. ____ 2. ____ 3. ____ 4. ____ 5. ____ 6. ____
7. ____ 8. ____ 9. ____ 10. ____ 11. ____ 12. ____
13. ____ 14. ____ 15. ____ 16. ____ 17. ____ 18. ____
19. ____ 20. ____ 21. ____ 22. ____ 23. ____ 24. ____
25. ____ 26. ____ 27. ____ 28. ____ 29. ____ 30. ____
31. ____ 32. ____ 33. ____ 34. ____ 35. ____ 36. ____
37. ____ 38. ____ 39. ____ 40. ____ 41. ____ 42. ____
43. ____ 44. ____ 45. ____ 46. ____ 47. ____ 48. ____
49. ____ 50. ____ 51. ____ 52. ____ 53. ____ 54. ____
55. ____ 56. ____ 57. ____ 58. ____ 59. ____ 60. ____

1. ____ 2. ____ 3. ____ 4. ____ 5. ____ 6. ____

Bem Androgyny Test Scoring

ADD UP EACH COLUMN

- a. Add up the scores next to the 1, 7, 13, and down to 55. This is the first column.
- b. Repeat this for the other 5 columns.

ADD THE MASCULINE TRAITS

- a. Add the total of column 1 to the total of column 5. (Ignore columns 2, 3, & 4.)
- b. This is your Masculine Score

ADD THE FEMININE TRAITS

- a. Add the total of column 3 to the total of column 6. (Ignore columns 1, 2, & 5.)
- b. This is your Feminine Score.

ADD THE BEM SCORE

- a. Subtract your Feminine Score from your Masculine Score.
 - b. "Masculine traits - Feminine traits = Bem score"
- Masculine traits: _____ minus Feminine traits: _____
equals Bem score: _____

INTERPRET YOUR BEM SCORE

- a. Compare your Bem score to the androgyny scale below to see which category corresponds to your score.

Androgyny scale:

≤ -20 -19 to -10 -9 to 0 to +9 +10 to +19 $\geq +20$

Feminine "Nearly Feminine" Androgynous "Nearly Masculine"

Masculine

For Your Information:

Columns 1 and 5 are the "Masculine" traits.

Columns 3 and 6 are the "Feminine" traits.

Columns 2 and 4 are the "Neutral" traits.

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՆՆԱ ՏԱՐԻԵԼԻ ԿՆՅԱԶՅԱՆ

ԼԵԶՈՒ ԵՎ ԳԵՆԴԵՐ

Համակարգչային ձևավորումը՝ Կ. Չալաբյանի
Կազմի ձևավորումը՝ Ա. Պատվականյանի
Հրատ. սրբագրումը՝ Հ. Ասլանյանի

Տպագրված է «Արման Ասմանգույան» ԱԶ-ում:
ք. Երևան, Հր. Ներսիսյան 1/125

Ստորագրված է տպագրության՝ 12.06.2018:
Չափսը՝ 60x84 $\frac{1}{16}$: Տպ. մամուլը՝ 13.125:
Տպաքանակը՝ 100:

ԵՊՀ հրատարակչություն
ք. Երևան, 0025, Ալեք Մանուկյան 1
www.publishing.am

ԵՐԵՎԱՆԻ
ՄԱՐԿԱԿԱՆ
ԻՆՏԵԼԵԿՏ
ԵՐԵՎԱՆ 2018
publishing.ysu.am